

অসমৰ চাহপাত মই

শ্ৰীগুৰুদত্ত ভাগৱতী

জ্ঞানশ্ৰী প্ৰকাশালয়

মতিনগৰ : খিলং-৩

ASAMAR CHAHPAT M01 : An autobiography of Assam-Tea which grew in jungles of Sympho-Hills and subsequent plantation of which made Assam, a Tea-Garden of the world. Author Sri Gurudatta Bhagawati. Published with the financial aid from the Directorate of Education Department in the Government of Assam, by JNANASRI PRAKASHALAY—Motinagar, Shillong—3. First Edition August, 1966. Price Rs. 2.00 only.

প্রকাশক :
জ্ঞানশ্রী প্রকাশালয়,
মতিনগৰ, শ্বিলং

প্রথম প্রকাশ : চেপ্তেম্বৰ, ১৯৬৬

গ্রন্থকাৰৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

মূল্য : দুই টকা মাত্ৰ

মুদ্রক :
শ্রীকালীচৰণ পাল
নবজীৱন প্ৰেছ
৬৬ গ্ৰে ষ্ট্ৰীট, কলিকতা-৬

নিবেদন

জননী জন্মভূমিষ্ট স্বৰ্গাদপি গৰীয়সী

পৰম পূজনীয়া মাতৃ মোৰ

মাণিকপ্ৰিয়া দেৱীৰ শ্ৰীচৰণকমলত

আই,

তুমি ভাল পাইছিল। সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীক আৰু ধুনীয়া ধুনীয়া আমোল-মোল ফুল। সেই কাৰণে হবলা গোঁসাই ঘৰৰ ফুলনিত হাঁহি থকা, বঙা-বঙা সুগন্ধ গোলাপ, মইনাইঁতৰ মাজত ভগাই দি কৈছিল।—সুগন্ধি ফুলৰ দৰে মানুহ গুণবান হ'ব লাগে। গন্ধহীন ফুলৰ দৰে গুণহীন লোকক কেৱে আদৰ নকৰে।

* * * *

তুমি আজি মৰতৰ ইহজগতত নাই। তুমি আছাগৈ সৰগত। দেৱ-শিশুসকলে তাত তোমাক কত কথা শুধিছে চাগৈ। তুমি হয়তো শুনাইছা—সৰগৰ পাৰিজাত ফুলৰ কাহিনী।

* * * *

শ্বিলং পাহাৰখন ফুলে বমক্-জমক্ হলেও ইয়াৰ প্ৰায় ফুলেই গন্ধহীন। গন্ধহীন ফুল ভাল নোপোৱা যিহেতু, শ্বিলং পাহাৰৰ ফুল তোমাৰ চৰণত নিবেদন কৰিবলৈ সত্ নাযায়। সেই কাৰণে কি ফুল নিবেদন কৰোঁ ভাবি আছিলোঁ। শেষত সাহিত্য-কাননৰ ফুলনিত হোৱা এজোপা ফুলৰ এপাহ ফুল তোমাৰ চৰণত অৰ্পণ কৰিবলৈ মানস কৰিলোঁ। পিচে কি হ'ব? মই ৰোৱা ফুলযে আজিও ফুটা নাই। কলি মেলিছেহে মাথোঁ। সেই সৰু সৰু মুকুলৰ এই চোপা কলিটি তোমাৰ চৰণৰ উদ্দেশে নিবেদন কৰিলোঁ। সুগন্ধ হয় নে নহয় নাজানো।

আই! আশীৰ্বাদ কৰা যাতে এই মুকুলে মেল খাই হাঁহি থকা ফুলত পৰিণত হৈ অকণ-অকণিহঁতৰ অন্তৰত আনন্দ দিয়ে।

জ্ঞানশ্রী
মতিনগৰ
শ্বিলং-৩

}

তোমাৰ আশীৰ্বাদ ভিখাৰী
সেৱক
—চানাপিতা—

ভূমিকা

চাহ শিল্পই অসমক পৃথিবী-বিখ্যাত কৈ থৈছে। এনে আপুৰুগীয়া সম্পদৰ আদি-অন্ত কথা আমাৰ ল'ৰা-ছোৱালী নেলাগে বুঢ়াসকলেও ভালকৈ নেজানে। ইয়াকে উপলব্ধি কৰি শ্ৰীগুৰুদত্ত ভাগৱতীয়ে নিচেই সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীয়ে চাৰি-পাঁচটি সম্পৰ্কে সকলো কথা খবচি মাৰি জানিব-বুজিব পৰা এই সৰু পুথিখনি লেখিছে। পুথিখনৰ নাম দিছে 'অসমৰ চাহ-মই'। যেই সেই কথা প্ৰথম পুৰুষে কোৱা কলে, শুনোতাই ভাল পায় আৰু মনতো থাকে। ভাগৱতীয়ে চাহ-কাহিনী এইদৰে প্ৰথম পুৰুষত বৰ্ণাই লেখাত ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকে নিবৰ হেঁপাহেৰে পঢ়িব আৰু লেখকৰ অভিপ্ৰায়ো সিদ্ধ হ'ব।

অসমৰ মাটিত কোনে পোণপ্ৰথমে চাহ উলিয়ালে এই কথা **এতিয়াও তৰ্কালোচনা** হৈ আছে। সি যি নহওক, ভাগৱতীৰ পঢ়ি চাহ উৎপন্ন হোৱা দেশখনৰ ল'ৰা-ছোৱালীহঁতৰ অস্তিত্ব গোৰবেৰে ভৰি পৰিব। লেখাৰ কৌশলটিও ভাল হৈছে—এই কথা লিখা কিতাপ আগেয়ে পঢ়া মনত নপৰে। সেইবাবে লেখক শলাগ ললোঁ।

গুৱাহাটী
পোন্ধৰ আগষ্ট, ১৯৬৫

শ্ৰীবেণুধৰ

ইং ১৯৬৫ চন। মাৰ্চ মাহ। ইতিমধ্যে অসম চৰকাৰৰ দ্বাৰা নিয়োজিত 'পে কমিটী'য়ে প্ৰতিবেদন চৰকাৰৰ ওচৰত দাখিল কৰিছিল। সেই প্ৰতিবেদনত থকা আন্দোলনবোৰ গুচাবলৈ, অসম চৰকাৰৰ সচীবালায়ৰ চাকৰিয়ালসকলে চৰকাৰৰ ওচৰত বাৰে বাৰে আবেদন-নিবেদন কৰি, আয় বিচাৰৰ প্ৰাৰ্থনাত বিফল মনোৰথ হৈ অতিস্থ হৈ পৰাত, শেষত তাৰ তীব্ৰ প্ৰতিবাদ স্বৰূপে সচীবালায়ত অবিৰাম ধৰ্মঘটৰ পাতনি তৰি পৃথিবীৰ ভিতৰত যি দীৰ্ঘতম ধৰ্মঘটৰ সূচনা কৰিছিল, সেই সময়ত, এই কিতাপৰ পাণ্ডুলিপি প্ৰস্তুতি কৰা হৈছিল।

অসম বুৰঞ্জী আৰু অসমৰ চাহপাত আবিষ্কাৰ সম্বন্ধীয় তথ্যৰ আলম লৈ কিতাপৰ পাণ্ডুলিপি তৈয়াৰ কৰা হৈছে যদিও পঢ়ুৱৈৰ মন আকৰ্ষণ কৰাৰ উদ্দেশ্যে আৰু বিষয়বস্তু হৃদয়গ্ৰাহী কৰি তুলিবলৈ চাহপাতৰ আত্মকথাৰ কোনো কোনো পৰ্য্যায়ত লেখকে কল্পনাৰ বহন সানিছে। এতেকে সেই কাল্পনিক তথা সৃজনীমূলক চাহৰ জীৱন কাহিনীত তথ্যৰ গুৰুত্ব দিয়া নাই। সদাশয় সুধীবৃন্দ আৰু সমালোচকৰ জ্ঞাতাৰ্থে ইয়াত এই কথাটি উল্লেখ কৰা হ'ল।

কলিকতা
১৫/৪/৬৬

শ্ৰীগুৰুদত্ত ভাগৱতী

কৃতজ্ঞতা

চাহপাতৰ আত্মকথাৰ পাণ্ডুলিপি প্ৰস্তুতিত অসমৰ চাহপাতৰ জন্ম-বৃত্তান্তৰ তথ্য সংগ্ৰহত শ্ৰদ্ধেয় শ্ৰীবেণুধৰ শৰ্মাদেৱে লেখকক বিশেষ সহায় কৰিছে। আনকি শেষত এই কিতাপৰ ভূমিকা লেখিও লেখকক যিদৰে উৎসাহিত কৰিলে, তাৰ বাবে অসমৰ এই গৰাকী লক্ষপ্ৰতিষ্ঠ প্ৰবীণ সাহিত্যিক আৰু বুৰঞ্জীবিদ পণ্ডিতৰ ওচৰত লেখক আজীৱন চিৰকৃতজ্ঞ।

কলঘৰত চাহপাত মৰা হয়। বাগানত গজি থকা কেঁচা সেউজী চাহপাতে শেষত কলঘৰত মানুহৰ ভোগৰ সামগ্ৰীত ৰূপান্তৰিত হয়গৈ। চাহ-বাগিচাত থকা চাহ-কাৰখানাৰ ছবিবোৰ একে ঠাইৰ পৰা আহৰণ কৰাৰ সন্ধান দিয়ে, স্নেহভাজন শ্ৰীমান মদনচন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্যই। সেইবাবে সঁচাকৈ তেওঁ লেখকৰ ধন্যবাদৰ পাত্ৰ।

এই কিতাপত সন্নিবিষ্ট ছবিৰ ব্লকবোৰ তৈয়াৰ কৰাৰ আগতে, যোৰহাট ইঞ্জিনীয়াৰিং কলেজৰ ছাত্ৰ, শ্ৰীমান অমিয় (বুলু) শৰ্ম্মাই চাহ-বাগিচাৰ, ম্যানেজাৰ-মজদুৰৰ বাস্তৱ কৰ্মক্ষেত্ৰ বাগানৰ ছবিবোৰ তুলিছিল। চাহ-বাগিচাৰ সেই ছবিবোৰ তেওঁৰ জৰিয়তে নোপোৱা-হেঁতেন, ব্লকবোৰ তৈয়াৰ কৰা সম্ভৱ নহলহেঁতেন আৰু ছবিবোৰ কিতাপত সন্নিবিষ্ট কৰিব পৰা নগলহেঁতেন। এতেকে 'বুলু'ৰ যত্ন আৰু কষ্টৰ স্বীকৃতি স্বৰূপে, লেখকে যাচিলে বুলুলৈ চেনেহ আৰু মৰমবোৰ। এই কিতাপত কেনেকুৱা ছবি সন্নিবিষ্ট কৰিলে কিতাপখন সৰ্ব্বদা সুন্দৰ হৈ উঠিব পাবে, তাৰ পৰিকল্পনাত আইজালৰ ডি.এফ.ও. শ্ৰীহেমেন চাংকাকতীয়ে পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱাত, এই ছেগতে লেখকে তেওঁকো ধন্যবাদ জনালে।

অসম চৰকাৰৰ শিক্ষা সঞ্চালনৰ প্ৰকাশন শাখাই এনেকুৱা সাহিত্যৰ মূল্য বুজি আৰ্থিক সাহায্য আগবঢ়োৱাত, অসম ৰাজ্যিক চৰকাৰৰ শিক্ষা বিভাগৰ ওচৰত লেখক কৃতজ্ঞ থাকিল। যি সকল লেখক, সাংবাদিক, বুৰঞ্জীবিদ, বিজ্ঞানী, গবেষক, পণ্ডিতৰ তথ্যৰ আলম লৈ এই কিতাপ যুগুত কৰা হৈছে তেওঁলোকৰ ওচৰতো লেখক কৃতজ্ঞ।

নবজীৱন প্ৰেছৰ কৰ্ণধাৰ শ্ৰীকালীচৰণ পাল মহোদয়ক এই কিতাপ প্ৰকাশ প্ৰসঙ্গত, সবাঁতো আগে আমাৰ আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জনালোঁ। কাৰণ শ্ৰীপাল মহোদয়ে বিশেষ অনুগ্ৰহ নকৰিলে, এই শাৰদীয় উৎসৱৰ সময়ত, দোকানে দোকানে, অসমৰ চাহপাতে আত্মকাহিনী কবলৈ পূজাৰ বজাৰত ৰমক্-জমক্ হৈ ওলাব নোৱাৰিলেহেঁতেন।

অসম সাহিত্য সভাৰ বৰ্ত্তমান প্ৰধান সম্পাদক, অধ্যাপক শ্ৰীহৰিপ্ৰসাদ নেওগ আৰু লেখকৰ সতীৰ্থ, শ্ৰীমহেশ্চন্দ্ৰ শৰ্ম্মাই কিতাপৰ পাণ্ডু-লিপিটো পঢ়ি কিতাপখন ছপাবলৈ টানি অনুৰোধ কৰিছিল। আজি এই কিতাপ প্ৰকাশ হ'লত লেখকে উভয়ৰে শলাগ লৈছে।

সূচীপত্ৰ

প্ৰথম অধ্যায়

বিষয়	পৃষ্ঠা
জন্মভূমি অসম আৰু আদি কথা	১—১৫

দ্বিতীয় অধ্যায়

চাহ-কমিটীৰ গবেষণা	১৬—৩৮
-------------------	-------

তৃতীয় অধ্যায়

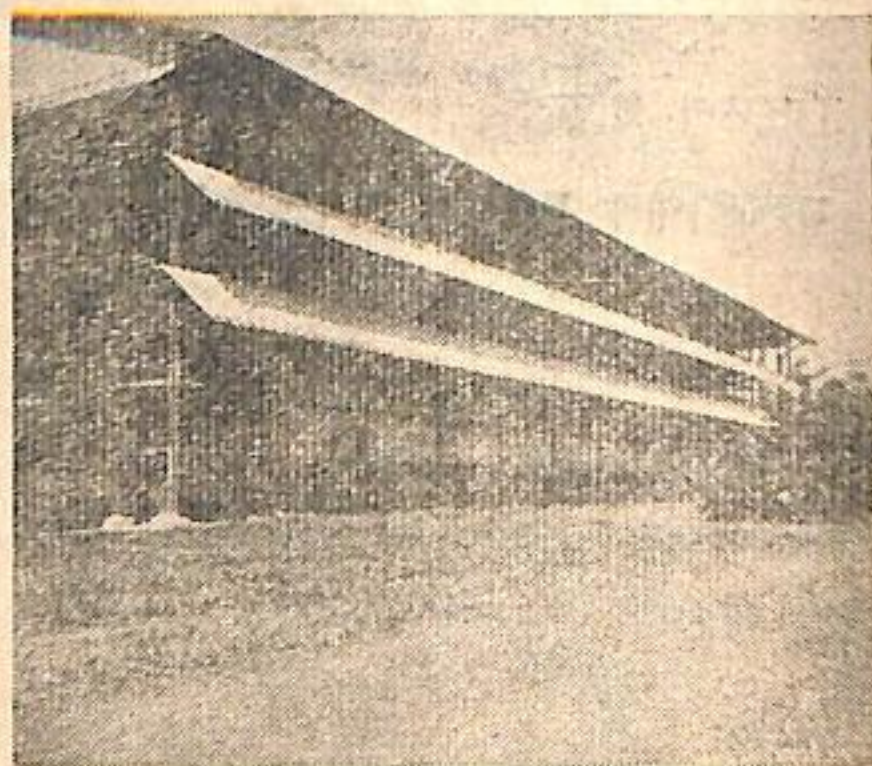
কাৰখানাত বিলাই-বিপত্তি	৩৯—৫১
------------------------	-------

চতুৰ্থ অধ্যায়

১। ভাইচৰয়ৰ চাহ মেলত	৫২—৭১
২। বিদেশ যাত্ৰা	...
৩। মহাৰাণীৰ ৰাজপ্ৰাসাদত	...

চাহপাত জোখা ঘৰলৈ যাওঁতে চাহপাতৰ
পাচি মূৰত লৈ মজছবহঁত।

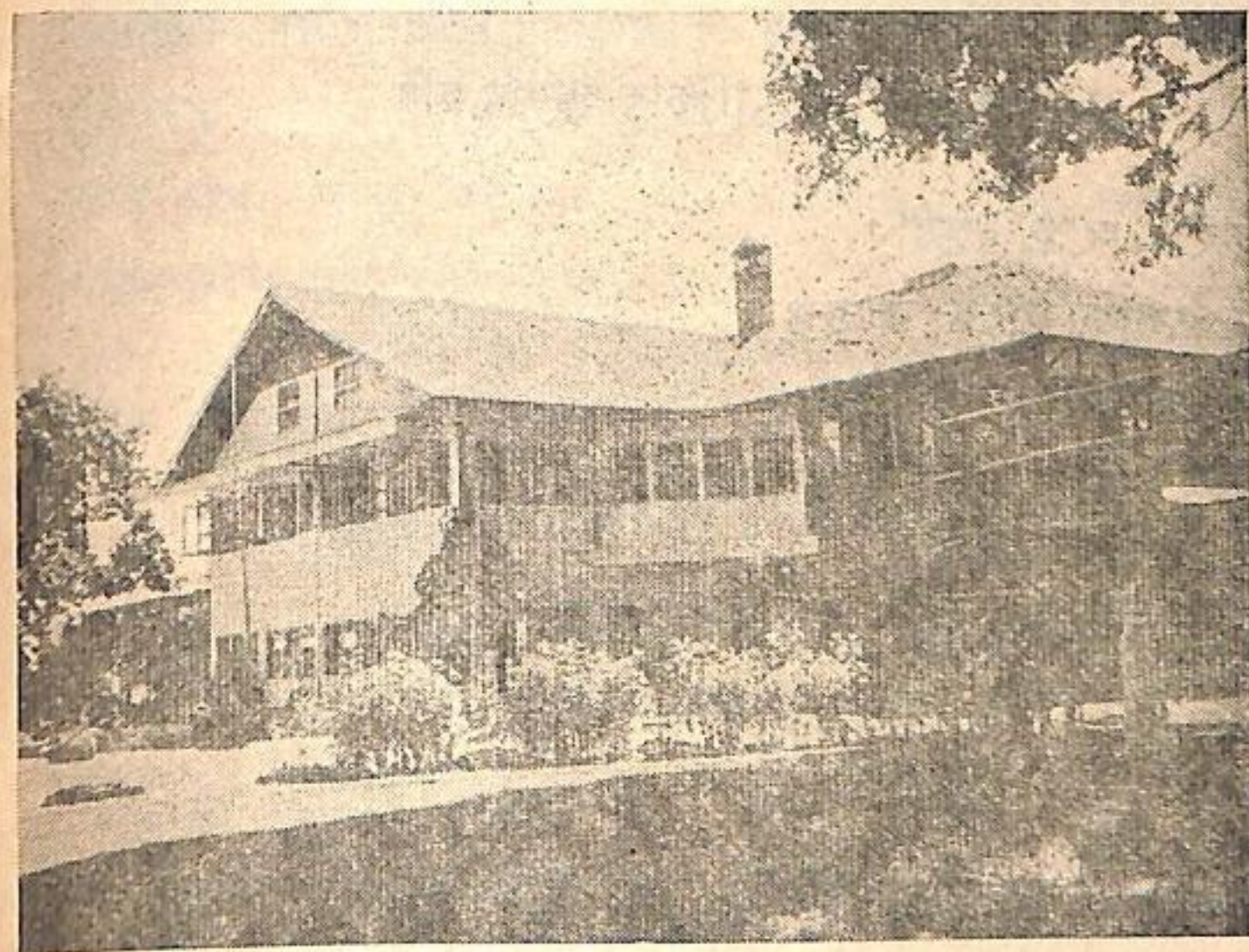

পাতবোৰ নিশ্চুজ কৰি চাহপাত
শুকোৱা ঘৰ।

অসমৰ চাহপাত মই

প্রথম অধ্যায়

জন্মভূমি অসম আৰু আদি কথা

সৌৱা বাগানৰ বৰ চাহাবৰ বঙ্গলাৰ ছবি

আৰু এইটি? বাগিচাৰ বনুৱাৰ ছবি

চাহাব আৰু বনুৱা!

এওঁলোক থাকে ক'ত?

থাকে মোৰ বাগানত।

কিহৰ বাগান? ফুলৰ বাগান নে ফলৰ বাগান? নে শাক-পাচলিৰ বাগান?

শাক-পাচলিৰ বাগান তো নহয়েই—ফলৰ বাগানো নহয়। ফুলৰো নহয়। মোৰ বাগান।

মই নো কোন? মোৰ জন্ম ক'ত? থাকোঁ ক'ত? কিয় বাক মই জগৎ বিখ্যাত? লাহে লাহে আটাইবোৰ প্রশ্নৰ উত্তৰ দিওঁহক।

বিদ্বান আৰু গুণীলোকৰ পূজা

পিচে, মই হলে ৰূপৱান নহওঁ। কাৰণ ভগৱানে মোক ৰূপ দিয়া নাই। দেখিবলৈ মোৰ বৰণো বগা নহয়। তথাপি লোকে মোক আদৰ কৰে। কাৰণ মোৰ হেনো গুণ আছে। জন্মলত জন্মিলেও, হাবি-বনৰ মাজত পৰি থাকিলেও, মোৰ গুণৰ কাৰণে মোক সকলোৰে বিচাৰে। কিয়? গুণৱান লোকক সকলোৰে মান কৰে। সকলো ঠাইতে বিদ্বান আৰু গুণীলোকৰ পূজা হয়।

অ' মোৰ গুণৰ কথা উলুকিয়াওঁতে ক'ত উপজিছিলোঁ তাক কোৱা নাই। নিজৰ গুণৰ কথা কোৱাটো যুগুত নহয়। নিজে গুণৱান হে হব লাগে। সুগন্ধি ফুলৰ গোন্ধে যেনেকৈ আমোল মোলায়, তেনেকৈ গুণৱান লোকৰ গুণো চৌদিশে বিয়পি পৰে। লোকে গুণীৰ গুণ বথানে। নিজৰ গুণ গাই কোনোৱে জয়ঢোল বজাব নাপায়। এতেকে মোৰ গুণৰ কথা আৰু নকওঁ। এতিয়া কওঁ মোৰ জন্মভূতান্ত আৰু মোৰ জন্মভূমিৰ কথা।

মোৰ জন্মভূমি

মোৰ জন্মভূমি সোণৰ অসম। বৰ ভাল লাগে মোৰ এই জন্মভূমিখন। এইয়ে সেই ভাৰতৰ পূব প্ৰান্তত থকা মোৰ চিৰ চেনেহী অসম। অসম জননী মোৰ সঁচাকৈয়ে নিকপমা। অতি মনোৰমা। নানা প্ৰাকৃতিক দৃশ্যে ভৰপূৰ অসম। বৰ ভাল লাগে এই দেশৰ জলবায়ু-আচাৰ-নীতি, কলা-কৃষ্টি। অসমীয়াৰ কলা-কৃষ্টি সুকীয়া। সেই কলা-কৃষ্টি সাধনৰ আনন্দ-উৎসৱত, অসমীয়াই গায় অসমৰ জাতীয়

সঙ্গীত—‘অ’ মোৰ আপোনাৰ দেশ’। সেই জাতীয় সঙ্গীতৰ
সুৰদী সুৰত অসমীয়াই শুনে প্ৰাণৰ গান। অসমৰ বিহুগীত-
বনগীত-বৰগীত-লোকগীত সুকীয়া। সেই গানবোৰ শুনি বৰ
ভাল লাগে মোৰ। সবাতোকৈ ভাল লাগে অসমীয়া ডেকা-
গাভৰুৰে গোৱা এটি গান। কিমান হৃদয়গ্ৰাহী সেই গানটো।
গানটো হ’ল এই—

গীত

(মিশ্ৰ সুৰ—তাল দাদৰা)

মই ভাৰতীয় অসমীয়া জাতি—
মোৰ যে নীতি—ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতি।
মই অসমীয়া লওঁ আকোৱালি
গুজৰাটী-সিন্ধি-মাৰাঠী-বঙ্গালী।
পঞ্জাবী-বিহাৰী-মাদ্ৰাজী-হিন্দুস্থানী
মেৰাৰী-নেপালী আৰু আপাটানী।
মই ভাৰতীয়.....ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতি।

অকা-উফলা কুকী-নগা-মিকিৰ

বুকুৰ সন্তান অসমী আইৰ
চাওঁতাল খামটী—আদি-মিছিমি—
মিৰো-গাৰো-খাচী ভাই-ভাই আমি।
মই ভাৰতীয়.....ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতি।

জন্মভূমি অসম আৰু আদি কথা

৫

প্ৰকৃতিৰ জীয়াৰী অসম। নদ-নদী পৰ্বত-পাহাৰ হাবি-
বননিৰ প্ৰাকৃতিক দৃশ্যেৰে শোভিত মোৰ জন্মভূমি, এই
মোৰ অসমখন। অসমৰ উত্তৰে ভোট-অকা-উফলা-মিৰি-মিছিমি-
আদি জন-জাতিয়ে বাস কৰে। এওঁলোকৰ ঠিক উত্তৰে
হিমালয়—প্ৰকৃতিৰ বম্যপুৰী—কবি-শিল্পী-সাহিত্যিক আৰু সাধু
সকলৰ সাধনাৰ উৎস। অসমৰ মাজত লানি লাগি আছে,
গাৰো-খাচীয়া-জয়ন্তীয়া-মিকিৰ, উত্তৰ কাছাৰ, বৰাইল আৰু
নগা পৰ্বতমালা। নানা জন-জাতিৰ বাসস্থান এই পৰ্বতীয়া
ঠাইবোৰ। হিমালয়ৰ ওপৰত থকা মানস সৰোবৰৰ পৰা
ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদী ওলাই আহিছে। ই অসমৰ পূবে শদিয়াৰ পৰা
আহি পশ্চিমে ধুবুৰীলৈ বৈ গৈছে আৰু সাকৰা অসম উপত্যকাৰ
সৃষ্টি কৰিছে। ভাৰতৰ ভিতৰত গঙ্গা-সিন্ধু আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ
নদীয়েই অতি পুৰণি আৰু আটাইতকৈ ডাঙৰ নদী। এই
বুঢ়া ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদকেই অসমত বুঢ়া লুইত বোলে। ওপৰত
কোৱা দুই শাৰী পৰ্বতৰ মাজেৰে অসমৰ বুকুৰেদি বৈ গৈছে
কপালী ব্ৰহ্মপুত্ৰ। তাৰ ফলত এখন ধুনীয়া মেউজীয়া
ভৈয়ামৰ সৃষ্টি হৈছে। ইয়াকেই অসম উপত্যকা বোলা হয়।
ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীক লোহিতো বোলে। লোহিত নদীৰ ওপৰ
ছোৱাক ‘লুইত’ বোলে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদী অবিৰাম গতিত মোৰ
জন্মভূমি অসমৰ বুকুৰেদি বৈ গৈ মহাসাগৰত বিলীন হৈছে।

অসমৰ পূবে পাটকাই পাহাৰ আৰু ব্ৰহ্মদেশ। দক্ষিণে
পূব পাকিস্তান আৰু দক্ষিণ-পূবে ব্ৰহ্মদেশ। অসমৰ
দক্ষিণ-পশ্চিম দিশে সুৰমা নদী বৈ গৈছে—ভাগীৰথী
গঙ্গাৰ অভিমুখে। বৰাক নদীৰ দুই দাঁতিত সৃষ্টি হোৱা
সুন্দৰ মনোৰম উপত্যকাই মোৰ জন্মভূমি অসমখন আৰু

শুৱনী কৰি তুলিছে। অসমৰ পশ্চিমে পূব পাকিস্তান আৰু পশ্চিমবঙ্গ ৰাজ্য।

প্ৰকৃতিৰ সম্পদ অসমৰ পৰ্বত-নদী হাবি-বননিৰ মাজত থাকি ডাঙৰ দীঘল হৈছোঁহক। সেই কাৰণে বৰ ভাল লাগে এই প্ৰাকৃতিক দৃশ্যবোৰ। এইবোৰৰ কথা কৈ মোৰ হেঁপাহ নপলায়। পৰম পবিত্ৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদী। পবিত্ৰ মলিল ধোত অসম। যুগ যুগ ধৰি শত-শত হাজাৰ-হাজাৰ বছৰ বাগৰি গৈছে—এই বুঢ়া লুইতৰ চোৰ কোবাল সোঁতত। ৰূপালী লুইতৰ দুইপাৰে বালিৰ চৰ। দিগ-দিগন্ত ব্যাপি বিৰাট চাপৰি। লুইতৰ পাৰৰ সাকৰা মাটি। বাৰিষা ফেনে-ফোটাকাৰে লুইত উপচি পৰিলে পাৰ বাগৰি দাঁতিৰ মাটিত পলস পৰে। সেই পলসুৱা মাটি আৰু সাকৰা। শতিকা শতিকা ধৰি তাত গজি উঠিছে গছ-গছনি অটব্য হাবি। যোজন বিয়পা বহল উলুৱণি। মাজে মাজে কহুৱা বন। সেউজীয়া বননি, সেউজীয়া ঘাঁহনি আৰু সুন্দৰ ধাননি। চালে চকুৰোৱা খেতি-পথাৰ। নানা শস্ত্ৰে ভৰপূৰ। নদন-বদন শস্ত্ৰ। অতি সুন্দৰ। এয়ে সেই অসমৰ ভৈয়ামৰ গাওঁ। এই গাওঁবোৰলৈ নামি আহে পৰ্বতীয়া জন-জাতি। ভৈয়ামৰ এই গাৱঁতেই হয় পৰ্বত-ভৈয়ামৰ সম্প্ৰীতি।

ভৈয়ামত বাস কৰে অসমৰ নানা জাতি। নানা সম্প্ৰদায়ৰ লোক—হিন্দু-মুছলমান-বৌদ্ধ-খৃষ্টান। লুইতপৰীয়া অসমীয়া হাড়ে-হিমজুৰে অসমীয়া। অসমীয়া হিন্দু-মুছলমান বৌদ্ধ-খৃষ্টানৰ সামাজিক জীৱনত একমাত্ৰ প্ৰাণৰ বস্তু হৈছে—অসমীয়া ভাষা-কৃষ্টি আৰু কলা।

এই অসমৰ দক্ষিণ দাঁতিত মিৰো পাহাৰ। অসমৰ দক্ষিণ-পশ্চিমে বঙ্গোপসাগৰ। অসমৰ পূবে থকা পাটকাই পাহাৰৰ

কথা কৈছোঁহক। নগাপৰ্বতৰ দাঁতিতে পাটকাই পাহাৰ। ইয়াৰ দক্ষিণ-পূব দাঁতিত আৰু এখন সৰু পৰ্বত আছে। ইয়াৰ নাম চিংফৌ পাহাৰ। অসমৰ সৰু সৰু পৰ্বতৰ দৰে এই চিংফৌ পাহাৰখন। ইয়াৰ হাবি-জঙ্গলৰ মাজতে মই থাকোঁ। পৰ্বতীয়া চিংফৌ জন-জাতিৰ মাজত মোৰ জন্ম। সেই কাৰণে অসমৰ পৰ্বত-পাহাৰ নৈ-জুৰি হাবি-জঙ্গলৰ কথা বাৰ বাৰ কৈছোঁহক। হাবিৰ মাজত জন্ম মোৰ। সময়ত হাবিৰ বন-বোৰে হেচি ধৰে মোক। মোৰ উকমুকনি লাগে। চিংফৌ জন-জাতিৰ মাজতে মই থাকোঁ। চিংফৌসকলৰ মাতব্বৰ জনক ‘বিচাগাম’ বোলে। বিচাগামে বৰ মৰম কৰে মোক। কাৰণ, মই হেনো কেতিয়াও সিহঁতক মতলীয়া নকৰোঁ। অথচ গা মই হেনো কেতিয়াও সিহঁতক মতলীয়া নকৰোঁ। গতিকে চিংফৌসকলে হাবিৰ আৰু মন ৰঞ্জিত হৈ কৰোঁ। মাজত কাম কৰি ভাগৰি পৰিলে মোকেই বিচাৰি ফুৰে। কাৰণ মোৰ পাত সিঁজাই ৰস পান কৰি সিহঁতে হেনো পৰম তৃপ্তি পায়। চিংফৌ টিকক পৰ্বতৰ পৰ্বতীয়া জনজাতিসকলৰ মাজত মই বেচ জনপ্ৰিয়। মোৰ জীৱনৰ আদি ছোৱাত এনেকৈয়ে অসমৰ হাবি-জঙ্গলে পৰি আছিলোঁ। ভৈয়ামৰ অসমৰ ৰাইজে তেতিয়ালৈ মোৰ খবৰ ভালকৈ পোৱা নাছিল। মাথোন ভৈয়ামৰ এগৰাকী জননেতাই মোৰ বিষয়ে সবিশেষ জানিছিল। এৰেই মোৰ গুণৰ কথা জানিছিল। এই গৰাকী জননেতাৰ দিনতে অসমলৈ আহিছিল বৃটিছ চাহাবসকল। ফিৰিঙ্গী চাহাবসকলৰ আগত এই গৰাকী জননেতাই মোৰ গুণৰ কথা ভাঙি-পাতি কৈছিল। অসমৰ সেই জননেতা গৰাকী ইমান সৰবৰহী আছিল যে ৰাইজে তেওঁক ৰজাৰ দৰে শ্ৰদ্ধা কৰিছিল। সেই জননেতা গৰাকীয়েও—

‘বাইজে মোৰ বজা ঐ

বুকুৰে বান্ধৈ ঐ

বাইজে মোৰ সেৱাবে থলী।’

বুলি সমূহ বাইজৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা জনাইছিল। এওঁ সকলোৰে হিত-সাধন কৰিছিল। এই জননেতা গৰাকী হ’ল সকলোৰে নমস্কা, দেশ-প্ৰেমিক মণিৰাম দেৱান। দেৱান চাহাবে দেশৰ মঙ্গলৰ কাৰণে কাম কৰোঁতে বৃটিছে তেওঁক ৰাজদ্ৰোহ অপৰাধত জগৰীয়া কৰিছিল। সেই অপৰাধত বৃটিছে তেওঁক প্ৰাণদণ্ডৰ আদেশ দিয়ে। বাইজৰ হিত সাধি দেশৰ বাবে তেওঁ প্ৰাণ দিবলৈ গৈ ফাঁচীকাঠত ওলমিছিল। এতেকে দেশৰ কাৰণে প্ৰাণ দিয়া হেতু অসমৰ জননেতা মণিৰাম দেৱান আজি মৰিও অমৰ হৈ আছে। ভাৰতে ইং ১৯৪৭ খৃষ্টাব্দত স্বাধীনতা লাভ কৰিছে। সেই বছৰৰ পোন্ধৰ আগষ্ট তাৰিখে ভাৰতে স্বাধীনতা ঘোষণা কৰিছে। তাৰ আগতে ভাৰতত বিদেশী শাসক বৃটিছসকলে শাসন কৰিছিল। বৃটিছসকল ভাৰতলৈ প্ৰথমে আহিছিল—ভাৰতত বেহা-বেপাৰ কৰিবলৈ। বেপাৰ কৰি থাকোঁতে তেওঁলোকে দেখিছিল যে তেতিয়া মোগল সম্ৰাটৰ বংশধৰসকল তথা অইন অইন ৰাজ্যৰ ৰজা আৰু শাসনকৰ্ত্তাসকল হৈ পৰিছিল দুৰ্বল। গতিকে বৃটিছসকলে তেতিয়াৰ ভাৰতৰ দুৰ্বল ৰজাসকলৰ ৰাজ্য প্ৰতিৰক্ষাৰ বাবে তেওঁলোকক সহায় কৰিছিল। আনকি যুঁজ-বাগৰ হলে তেতিয়া বৃটিছসকলে কোনো কোনো ৰজাৰ পক্ষ সমৰ্থন কৰি যথেষ্ট সহায় কৰিছিল। শেষত গৈ এই বৃটিছসকলে কলে কৌশলে সেইবোৰ ৰাজ্য শাসন কৰিবলৈ লৈছিল।

মোৰ জন্মভূমি অসমখন অতি পুৰণি। অতীজত এই

অসমক কামৰূপ বুলিছিল। পুৰণি কালত এই অসমত ৰাজত্ব কৰিছিল ভগদত্ত-নৰকাসুৰ-বাণৰজা-ভীষ্মক আৰু বক্ৰবাহন প্ৰভৃতি পৰাক্ৰমী ৰজাসকলে। তাৰ বহু বছৰ পাচতহে আহোমসকল শেষত অসমলৈ আহি ইয়াত ৰাজত্ব কৰিছিল। বাস্তৱত আহোমসকল হৈ পৰিছিল হাড়ে-হিমজুৰে নিভাজ অসমীয়া। আহোম ৰজাৰ ৰাজত্ব কালতহে বিদেশৰ পৰা বেপাৰী বৃটিছ জাতি অসমলৈ আহিছিল। বৃটিছৰ আগমনৰ সময়ত স্বাধীন অসমত তেতিয়া ৰজা আছিল স্বৰ্গদেৱ চন্দ্ৰকান্ত সিংহ। এই গৰাকী ৰজাৰ দিনতে ব্ৰহ্মদেশৰ পৰা মানসকল আহি অসম আক্ৰমণ কৰিছিল। তেতিয়াৰ অসমীয়াই ব্ৰহ্মদেশৰ অধিবাসীক ‘মান’ বুলিছিল।

অসমখন মাটিৰ অসম যদিও, বাস্তৱত অসমত ইমান ধন-সোণ আৰু প্ৰাকৃতিক সম্পদ আছে যে, মোৰ এই জন্মভূমিৰ সমান কোনো দেশেই নাই। মোৰ জন্মভূমি অসমা-নিকপমা। অৰ্থাৎ কোনো কোনো পণ্ডিতৰ মতে মোৰ জন্মভূমি ‘অসম’ৰ ‘সম’ কোনো নাছিল কাৰণেই ইয়াক ‘অসম’ বুলিছিল হেনো।

অসমত টকা-পইচাতকৈও ইয়াৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ অতুলনীয়। দৰাচলতে ইয়াৰ জলজ-বনজ-খনিজ সম্পদৰ তুলনা নাই। খনিজ সম্পদ সোণ-ৰূপ ক’ত কিমান মাটিৰ তলত লুকাই আছে—তাৰ আবিষ্কাৰেই হোৱা নাই। সোৱণশিৰি নদী এই অসমতে। সোৱণশিৰি নদীৰ বালিত সোণৰ চেকুৰা পোৱা গৈছিল কাৰণেই এই নদীৰ নাম সোৱণশিৰি। মোৰ জন্মভূমি অসমৰ প্ৰত্যেক নদী-পৰ্বত-পাহাৰ আনকি ঠাইৰ নামৰ সৈতে জৰিত আছে তাৰ পুৰণি ইতিহাস জনপ্ৰবাদ। প্ৰাচীন ঐতিহ্যপূৰ্ণ আৰু কিস্তদন্তীয়ে ভবা এয়ে সেই মোৰ দেশ। মাটিয়া তেল,

খাকৰা-তেল, পনীয়া-সোণ, পেট্র'ল, কয়লা, কেৰাচিন, অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে আছে।

মই যে কি অমূল্য সম্পদ, মোৰ যে কি আদৰ, 'মানহঁতে' মোৰ মোল বুজা নাছিল ঠিকেই, আনকি আমাৰ অসমৰ ভৈয়ামৰ সকলো মানুহে মোক চিনি পোৱা নাছিল। মানহঁত আহিছিল ধন-সোণ লুটিবলৈহে। গতিকে সিহঁতে মোক ভ্ৰক্ষেপ কৰা নাছিল। সিহঁতে শুনিছিল হেনো 'অসম'খন মাটিৰ অসম হলেও বাস্তৱত সোণৰ অসমহে। এতেকে মানহঁতে অসমৰ ধন-সোণ লুট কৰিছিল। তাৰ প্ৰতিবাদ কৰি কোনোৰে বাধা দিলে তেওঁৰ ওপৰত অত্যাচাৰ, উৎপীড়ন আৰু উপদ্ৰৱ কৰিছিল।

সেই কালতে আহোম ৰজাসকলৰ মাজত ৰজা ভঙা-পতা হৈছিল। বিষয়-ববীয়াৰ কূটনীতি আৰু ষড়যন্ত্ৰত যেতিয়া ৰাজ্যত ৰজা ভঙা-পতা হয় তেতিয়া ৰাষ্ট্ৰবিপ্লৱ হোৱা বোলে। গতিকে অসমতো সেই সময়ত হৈছিল ৰাষ্ট্ৰবিপ্লৱ। ইপিনে মানৱ আক্ৰমণ, সিপিনে আহোমৰ ৰাজধানীত ৰজা ভঙা-পতা। এতেকে প্ৰজাৰ মাজতো শান্তি নোহোৱা হৈছিল, কাৰণ মানৱ অত্যাচাৰ উৎপীড়নত প্ৰজাৰ পেটেতে হাত-ভৰি লুকাইছিল।

বেপাৰী বৃটিছ জাতিয়ে আহোম ৰজাসকলৰ দুৰ্বলতাৰ কথা জানিছিল। সেই কাৰণে তেওঁলোকে আহোম ৰজা সকলক সহায় কৰিবলৈ ছেগ্ চাই আছিল। মানহঁতে প্ৰজাক নানা অত্যাচাৰ কৰি ৰাজ্যৰ পৰা ধন-সোণ লুটপাট কৰিছিল আৰু সকলোকে মাৰি-কাটি নগুৰ শান্তি দিছিল। সেইবাবে অসমৰ প্ৰজাৰ মাজত হৈছিল হাহাকাৰ। ৰাজ্যত এনে হুলস্থূল লগাত আৰু অশান্তি হোৱাত আহোম ৰজাই মানৱ আক্ৰমণৰ

পৰা প্ৰজাক ৰক্ষা কৰিবলৈ অপাৰগ হৈছিল। গতিকে আহোম ৰজাইও তেতিয়া অসমত থকা বৃটিছসকলৰ সহযোগিতা বিচাৰিছিল। সেই স্থযোগ লৈ বৃটিছসকলে আহোম ৰজাক সহায় কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিছিল। আহোম ৰজাই শেষত বৃটিছৰ সহায়ত মানৱ অত্যাচাৰৰ পৰা প্ৰজাক ৰক্ষা কৰিছিল আৰু মানহঁতক অসমৰ সীমাৰ বাহিৰ কৰি খেদি দিছিল।

মানৱ আক্ৰমণৰ পাচত অসমত আহোম ৰজাসকলৰ শেষ ৰজা আছিল স্বৰ্গদেউ পুৰন্দৰ সিংহ। বৃটিছৰ সহায়ত অসমৰ পৰা মানহঁতক খেদিলে সঁচা কিন্তু ইয়াণ্ডাবু নামে ঠাইত, বৃটিছ আৰু আহোম ৰজাৰ মাজত এটা বুজা-পৰা হ'ল। মানৱ লগতো সন্ধি হ'ল আৰু বৃটিছৰ সৈতেও বিশেষ বন্ধুত্ব স্থাপন হ'ল। সেই সন্ধি হৈছিল ইং ১৮২৬ খৃষ্টাব্দত। এই ইয়াণ্ডাবু সন্ধি অসম বুৰঞ্জীত মনত ৰাখিব লগীয়া। সেই সন্ধিৰ মৰ্ম্মে বৃটিছৰ বেপাৰী দলে অৰ্থাৎ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে অসমত নিগাজীকৈ থাকিবলৈ ললে। অৱশেষত ৰজা পুৰন্দৰ সিংহৰ নামত তেওঁলোকে অসমৰ শাসন-প্ৰণালী চলাবলৈ ধৰিলে। তাৰ ফলত স্বাধীন অসমৰ আহোম ৰজা স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰ সিংহ নামতহে ৰজা হৈ থাকিল। 'গোজে গছ' হোৱাৰ দৰে বৃটিছ বেপাৰীসকল অসমত থাকি আহোম ৰাজ্যৰ প্ৰশাসন চলাবলৈ ধৰিলে। অসমত তেতিয়াৰ পৰা বাস্তৱত বৃটিছ ৰাজত্বৰ পাতনি তৰা হ'ল।

বৃটিছসকলৰ সৈতে আমাৰ অসমৰ আহোম ৰজাৰ বিষয়-ববীয়া সকলৰ ডা-ডাঙৰীয়া জনদিয়েক শদিয়ালৈ গৈ মানহঁতক সীমাৰ বাহিৰ কৰি দিছিলগৈ। নিউভিল, কৰ্ণেল চাৰ্জন, কেপ্টেইন চাৰ্লটন বেডিংফিল্ড চাহাবৰ লগত শদিয়ালৈ গৈছিল

ভোলানাথ পৰ্বতীয়া ফুকন আৰু মণিৰাম দুৱৰা। বেডিংফিল্ড, চাহাবক বিৰিমফিন বুলিছিল।

তেতিয়া অসমলৈ অহা ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ চাহাবসকল আছিল মস্ত বেপাৰী। অসমত কি বস্তু ক'ত পোৱা যায়, তেওঁলোকে তলে তলে তাৰহে খবৰ কৰিছিল। পৰ্বতীয়া জনজাতিৰ সৈতে চাহ-খাই থাকোঁতে, চাহাবে কেনেকৈ মোৰ খবৰ পালে—এতিয়া তাক কওঁহক।

বুঢ়িছ চাহাবসকলৰ কথা অসম বুৰঞ্জী আৰু ভাৰত বুৰঞ্জী পঢ়িলে সবিশেষ জানিবলৈ পোৱা যায়। এওঁলোকৰ চলন-ফুৰণ, পিন্ধন-উৰণ, খোৱা-লোৱা, কথা-পতা আৰু কাম কৰাৰ ধৰণ সুকীয়া। পিচে, এদিন উক্ত চাহাবসকলৰ শদিয়াত থকা বাহৰলৈ আহিল বিচাগাম।

তেতিয়া বিৰিমফিন চাহাবে ছুপৰীয়াৰ ভোজন কৰি উঠিছিল মাথোঁ। এনেতে 'বিচাগাম' হ'ল চাহাবৰ আলহী। এতিয়া চাহাবে আলহীক সোধ-পোছ কৰে কিহেৰে? আগতে আমাৰ অসমীয়াই অতিথি সেৱা কৰিছিল কোমল চাউল-দৈ-চিৰাৰ সৈতে কুঁহিয়াৰৰ পেৰাগুড়েৰে। পাচত আজি-কালি সভ্যতাৰ পোহৰ পাই 'চাহ-পানী' টুপিৰে সকলোৰে আলহী সোধে। সেই সময়ত অসমলৈ অহা চাহাবসকলে অসমীয়া জলপানৰ কথা বিশেষকৈ নাজানিছিল। তেওঁলোকৰ লগত আছিল চীনা-চাহ। তেতিয়া চীনদেশীয় চাহ বিলাতত কিনিবলৈ পোৱা গৈছিল। কাৰণ পৃথিৱীত পোন-প্ৰথমে চীনাৰে চাহ আৱিষ্কাৰ কৰিছিল। এতেকে চীন দেশতেই পৃথিৱীৰ ভিতৰত প্ৰথম চাহ উৎপন্ন হৈছিল—ভোগৰ সামগ্ৰী হিচাবে। গতিকে সেই চীনদেশীয় চাহ বুঢ়িছ চাহাবে লগত

আনিছিল। অসমত তেওঁলোকে তেতিয়া চীনদেশীয় চাহ খাইছিল। কাৰণ তেতিয়ালৈ চাহাবসকলে অসমত মোৰ সন্ধান পোৱা নাছিল।

বিলাতী চাহাবে সেই চীনদেশীয় চাহ অসমলৈ আনিছিল কাৰণ বজাৰত চাহপাতৰ ব্যৱসায়ত চীনদেশীয় চাহপাতৰ বাহিৰে অইন চাহ কিনিবলৈ পোৱা নগৈছিল। সেই সময়ত চীনা সকলে পৃথিৱীত চাহ-পাতৰ ব্যৱসায়ত একচেতীয়া বজাৰ দখল কৰিছিল।

চাহাবৰ বাহৰত বিচাগাম আহিলত, বিৰিমফিন চাহাবে চীনদেশৰ পৰা অনা চাহৰ পানী এবাটি 'গাম'ক খাবলৈ দিলে। গামে পানী খায়েই 'ফানাপো' বুলি মাত লগাই উঠিল। 'চিংফো'ই চাহপাতক যে 'ফানাপো' বোলে এই কথা মণিৰামে চাহাবক বুজাই দিলে। চাহাবে 'ফানাপো'ৰ গুটিদিয়েক খুজি পঠালে। গামে গুটি-পুলি আটাইবোৰ আনি চাহাবক দিলে।

চাহাবে ভাবিব পাৰা নাছিল যে অসমত চাহগছ আছে। চাহাবে সঁচাকৈয়ে বিশ্বাস কৰিবলৈ টান পাইছিল যে অসমতো ঠায়ে ঠায়ে অসমবাসী আৰু তথা ইয়াৰ

জনজাতিয়েও চাহ খাইছিল। যি চাহ পৃথিবীৰ সভ্য জাতিসকলে খায়, সেই চাহো যে অসমত থাকিব পাৰে, অসমবাসী আৰু চিংফৌৰ জনজাতিসকলে যে সেই চাহ খাব পাৰে তাক তেওঁলোকে কল্পনা কৰিব নোৱাৰিছিল। সেই কাৰণে তেওঁ অসমৰ চাহৰ গুণৰ কথা অৰ্থাৎ চিংফৌসকলৰ ‘ফানাপো’ৰ কথা মণিৰাম দেৱানক সুধিছিল। মণিৰাম দেৱানে কলে, “যি পাতৰ পানীয়ে বাগী নলগায় অথচ গা-মন বঞ্জিতহে কৰায়, সেই পাতেই এই চাহ।” বেডিংফিল্ডৰ লগত যোৱা মণিৰামৰ মুখতেই পোন প্ৰথমে অসমৰ এই চাহৰ কথা ওলায়। আৰু চিংফৌসকলে—টিক্ পৰ্বতৰ ওচৰত থকা দোৱনীয়াবিলাকে, ‘বিৰিমফিন্’ আৰু ‘মণিৰাম’ক চাহগছৰ আৱিষ্কাৰ্তা বুলি কয়। এতেকে মণিৰাম দেৱানেই অসমৰ চাহৰ প্ৰথম আৱিষ্কাৰক।

আগতে উল্লেখ কৰি অহা ভৈয়ামৰ জন-নেতা—এইয়া মণিৰাম দেৱান। এৰেঁই মোৰ গুণ আৰু মোল বুজি চাহাব-সকলৰ আগত মোক চিনাক্ত কৰি দিছিল। তেতিয়াৰ পৰা ইংৰাজ চাহাবে মোৰ অন্বেষণ কৰি চিংফৌ পাহাৰ চলাথ কৰিছিল। অসমৰ মই কি অমূল্য সম্পদ! জগতৰ অইন সভ্য জাতিয়ে তেতিয়াও মোৰ সন্ধান পোৱা নাছিল। আচলতে মই যে অসমৰ অমূল্য সম্পদ তাকো ইংৰাজসকলে সন্দেহৰ চকুৰে চাইছিল। সেইকাৰণে কেপ্টেইন চাৰ্লটন চাহাবে চিংফৌ পাহাৰলৈ আহি মোৰ খবৰ কৰিছিলহি আৰু লিৰিকি বিদাৰি চাইছিল।

মই তেতিয়াও মোৰ জন্মভূমি অসমতে পৰ্বতীয়া জন-জাতিৰ মাজত আছিলোঁহঁক। ইতিমধ্যে চাৰ্লটন চাহাবে, তেতিয়াৰ অসম উপত্যকাৰ ভাৰপ্ৰাপ্ত জেনকিন্স চাহাবক জনালে যে,

মই চিংফৌ পাহাৰৰ জন-জাতিৰ মাজত আছোঁ। ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ চাহাবসকলে ‘লৰ্ড বেণ্টিঙ্ক’কো সেই খবৰ দিলে। বেণ্টিঙ্ক চাহাবে এই খবৰ পাই মোৰ বিষয় লৈ এখন কমিটি পাতিলে। এই কমিটিৰ নাম আছিল—‘টি কমিটি’।

মোৰ বিষয়ে বিশেষ গবেষণাৰ বাবে মোৰ বংশ গোষ্ঠী কেইজনমানক কলিকতালৈ পঠাই দিলে। ইংৰাজ চাহাবসকলে কলিকতাত অসমৰ চাহগছ আৰু চীনদেশীয় চাহপাতৰ গছৰ লগত কি মিল আছে, তাক তন্নতন্নকৈ ফঁহিয়াই চাব ধৰিলে।

মই কিন্তু চীনদেশীয় চাহ নহওঁ দেই। মোৰ জন্ম অসমত। মোৰ জন্মভূমিৰ নামেৰে যদি মোক চিনাক্ত কৰে, তেন্তে বৰ ভাল কথা। কিন্তু তাকে নকৰি যদি মোৰ গুণৰ বিশেষত্ব মানি নলৈ চীনা-চাহৰ সৈতে একে বুলি কয় তেন্তে তাত মোৰ আপত্তি। জন্মভূমিৰ নামত চিনাক্ত হওঁতে আৱশ্যক হলে মই সকলো স্বার্থ ত্যাগ কৰিম। নিজক বলিদান দি হলেও জন্মভূমিৰ নামেৰে মই চিৰ পৰিচিত হব বিচাৰোঁ। সেইবাবে মই পৰ্বতৰ মাজত থাকি ৰিঙিয়াই ৰিঙিয়াই কওঁ যে মই চীনা চাহ নহওঁ। গতিকে পৰ্বতীয়া হাবিয়নীয়া ঠাইত থাকি মই দৃঢ় সঙ্কল্প কৰিলোঁ যে মোৰ গুণেৰে জগতত এদিন মই ‘অসমৰ চাহপাত’ বুলি প্ৰমাণ কৰিম আৰু মই মোৰ জন্মভূমিৰ নাম উজ্জ্বল কৰিম।

দ্বিতীয় অধ্যায়

চাহ কমিটীৰ গবেষণা

(ক)

বুটিছ চাহাবসকলে ভাবিছিল যে মোৰ বংশ পৰিয়াল চীন-দেশীয় চাহৰ সৈতে অবিকল এক। সেই কাৰণে চীনদেশৰ পৰা মোৰ বংশ গোষ্ঠী বিচাৰি ভাৰতলৈ আনিব হেনো।

তেতিয়াৰ অসম বুটিছৰ অধীনত অহা বুলি কৈছোঁহঁক। সেই সময়ত অসমৰ কমিশ্যনাৰ চাহাব আছিল—ডেভিড্ স্কট। তেতিয়াৰ অসম উপত্যকাৰ শাসনভাৰপ্ৰাপ্ত চাহাব আছিল কেপ্তেইন জেন্‌কিন্স। শদিয়াত চাৰ্লটন্ চাহাব আছিল যে তাক আগতে উল্লেখ কৰিছোঁহঁক। সেই সময়ত আৰু এজন চাহাব শদিয়াত থাকিবলৈ লৈছিল। তেওঁৰ নাম আছিল চি. এ. ব্ৰচ্। এই কেইগৰাকী চাহাবে অসমলৈ আহি নিজৰ কৰ্তব্য কৰিছিল। প্ৰত্যেকৰে সুকীয়া সুকীয়া ক্ষমতা আছিল। কোনোৱে আকোঁ কোম্পানীৰ বিষয়া আছিল। কোম্পানীৰ বিষয়া সকলোৰে একে ক্ষমতা নাছিল। নিজৰ নিজৰ কামৰ গুণী অনুসৰি ক্ষমতা সীমিত আছিল। বুটিছ চাহাবসকলৰ মাজতো ক্ষমতা বেচি কম নিশ্চয় আছিল। ব্যক্তিগত জীৱনৰ যোগ্যতাত তেওঁলোকে সেই ক্ষমতাৰ মাপকাঠিৰ কথা ভাবা নাছিল। কামৰ সৰু-বৰৰ গুৰুত্ব আৰোপ কৰি তেওঁলোকে মান বিচাৰি ফুৰা নাছিল। অৰ্থাৎ কোনো বুটিছ চাহাবে কিবা

এটা সৰু কাম কৰিলেও, ডাঙৰ কাম কৰা বৰপদবী পোৱা চাহাবে তেওঁক হয় চকুৰে নাচাইছিল। কাৰণ, তেওঁলোকৰ মানত কামৰ সৰু বৰ নাছিল।

গুণৰ পূজা

পিচে বিলাতৰ পৰা অহা চাহাবসকল মোৰ কাৰণে বৰ ব্যতিব্যস্ত হৈ পৰিছিল। পূৰ্বে কৈছোঁ যে বুটিছসকল বৰ বেপাৰী। তেতিয়া চীনদেশীয় চাহৰ ব্যৱসায় আছিল একচেতীয়া। মই হলে অসমৰ পাহাৰৰ দাঁতিত হাবি-বনে আছোঁদেই। সঁচাকৈ যদি মই প্ৰকৃত চাহ হওঁ, তেন্তে মোক প্ৰতিপাল কৰি, অসম তথা ভাৰততে চাহাবসকলে চাহৰ খেতি কৰিব পাৰিব। তেতিয়াহলে তেওঁলোকে আৰু চীনদেশৰ পৰা চাহ আনিব নালাগে! ভাৰতৰ অসমতে চাহ উৎপন্ন কৰিব পাৰিব। সেই কাৰণে কলিকতালৈ মোৰ বংশ পৰিয়াল নিলে। তাত পৰীক্ষা কৰি দেখিছিল মই আচল খাটি চাহ হওঁনে নহওঁ। তেওঁলোকৰ প্ৰথমে এটা ভুল ধাৰণা আছিল। সেই ধাৰণাটো হ'ল যে,—মই জঙ্গলৰ জঙ্গলী উদ্ভিদ হে। তেওঁলোকৰ সন্দেহ আছিল কিজানি মই খাটি চাহপাত নহওঁ। গতিকে মোৰ বংশ পৰিয়ালহঁতক পোন প্ৰথমে কলিকতাৰ উদ্ভিদবিজ্ঞানীসকলে অৱহেলা কৰিছিল। এই প্ৰসঙ্গত এটা কথা উল্লেখ কৰাটো সমীচীন হব যে কাৰবাৰ যদি প্ৰকৃত গুণ থাকে, কোনো কোনো মানুহে প্ৰথমতে তেওঁৰ গুণৰ মোল নুবুজি আদৰ নকৰিব পাৰে। কাৰণ গুণৰ মোল গুণীলোকেহে বুজিব পাৰে। কিন্তু শেষত এনে এটা দিন আহে যিদিনা গুণৰ পূজা নিশ্চয় হয়। এই কথা মোৰ জীৱনত ফলিছে।

কলিকতাত থকা উদ্ভিদ-বিজ্ঞান গবেষণাগাৰলৈ চাৰ্লটন্ চাহাব আৰু ব্ৰজ চাহাবে মোৰ ওচৰ-চুবুৰীয়া বংশ-পৰিয়াল আটাইকে পঠালে। চাহাবসকল কিমান অধ্যবসায়ী, কিমান পৰিশ্ৰমী, কিমান কষ্টসহিষ্ণু, তেওঁলোকক নেদেখাজনে কোৱা কঠিন। কোনো এটা কাম হাতত ললে, সেই কামটো সমাধা নহয় মানে, এওঁলোকে একেবাহে নেবানেপেৰাকৈ লাগি থাকে। কৰ্তব্য কৰোঁতে যে কি ধৈৰ্য্যৰ পৰিচয় দিয়ে! চাহাবসকলে কৰ্তব্য শেষ নহয় মানে যেনেকৈ কামত লাগি থাকে, তাকে দেখি তবধ মানিব লাগে।

চাৰ্লটন্ চাহাবে কেৱল কলিকতালৈ মোৰ বংশ পৰিয়াল পঠায়েই ক্ষান্ত নাথাকিল। চিংফোঁসকলৰ লগত মোক চাবলৈ কেবাদিনো আহিছিল। এইজনা চাহাবে মোক বৰ মৰম কৰিছিল। বহুদিন মোৰ ওচৰলৈ আহি মৰমেৰে মোৰ মূৰত হাত বুলাইছিল। মোৰ ওচৰ পালেই লিৰিকি-বিদাৰি চায়। সন্তানক মাকে মৰম কৰাৰ দৰে তেওঁ মোক মৰম কৰিছিল। চীন দেশত মাতৃয়ে সন্তানৰ মূৰ স্নিগ্ধ মঙ্গল কামনা কৰে। সেইদৰে চাৰ্লটন্ চাহাবেও মোক যে কতদিন কতবাৰ মূৰ স্নিগ্ধিছিল তাৰ লেখ নাই। এই গৰাকী চাহাবে অসমৰ কমিচনাৰ চাহাবক কৈছিল মই হেনো অসমৰ প্ৰধান সম্পদ—ভাৰতৰ বহু স্বৰূপ।

একেবাৰে নোৱাৰিলে এশবাৰ কৰা

ব্ৰজ চাহাবো কম নাছিলদেই। তেওঁ আছিল নেবানেপেৰাকৈ চেষ্টা কৰাত পাৰ্গত। তেওঁ কাম কৰি কৰি ভাগৰি নপৰিছিল কিন্তু। সতকাই কোনো কামত কৃতকাৰ্য্য হব নোৱাৰিলে, সেই

কামত সফলতা লাভ নকৰে মানে, তেওঁ চেষ্টা এৰি নিদিছিল। একেবাৰে নোৱাৰিলে, এশবাৰে কৰি এওঁ কামত সফলতা লাভ কৰিহে আনন্দ লভিছিল।

ব্ৰজ চাহাবে তেওঁৰ সুন্দৰ বাগিচাত মোক আপডাল কৰিবলৈ ধৰিলে। অসম উপত্যকাৰ শাসনভাৰপ্ৰাপ্ত জেন্‌কিন্স চাহাবে, চাৰ্লটন্ চাহাবৰ মুখত মোৰ আঁতিগুৰি আৰু বংশ গোষ্ঠীৰ সবিশেষ জানিছিল। সেই কাৰণে কলিকতালৈ পঠোৱা মোৰ বংশ গোষ্ঠীৰ প্ৰকৃত পৰিচয় বিচাৰ কৰি, মোক চিনাক্ত কৰাৰ উদ্দেশ্যে চাহাবসকল উঠিপৰি লাগিছিল। তেওঁলোকে মোৰ জন্ম-বৃত্তান্ত পাই চীনা চাহাব গোষ্ঠীৰ লগত মোক ৰিজাই চালে। মোৰ ভাই-ভাগী বংশ-গোষ্ঠীৰ গঢ়-গতি বেহ-ৰূপ চাই চীনা চাহাব লগত বহু সন্মিল-মিল পাইছিল হেনো। চাহাবসকলে প্ৰথমে কলে যে চীনা চাহাব মৈতে মই হেনো অবিকল একে। মোৰ আৰু চীনা চাহাব মাজত হেনো অকণো পাৰ্থক্য নাই।

কলিকতাৰ উদ্ভিদ-বিজ্ঞানীসকলৰ এই সিদ্ধান্তৰ খবৰ পাই লৰ্ড বেণ্টিঙ্কৰ হেনো অতি আনন্দ। অসমত থকা বৃষ্টি চাহাবসকলেও এই খবৰ পালে। ‘এনেই বুঢ়ীৰ নাচনি, তাতে আকৌ নাতিনীয়েকৰ বিয়া’ৰ যি আনন্দ, অসমত থকা সেই চাহাবসকলৰো হেনো সেই আনন্দই হৈছিল। বিজ্ঞানৰ গবেষণাকাৰী সকলে ঘোষণা কৰিলে যে, মই হেনো চীনা চাহাব। মোৰ আৰু চীনদেশীয় চাহাব হেনো একো পাৰ্থক্য নাই। মোৰ মনৰ অৱস্থা তেতিয়া কি হৈছিল কি কম? মই কিন্তু তেতিয়া বিদ্ৰোহী হৈ উঠিলোঁ। বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ মোৰ মন গ’ল। কাৰণ উদ্ভিদ-বিজ্ঞানীসকলে মই জন্মলাভ

কৰা ভৌগোলিক অঞ্চলটোৰ অৱস্থাৰ কথা দকৈ গমি নাচালে। এই কমিটীয়ে চীনদেশৰ পৰা তিব্বতীয় অঞ্চল, থাইলেণ্ড, ব্ৰহ্মদেশ, চিংফো, শদিয়া, অসম, মণিপুৰ পৰ্য্যন্ত যে চাহগছ অ'ত ত'ত গজি আছে, সেইকথা চিন্তা কৰি নাচালে।

মোৰ জন্ম ভাৰতৰ—অসমত। মই খাচ অসমীয়া। এতেকে মই কেতিয়াও চীনা চাহ নহওঁ। আকৃতিত মানুহ দেখিবলৈ একে হ'ব পাৰে। কিন্তু চীন দেশৰ মানুহ আৰু আফ্ৰিকা মহাদেশৰ মানুহ দেখিবলৈ একে নহয়।

লৰ্ড উইলিয়াম্ বেকিঙ্ক্ তেতিয়া ভাৰতৰ গভৰ্ণৰ জেনেৰেল আছিল। এই গৰাকী শাসনকৰ্ত্তাৰ তত্ত্বাবধানত মোৰ বিষয় লৈ এখন কমিটী পাতিছিল। এই চাহ কমিটী ইংৰাজী ১৮৩৪ খৃষ্টাব্দৰ জানুৱাৰীত আৰম্ভ হৈছিল। সেই কমিটীৰ আৰু এজন সভ্য আছিল—জি. জে. গৰ্ডন্। তেওঁক চীন-দেশলৈ পঠোৱা হৈছিল চীনৰ পৰা চাহগুটি আৰু পুলি আনিবলৈ। ভাৰতত চাহৰ খেতি কৰিবৰ উদ্দেশ্যে চীনদেশীয় চাহ খেতিয়কক আনিবলৈ গৰ্ডন চাহাবক চীনলৈ পঠোৱা হৈছিল। ডেভিড্ স্কট আৰু কেপ্টেইন্ জেনকিন্স্ চাহাবে চাৰ্লটন্ আৰু ব্ৰচ্ চাহাবৰ পৰা চিংফো পাহাৰত মই থকা খবৰ আগতেই পাইছিল। ইপিনে কলিকতাৰ উদ্ভিদ বিজ্ঞান-আগাৰত ঘোষণা কৰিলে যে মোৰ জাতি-ভাই, বংশ-গোষ্ঠী চীনদেশীয় চাহৰ অঙ্গহী-বঙ্গহী। এতেকে গৰ্ডন চাহাবে চীন-দেশৰ পৰা চাহগুটি বা পুলি অনাৰ আৱশ্যক নকৰে। তেওঁক সোনকালে উভতি আহিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়া হ'ল; কাৰণ অসমত পোৱা চাহগছৰ পৰা চাহপাত উৎপন্ন কৰিব পাৰা যাব। অসমত চাহখেতি কৰাৰ চেষ্টা কৰিলে এসময়ত ভাৰতত চাহৰ

শিল্প গঢ়ি উঠিব যে তাত সন্দেহ নাই। গতিকে অসমত থকা চাহাবসকলে মোৰ বিষয়ে যত্ন ল'ব ধৰিলে। তেতিয়া ভাৰতত মোৰ বিষয়ে গবেষণাকাৰীসকলে চৰকাৰৰ তৰফৰ পৰা ঘোষণা কৰিলে যে চিংফো পাহাৰত যি চাহগছ পোৱা গৈছে, সেই চাহগছ আৰু চীনদেশীয় চাহগছ একে। সেই কাৰণে কোম্পানীৰ চাহাবসকলে আৰু বৃটিছ বিষয়াসকলে অসমত থকা মোৰ বংশ-পৰিয়াল আত্মীয়-স্বজন মিতিৰ-কুটুম্বৰ অন্বেষণ কৰি বিচাৰি উলিয়ালে। এওঁলোকে তেতিয়া আমাৰ বংশ বৃদ্ধি আৰু ক্ৰমোন্নতিৰ বাবে বিশেষ যত্নেৰে আমাক প্ৰতিপালন কৰিবলৈ ধৰিলে।

অসমৰ টোকলাই বাগান

তেতিয়া ফিৰিঙ্গীসকলে মোৰ বিষয়ে গবেষণা কৰিছিল কলিকতাত। আজিকালি অসমতে—‘টোকলাই’ বাগানতহে মোৰ বিষয়ে গবেষণা কৰিবলগীয়া প্ৰাথমিক পৰীক্ষামূলক প্ৰয়োজনীয় কামবোৰ সমাধা কৰে। দকৈ নুগুণাকৈ গবেষণা কৰি বিজ্ঞানৰ পৰীক্ষা আগাৰত মোৰ বিষয়ে তেতিয়া চাহাব সকলে কলিকতাত ওপৰে ওপৰে পৰীক্ষা কৰি যি ঘোষণা কৰিলে সেই খবৰ পাই মই বিক্ষোভিত হ'লোঁ।

চাহ কমিটী

বৃটিছ চৰকাৰে চাহ কমিটী পাতিছে। সেই কমিটীয়ে মোৰ উন্নতিৰ কাৰণে চেষ্টা কৰাত মোৰ আপত্তি নাই। কিন্তু চাহ কমিটীৰ দ্বাৰা নিযুক্ত গবেষক-সদস্যসকলে দকৈ নুগুণি যি প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিলে তাত মোৰ ওজৰ

আপত্তি আছে। কাৰণ সেই প্ৰতিবেদন নিৰ্ভুল নহয়। চাহ কমিটীয়ে চাহ উৎপন্ন হোৱা ভৌগোলিক অঞ্চলৰ কথা এবাৰো ভাবি নাচালে। চীনদেশৰ পৰা তিব্বতীয় অঞ্চলেৰে অসম মনিপুৰ পৰ্য্যন্ত বিয়পি থকা, চাহগছ হোৱা জলবায়ুৰ যি ভৌগোলিক অঞ্চল আছে, সেই ভৌগোলিক অঞ্চলটো জৰীপ কৰি, সেই বিষয় এই উদ্ভিদ-বিজ্ঞানীসকলে চাহ কমিটীৰ প্ৰতিবেদনত উল্লেখ কৰা নাছিল। মই ওপজা জলবায়ুৰ তথ্য লৈ মোৰ দৰে উদ্ভিদ যে তেনেকুৱা জলবায়ুৰ ভৌগোলিক অঞ্চলত জন্মিব পাৰে, সেই কথা চাহ কমিটীয়ে এবাৰো ভাবি নাচালে। গতিকে চাহ কমিটীৰ প্ৰতিবেদনৰ তথ্যত ভুল থাকি গ'ল। সেই কাৰণে চীনদেশীয় চাহৰ লগত মোক অবিকল একে বুলি ঘোষণা কৰাত, মই সেই প্ৰতিবেদনৰ মৰ্মে চীনদেশীয় চাহ বুলি কেতিয়াও পৰিচয় নিদিওঁ। আচলতে সেই প্ৰতিবেদনত মোৰ গুণৰ কথা নাই। আৰু এনে গবেষণাত আচল তথ্য নাই।

সেই প্ৰতিবেদনত আছে অশেষ আশোঁৱাহ। গবেষণা-কাৰীয়ে মোৰ আচল গুণ পৰীক্ষা কৰা নাই। দৰাচলতে **চাহ কমিটীৰ এই** প্ৰতিবেদন অসঙ্গত। চাহ কমিটীৰ খাম-খেয়ালী মই মানি লব নোৱাৰিলোঁ। কাৰণ মোৰ গুণ আৰু যোগ্যতা অস্বীকাৰ কৰি, চাহ কমিটীয়ে মোৰ প্ৰতি অন্তায় কৰিছে। তেতিয়া বৃটিছ চৰকাৰৰ প্ৰতিনিধি তথা ভাৰত চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ কৰা সম্ভৱ নহয় যে তাক মই জানিছিলোঁ। তদুপৰি মোৰ বক্ষণাবেক্ষণ আৰু প্ৰতিপালনত কোম্পানীৰ চৰকাৰে মোক সকলো প্ৰকাৰে সহায় কৰি আহিছে। সেই কাৰণে মই অসমৰ এই নতুন শাসনভাৱ লোৱা চৰকাৰৰ

ওচৰত চিৰকৃতজ্ঞ। কিন্তু মোৰ অন্তৰত বিক্ষোভ হ'ল। কাৰণ, মোৰ জন্ম ভাৰতৰ পূবপিনে থকা অসমত। মই আচল অসমীয়া, কেতিয়াও 'চীনা' নহওঁ। মই মানুহ হওঁ বা জন্তুৰেই হওঁ অথবা উদ্ভিদেই হওঁ, মোৰ জন্ম ভাৰতৰ পূবফালে অৱস্থিত সোণৰ অসমত। মই কেতিয়াও চীনদেশীয় নহওঁ। কিয়নো ভাৰতীয় আৰু চীনদেশীয় লোকৰ মাজত বহু পাৰ্থক্য। ভাৰতৰ অসম-বাসীৰ গাৰ বৰণ তাম বৰণীয়া। চীনদেশৰ মানুহৰ গাৰ ৰং জানো অসমীয়াৰ দৰে? কেতিয়াও নহয়। চীনাসকলৰ ৰং পীতবৰ্ণ অৰ্থাৎ হালধীয়া। গতিকে চীনা চাহ আৰু অসম চাহ অবিকল একে হব নোৱাৰে। চীনদেশীয় চাহবোৰ মিচ্-মিচীয়া কলা। আৰু মই? মই অসমীয়া—আহোমসকলৰ দৰে ওখ আৰু ডাঙৰ-দীঘল। মই কেতিয়াও কঁটীয়া নহওঁ। চীনা সকলৰদৰে চুটি-চাপৰ নহওঁ। মোৰ ৰং ঘিটমিটীয়া একাৰৰ দৰে কলা নহয়। সচাকৈ মোৰ বৰণ সূকীয়া। চীনদেশীয় চাহ থাকিব পাৰে দাৰ্জিলিং বা উত্তৰ ভাৰতত। মই থাকোঁ অসমৰ পূব চুকত। মোক চীনদেশীয় চাহৰ লগত একে বুলি ঘোষণা কৰা মানে মোৰ অস্তিত্ব অস্বীকাৰ কৰা।

আত্মসন্মান আৰু আত্মমৰ্য্যাদা সৰ্বাতো শ্ৰেষ্ঠ

বৃটিছ চৰকাৰে ভাৰত শাসনৰ নামত এইবোৰ কি কৰিছে? মোৰ জন্ম অসমৰ হাবি-বননিত। মই আজীৱন স্বাধীন। চাহাবৰ কোম্পানীয়ে মোৰ পাতবোৰ কুঁহিতে কাটি নি মোৰ পৰা ভোগৰ সামগ্ৰী তৈয়াৰ কৰিব। কুঁহিপাতেই সম্পদ মোৰ। মোৰ যথা-সৰ্বস্ব হৰণ কৰাৰ উদ্দেশ্যে চৰকাৰে 'চাহ কমিটী' পাতিছে। মোৰ গুণাগুণ ফহিয়াই চাই 'চাহ কমিটী'য়ে গবেষণা কৰি প্ৰতি-

বেদন দাখিল নকৰিলে। বিদেশী চৰকাৰৰ চাহ কমিটীয়ে মোৰ মোল কি বুজে? শাসন-প্ৰশাসনৰ অজুহাত দেখুৱাই বিদেশীয়ে মোক শোষণ কৰাৰ পাং পাতিছে। শেষত মোৰ নিজা নামটো লোপ কৰি মোৰ আত্মমৰ্য্যাদাত আঘাত কৰিলে। আত্মসন্মান আৰু আত্মমৰ্য্যাদা সৰ্বাতোকৈ শ্ৰেষ্ঠ। চীনদেশীয় বস্তুৰ লগত মোক একেজাতীয় বুলি ধৰি লোৱাত কোম্পানীৰ সৰ্বাতোকৈ শ্ৰেষ্ঠ চৰকাৰে বাস্তৱতে মোৰ গুণৰ অবমাননা কৰিলে। মোৰ আচল গুণ অস্বীকাৰ কৰি, লোক-চক্ষুত অৰ্থাৎ জন-সাধাৰণৰ আগত মোক হেয় কৰি দেখুৱালে। অন্তৰে অন্তৰে মই বিক্ষোভিত হ'লোঁ। চাহ কমিটীৰ দ্বাৰা চৰকাৰে মোৰ অস্তিত্ব অস্বীকাৰ কৰিলে, মোৰ প্ৰতি কোম্পানীৰ চৰকাৰে ঘোৰ অন্যায়ে কৰিলে। সেই অন্যায়ে মই নীৰবে সহি নাথাকিম। মোৰ ন্যায়ে দাবী হ'ল 'অসমৰ চাহপাত মই'। এই দাবী ইফট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ চৰকাৰে স্বীকাৰ কৰিব লাগিব। তাকে নকৰি যদি মোক চীনা চাহ বুলি কয়, তেন্তে মই তাৰ তীব্ৰ প্ৰতিবাদ কৰিয়েই। প্ৰাণ থাকে মানে বিক্ষোভ প্ৰদৰ্শন কৰিম। মোৰ দাবী স্বকীয়া। ন্যায়ত প্ৰতিষ্ঠিত মোৰ এই দাবী।

জন্মভূমিৰ নাম উজ্জ্বল কৰিম

মোৰ বিক্ষোভ প্ৰদৰ্শনত বিদেশী চৰকাৰে অন্যায়কৈ যদি মোক প্ৰাণদণ্ড দিয়ে সেই দণ্ড মই হাঁহিমুখে বৰণ কৰিম। মোৰ প্ৰাণ থাকে মানে মই মোৰ জন্মভূমিৰ নাম লোপ কৰিবলৈ কেতিয়াও নিদিম। অসমৰ নাম মোৰ নামৰ আগত চিৰ-উজ্জ্বলকৈ ৰাখিম। কাৰণ 'সত্যমেব জয়তে' বোলা সংস্কৃতত

এষাৰ বাক্য আছে। অৰ্থাৎ সত্যৰ সদায় জয়। গতিকে মই সত্যত থাকিম। সত্যত থাকিলে জয় অৱশ্যস্তাবী। কেতিয়াও সত্যৰপৰা পিছলি নাযাওঁ।

সত্যৰ পৰা পিছলি নাযাম

ন্যায় আৰু সত্যত থাকোঁতে কোম্পানীৰ চৰকাৰে শাসন-কৰ্ত্তা হৈ মোক যদি মাৰি-কাটি জুইত পেলাই নগুৰ শাস্তি দি বধ কৰে, তথাপি মোৰ কুঁহিপাতৰ ঠাৰিৰ অস্থিয়ে জগতত ৰিঙিয়াই ৰিঙিয়াই কব যে—'অসমৰ চাহপাত মই'। এই পণ লৈ সদায় সত্যত থাকিম।

অসম মোৰ চিকুণী দেশ। অসমী আইৰ কোলাত মই লাহে লাহে ডাঙৰ-দীঘল হবলৈ ধৰিলোঁ। চিৰ চেনেহী মাটিৰ অসম—আই মোৰ! সোণৰ অসম আই! নিকপমা জননী মোৰ! শিশু অৱস্থাতে আইৰ বুকুৰ মাজত থাকি দৃঢ় সঙ্কল্প কৰিলোঁ যে মই অসম মাতৃৰ নাম সদায় উজ্জ্বলকৈ ৰাখিম। জন্ম-ভূমিৰ নাম উজ্জ্বল কৰোঁতে—মই সকলো ত্যাগ কৰিম। নানা প্ৰকাৰ কষ্ট বৰণ কৰিম। মোৰ গুণেৰে জগতত প্ৰমাণ কৰিম যে মই শশ্যশ্যামলা ভাৰতৰ জীয়াৰী অসমীৰ অতুলনীয় সম্পদ।

অসমীয়া জাতিয়ে বিলায় মৰম, বিচাৰে মৰম

ক্ৰচ্ চাহাবে ওচৰৰ খেতিয়ক এজনৰ বাৰীৰ পৰা আনি তেওঁৰ বাগিচাৰ জেকা নোহোৱা ব'দালিত মোক সুন্দৰকৈ ৰাখিছিল আৰু অতি যত্নেৰে আপডাল কৰিছিল। তেওঁ বোধ হয় ভাবিছিল জেকা বা সেমেকা ঠাইত অৰ্থাৎ ব'দ নপৰা ঠাইত মোক ৰাখিলে মই ডাঙৰ-দীঘল নহমগৈ। মোৰ

স্বাস্থ্য বেয়া হব। গতিকে জাৰে জহে ব'দ পৰা ঠাইত, তেওঁ মোক অতি যত্নেৰে প্ৰতিপালন কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁৰ যত্ন আশাশুধীয়া আছিল সঁচা। কিন্তু মই যে ভাল পোৱা নাছিলোঁ। অসমৰ সুকীয়া উদ্ভিদ মই। মোক লাগে জহকালি গৰমত ছাঁ—গছৰ ছাঁয়া। ই যে মোৰ বিশেষত্ব। অতি সবল আৰু শান্তিপ্ৰিয় এই অসমীয়া জাতিটো। এওঁলোকে বিলায় মৰম—বিচাৰে মৰম। গতিকে অসমৰ হাবি-বননিৰ মাজত জন্ম পোৱা মোৰ লেখীয়া উদ্ভিদেও জহৰ দিনত বিচাৰে ছাঁ—গছৰ ছাঁয়াৰ মৰম-পৰশ।

ক্ৰচ্ চাহাবে জহৰ দিনত মোৰ গাত ছাঁ পৰিবলৈ একো বন্দবস্ত কৰা নাছিল। তাৰ ফলত লেৰেলি গৈছিলোঁ। অসমৰ জলবায়ু সুকীয়া। এই অসমতে পৃথিবীৰ ভিতৰত আটাইতকৈ বেচি বৰষুণ হয়। মোক কেনে জলবায়ু লাগে? কেনে পৰিসৰত মই ডাঙৰ হব পাৰোঁ? সুদূৰ সাত সাগৰ সিপাৰৰ পৰা অহা এই বিলাতী চাহাবজনে সতকাই জানিব কেনেকৈ? তথাপি তেওঁ যি যত্নেৰে আৰু কফেৰে মোক আপডাল কৰিছিল তাক বৰ্ণনা কৰিবলৈ মোৰ ভাষা নাই। পুৰা-গধূলি তেওঁ মোৰ সদায় খবৰ কৰে। মোৰ আলপৈছান ধৰা মানুহ ৰাখি দিছে। তথাপি মই লেৰেলি যাবলৈ ধৰিলোঁ। মোৰ এই অৱস্থা দেখি ক্ৰচ্ চাহাবে নিজ হাতে মোক পানীৰে তিয়াই দিব ধৰিলে। গৰমত মোৰ গাত চোঁচা পানী ছটিয়ায় যাতে মই ঠন ধৰি উঠিব পাৰোঁ। পাচত মই দেখোন নিতৌ নিশকতীয়া হৈ পৰিলোঁ। এনেকৈ মোৰ দিনবোৰ গৈ আছিল ভাল-বেয়াৰ মাজেৰে। ইতিমধ্যে মোৰ বংশ-গোষ্ঠী থকা খেতিয়কজনৰ ঘৰত এদিন ক্ৰচ্ চাহাব

উপস্থিত হ'লগৈ। যি ডৰা ঠাইত মোৰ বংশ-পৰিয়ালহঁতক খেতিয়কজনে প্ৰতিপালন কৰিছিল, সেইডৰা খেতিৰ মাটিত মোৰ বংশ-গোষ্ঠীহঁতৰ কেনেকুৱা যত্ন লৈছে চাহাবে খেতিয়ক-জনক সুধিলে। লুইতপৰীয়া খেতিয়ক স্বভাৱতে সবল। চাহাবক কলে যে সেই গছবোৰ জঙ্গল হোৱা যেন দেখি, সিহঁত অলপ ডাঙৰ হওঁতেই, মোৰ ভাই-ভাগী বংশ-গোষ্ঠী আটাই-বোৰকে কাটি পেলাইছে। সেই গছবোৰ মাটিৰ সমানে কাটি তাৰ জাবৰ-জোঁথবোৰো পুৰি পেলাইছে। ধানৰ বতৰত সেই ডৰা মাটি চহাই তাত ধান কইছে। পিচে সেই সৰু সৰু গছবোৰৰ মূৰবোৰ, ধানৰ পথাৰত সৰু সৰু আলি দিওঁতে, সেই ধানৰ আলিত কৰবাত কৰবাত পোঁট খাই আছে বুলি, একে লেঠেৰিয়ে খেতিয়কজনে চাহাবক কলে।

ক্ৰচ্ চাহাবে সুধিছিল খেতিয়ক জনৰ ধান-খেতি কেনে হৈছিল? লগতে তেওঁ সেই খেতি পথাৰখন চাবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে। খেতিয়কজনে চাহাবক খেতি পথাৰলৈ নিওঁতে মনৰ উৎসাহত কৈ গ'ল—ধান হ'ল নদন-বদন। খেতি পথাৰখন কিমান ধুনীয়া দেহি! যেন কাম চৰাইৰ জাকহে। ধান গছবোৰে বতাহতে হালে-জালে। ধান পকিল। সোণবৰণীয়া ধানৰ গুটিবোৰ। গছবোৰে সময়ত ৰং সলালে। গছবোৰৰো ৰং সোণালী হৈ পৰিল। সোণালী ধাননি পথাৰখন—চালে চাই থাকিবৰ মন যায়। ফচল সামৰি আনি ভৰালত ৰাখোঁতে হ'ল মেৎমৰা এভৰাল ধান। চাহাব আৰু খেতিয়কে খেতি পথাৰত দেখি মাথোঁ দীঘল দীঘল গছবোৰৰ ওখ ওখ নৰাবোৰ। ছাঁয়াত সেইবোৰ বাঢ়ি অহা দেখা গ'ল। মোৰ ভাই-ভাগী বংশ-গোষ্ঠীসকল লহুপহকৈ ডাঙৰ হৈ আহিল।

ক্ৰচ্ চাহাবে সেই ধাননি পথাৰত মোৰ ভাই-ভাগীদলক তেনেকৈ ডাঙৰ দীঘল হৈ অহা দেখা পালে।

পৰিশ্ৰমৰ মৰ্যাদা

চাহাবৰ বাগিচাত মালী-চকীদাৰ থাকিলেও চাহাবে নিজে মোৰ প্ৰতি স্নকীয়া যত্ন লৈছিল। কিমান যে কষ্ট নকৰিছিল তেওঁ মোৰ বাবে! এই বিদেশী চাহাবসকলৰ কেতবোৰ গুণ বাস্তৱতে অনুকৰণীয়—বিশেষকৈ পৰিশ্ৰমৰ মৰ্যাদা। পৰিশ্ৰম কৰিবলৈ তেওঁলোকে অকণো লাজ নকৰে। পৰিশ্ৰম কৰাটো যে গোঁৰৰ কথাত সেইটো তেওঁলোকে কাৰ্য্যত দেখুৱাই দিয়ে। তাৰ প্ৰমাণ স্বৰূপে ক্ৰচ্ চাহাবে নিজে পানী কঢ়িয়াই বাগিচাত কাম কৰিছিল। মোৰ গাত পুৱা-গধূলি পানী ছটিয়াই দিছিল; সদায় মোক জীপালকৈ ৰাখিছিল। এনেকুৱা কামবোৰ কষ্টকৰ হলেও, তেওঁলোকে তাত মান যোৱা বুলি নাভাবে। বৰং পৰিশ্ৰম কৰি মৰ্যাদাহে লাভ কৰে।

বুদ্ধিমান ক্ৰচ্ চাহাবে খেতিয়কজনৰ ধাননি পথাৰত কি দেখিলে? তেওঁৰ পৰা চাহাবে কি শিকিলে? খেতিয়কজনে মোৰ বংশ-গোষ্ঠীসকলক যে মাটি-সমানে গুৰিতে কাটি দি পুৰি পেলাইছিল তাৰ পৰাও ক্ৰচ্ চাহাবৰ অভিজ্ঞতা লাভ হৈছিল। এই খেতিয়কজনৰ পৰা চাহ খেতি বিষয়ে ক্ৰচ্ চাহাবে এক নতুন শিক্ষা লাভ কৰিছিল। তেওঁ যি শিকিছিল আৰু বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত চাহ খেতি বিষয়ে যি অভিজ্ঞতা লাভ কৰিছিল, চাহ খেতি কৰোঁতে বাস্তৱত তেওঁ সেইবোৰ খটুৱাইছিল। যেনে—কেতিয়াবা কেতিয়াবা, মোক লঠামূৰাকৈ কাটি-ছাটি দিব লাগে। কাৰণ সেই খেতিয়কজনে মোৰ লগৰ ভাই-ভাগী

আটাইবোৰকে কাটি দিয়াৰ পাচতহে মই পাতে-পোখাই ভৰি পৰিছোঁ। তেনে কৰিলেহে মই পাতে-ফুলে জক্‌মকীয়া হওঁ। এনেকৈ কলম দিলেহে মোৰ পোখাবোৰ বেগেতে বেচিকৈ ওলায়। সেউজীয়া পাতেৰে মই গছ ভৰি পৰোঁ।

অসমৰ উদ্ভিদ মই। ব'দালিত ৰাখি মোক প্ৰতিপাল কৰিলেই নহয়। কেৱল সাৰ-পানী দিলেই মই বাঢ়ি নাহোঁ। সাৰৰ সৈতে মোক লাগে ছাঁয়া। অসমত জন্মিছোঁ কাৰণেই মোৰ গাত পৰিবলৈ লাগে গছৰ ছাঁয়া। সেই কাৰণেই ধান গছৰ ছাঁয়াৰ তলত মোৰ বংশ-পৰিয়ালসকল গজি ঠন ধৰি উঠিছিল।

সং উদ্দেশ্যে ত্যাগ

ভাৰতবৰ্ষ ত্যাগৰ বাবে বিখ্যাত। ঋক্ বেদৰ যুগৰ পৰাই ভাৰতৰ ঋষি-মুনি, তাৰ পাচত ৰজা-মহাৰজাসকলে ত্যাগ কৰি আহিছে। সং উদ্দেশ্যে লোকৰ হিতাৰ্থে অতীত ভাৰতত সাধু-মহাপুৰুষসকলে নিজৰ জীৱন পৰ্য্যন্ত উৎসৰ্গ কৰাৰ প্ৰমাণ আছে। মহাভাৰত-পুৰাণ-উপনিষদ ভাৰতীয়সকলৰ ত্যাগৰ গল্পই ভৰা। সেই ভাৰতৰে পূৰ্ব প্ৰান্তত মই অসমী আইৰ বুকত ডাঙৰ-দীঘল হৈছোঁ। অসমত জন্ম লৈছোঁ মই মানুহৰ উপকাৰ কৰিবলৈ। মোৰ জীৱন-চৰিত আদিৰে পৰা অন্তলৈ কোনোৱে যদি পঢ়ে, তেন্তে এই আশাৰ কথাৰ সাৰমৰ্ম বেচ বুজিব। বাস্তৱতে মানুহৰ সুখ-তৃপ্তি আৰু আনন্দৰ বাবে মোৰ যথা-সৰ্বস্ব ত্যাগ নকৰি আহিছোঁ। মোৰ জীৱনৰ প্ৰত্যেক পৰ্য্যায়ত তিল-তিলকৈ অমানুষিক অত্যাচাৰ উৎপীড়ন সহ কৰি শেষত দেই-পুৰি মৰিও সকলো ত্যাগ কৰি মানৱ সেৱা কৰোঁ।

তাতেই মোৰ আনন্দ। মানৱ সেৱাই মোৰ পৰম ধৰ্ম। যিজনে মোক যত্ন আৰু আপডাল কৰি মোৰ খেতি কৰে, মই যে তেওঁক ধনী বনাওঁ তাত সন্দেহ নাই। লগতে মোৰ ‘স্বৰ্গতো অধিক জন্মভূমি’ক ধন-সোণেৰে কৰোঁ চহকী আৰু সমৃদ্ধিশালী।

বুঢ়িছ চাহাবসকলৰ যত্নত, বিশেষকৈ ব্ৰহ্ম চাহাবৰ চেষ্টাত মই মোৰ ওচৰ চুবুৰীয়া ভাগী-গিয়াতিৰ সৈতে, নিতৌ ডাঙৰ হৈ আহিলোঁ। আমাৰ ৰূপ-চেহেৰা নিতৌ বদলি হৈ আহিল। মোৰ পূৰ্ণ স্বাস্থ্যৰ হাঁহি থকা মুখ দেখি ব্ৰহ্ম চাহাব মুগ্ধ হ’ল। অসমৰ জলবায়ুত ঠনধৰি উঠি ঘোঁৰনৰ ছুৱাৰ দলিত ভৰি দিলোঁ। চাহাবে আমাক তেতিয়াহে ভালকৈ বুজিলে—আমি যে নিভাঁজ অসমীয়া।

বিলাতৰ ব্ৰহ্ম চাহাব—চাহ বিষয়ৰ বিশেষজ্ঞ হৈ অসমলৈ অহা নাছিল। অসমৰ লুইতপৰীয়া খেতিয়কসকলৰ সৈতে তেওঁ মিলিছিল। স্থানীয় লোকৰ সংস্পৰ্শত আহি মিলি-জুলি মোৰ খেতি কেনেকৈ কৰিব লাগে তাক শিকিছিল। তেনেকৈয়ে তেওঁ চাহ খেতিত বাস্তৱ অভিজ্ঞতা লাভ কৰিছিল। কি কৰিলে কেনেকৈ চাহগছবোৰৰ পৰা বেচিকৈ চাহপাত পাব পাৰি সেই বিষয়ে কৰ্মক্ষেত্ৰত অভিজ্ঞতা লাভ কৰিছিল। ব্ৰহ্ম চাহাবৰ চেষ্টা আছিল আশাশুধীয়া। ইফট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে এইজনা চাহাবৰ সাধুচেষ্টা দেখি এওঁক ‘চুপাৰি-টেণ্ডেণ্ট অফ্ টি কালচাৰ্’ পদত নিয়োগ কৰিছিল। অৰ্থাৎ ব্ৰহ্ম চাহাব হ’ল—চাহ বৃদ্ধিৰ চুপাৰিটেণ্ডেণ্ট। চাহাবে নিজৰ অভিজ্ঞতাৰ ফলত বাককৈ বুজিছিল যে, মই অসমৰ সুকীয়া সম্পদ। অইনদেশৰ চাহগছক ছাঁ-গছৰ ছাঁয়া নিদি কেৱল

‘নাইট্ৰোজেন’ সাৰ দিলে নিহঁত বাঢ়ি আহে। কিন্তু মই লুইতৰ হাওৱা-পানী খাই অসমত ডাঙৰ হৈছোঁ। মোক নাইট্ৰোজেন সাৰ দিয়াৰ উপৰিও গছৰ ছাঁৰ যুহু বতাহ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিবই লাগিব।

কলিকতাত থকা উদ্ভিদ-বিজ্ঞানীসকলে মোৰ গুণ বিশেষ বিশ্লেষণ কৰি নাচালে। মোৰ ৰূপ-গুণৰ কথা দকৈ নাভাবিলে। ওপৰে ওপৰে চালে। দেখিবলৈ মই চীনা চাহ যেন হলোঁই যেনিবা। সেই বুলি মোক অবিকল চীনা চাহ বুলি আখ্যা দিব নোৱাৰে। মোক চীনা চাহ বুলি চিনাক্ত কৰাত মই অন্তৰে অন্তৰে বিদ্ৰোহী হৈ পৰিলোঁ। মই এঙ্গাৰৰ দৰে কলা চাহ নহওঁ। মোৰ ৰং বেলেগ। মোৰ গুণ বেলেগ। সোঁৰভো সুকীয়া। মই যে অসমৰ চাহ। গোটেই জগতৰ সমুখত মই অসমৰ চাহপাত বুলি প্ৰমাণ কৰি দেখুৱাবলৈ প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হলোঁ।

প্ৰতিজ্ঞাত হিমালয়ৰ দৰে অচল-অটল

দিনক দিনে মোৰ ৰূপৰ জেউতি চৰিবলৈ ধৰিলে। মই হলোঁ আজি এক—কাইলৈ এক। চাহাবে মোৰ আৰু বেচি যত্ন ললে। বাস্তৱত চাহাবসকলে দেখিলে আৰু বুজিলে যে মই অবিকল চীনা চাহ নহওঁ। মোৰ ৰং সুকীয়া। মোৰ বঙৰ কাৰণে মই হাজাৰৰ মাজত জিলিকি থাকোঁ। গুণে-গোন্ধে মই অতুলনীয়। মোৰ প্ৰতি প্ৰথমে চাহাব-সকলৰ যি ভুল ধাৰণা আছিল সেইটো আঁতৰ হোৱা দেখা গ’ল। মই কিছু শান্তি পালোঁ—ইয়াকে ভাবি যে মোৰ সৈতে জন্মভূমি অসমৰ নামটো জড়িত হৈ থাকিব। সুদূৰ

ভবিষ্যতত অসমৰ নাম বৈ-বৈ যাব মোৰ গুণৰ কাৰণে। এই ক্ষীণ আশাটি চকুৰ আগত বিৰিঙ্গি উঠিল। সেই বিৰিঙ্গণিত বিশেষ উৎসাহিত হৈ পৰিলোঁ। এতেকে মোৰ দেশ জন্ম-ভূমিৰ নামত সকলো প্ৰকাৰ ত্যাগ আৰু কষ্ট বৰণ কৰিবলৈ হিমালয়ৰ দৰে অচল-অটল হৈ থাকিম বুলি মই মনতে দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞা কৰিলোঁ।

(খ)

চাহ-মজদুৰ সকল

মোৰ খেতি কেনেকৈ কৰে তাৰ কথা নকওঁ বাক। মোৰ ত্যাগৰ কথাহে কম। চাহ খেতিয়কৰ চাহ বাগিচা। বাগিচাত গুটি পচোৱাৰ পাচত মই অঙ্কুৰিত হওঁ। অঙ্কুৰ ওলায়। অৰ্থাৎ গুটিৰ পৰা গজালি ওলায়। তাৰ পাচৰ পৰাই মোৰ ওপৰত চাহ খেতিয়কৰ নজৰ। মই যাতে অতি সোনকালে লহুপহীয়া হৈ আহোঁ, তাৰ বাবে বাগানৰ মালিক মেনেজাৰ মজদুৰ আটাইয়ে বিশেষ চেষ্টা কৰে। ডাল আৰু পাতৰে মই লাহে লাহে এজুপি সৰু গছ হৈ পৰোঁ। তেতিয়া মোৰ ঠালবোৰ কাটি দিয়ে। পাতবোৰ কেঁচিৰে ছাটি দিয়ে। মই লঠা-মূৰা হৈ পৰোঁ। এনেকৈ 'ঠানি' আৰু পাতবোৰ কাটি দিয়াকেই কলম দিয়া বোলে। মোক যদি কলম নিদিয়ে মই বাঢ়ি গৈ থাকিম। মোৰ বুঢ়া পাতবোৰ পকি হালধীয়া হৈ শুকাই যায়। বুঢ়া পাতবোৰ কাটি নিদিলে মোৰ বেচিকৈ পোখা নোলায়। ওখ হলে মোৰ পাতবোৰ চিঙ্গিব কেনেকৈ? বাগিচাৰ বনুৱাসকলে যাতে মোৰ পাতবোৰ চিঙ্গিবলৈ ঢুকি পায় সেই কাৰণে মোক মাজে সময়ে কলম কৰি দিয়ে। কিছুদিনৰ পাচত কাটি দিয়া ঠালবোৰৰ গাঠিয়ে গাঠিয়ে পোখা ওলায়। সেই পোখাৰ পৰা কুমলীয়া সেউজীয়া পাত ওলায়। নতুনকৈ ইমান পাত ওলায় যে, মই ডালে-পাতে জোপোৰা-জুপুৰি হৈ পৰোঁ। মোৰ সেউজীয়া পাতৰে গোটেই বাগিচাখন সেউজীয়া কৰি তোলে। পিচে এটা কথা—বাগিচাৰ মালিকে মোৰ ফলৰ বাবে মোৰ খেতি নকৰে। মোৰ ফুলৰ পৰা ফল

হয়—নামতহে। সেই ফলতেই চাহ গুটি থাকে। সেই গুটি পচাই চাহ-খেতি কৰে। বাস্তৱতে মোৰ খেতি কৰা হয় পাতৰ বাবেহে। অৱশ্যে মোৰ বীজ বা গুটি মোৰ গছপুলি হবৰ কাৰণে লাগে। কিন্তু মোৰ পাতৰ মূল্যহে বেচি। কুঁহি-পাতৰ আদৰ আৰু বেচি।

মই কৈছোঁ যে মোৰ বাগানত থাকে মালিক-মেনেজাৰ-বিষয়া-কেবাণী-মহৰী-মজদুৰ। মোৰ বাগানতো শাক-পাচলিৰ বাগান নহয়—ফুলৰ যে নহয়েই—ফলৰো নহয়। মোৰ বাগান বাস্তৱতে পাতৰহে। মোৰ পাতৰ বাবেই মানুহে মোৰ খেতি কৰে।

বাগিচাৰ বনুৱাসকল

যি ঠাইত মোৰ খেতি কৰা হয় সেই ঠাইতেই গঢ়ি উঠে এখন সুন্দৰ সেউজীয়া বাগিচা। এই বাগিচাত কাম কৰে বনুৱাসকলে। মজদুৰ সকলে যে কত পৰিশ্ৰম নকৰে? মোৰ বৰ ভাল লাগে, এই মজদুৰ সকলক। এওঁলোক নহলে যে মই মানুহক সেৱা কৰিব নোৱাৰিলোঁহেঁতেন। এওঁলোক মোৰ কিমান আপোন! মজদুৰ সকলে মোক তুলি-তালি ডাঙৰ কৰে। এওঁলোকৰ সৈতে মোৰ অতি ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধ। এওঁলোকৰ মৰম মই জীৱনত পাহৰিব নোৱাৰোঁ। মোক চিৰ-সেউজীয়া কৰি ৰখাটোই এওঁলোকৰ ধৰ্ম্ম। মোৰ বাবে বনুৱাসকলৰ ত্যাগৰ সীমা নাই। এই মজদুৰ সকলে মোৰ বাবে এৰি আহিছে, তেওঁলোকৰ মিতিৰ-কুটুম, আত্মীয়-স্বজন, বন্ধু-বান্ধৱ, বংশ-গোষ্ঠী আৰু ভাগী-গিয়াতি। এনেকুৱা অতি আপোনজনক পাহৰি মজদুৰসকলে মোক উৎপন্ন কৰাত, দেহে-

কেহে লাগি গৈছিল। বাগিচাত কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰে মোৰ বাবে। আনকি, তেওঁলোকৰ জন্ম ঠাইখনো এৰি আহিছিল অসমলৈ মোৰেই যত্ন লবলৈ। এওঁলোক আহিছিল ছোটনাগপুৰ-বিহাৰ-উৰিষ্যা-মধ্যপ্ৰদেশ-মাদ্ৰাজ প্ৰভৃতি ভাৰতৰ ভিন্ ভিন্ সুদূৰ ঠাইৰ পৰা। ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতিৰ যি মহান্ আদৰ্শ, সেই আদৰ্শৰ প্ৰকৃত নিদৰ্শন পোৱা যায় মোৰ বাগিচাৰ বনুৱাসকলৰ মাজত।

বৃটিছ চৰকাৰৰ আমোলত এই বনুৱাসকল আহিছিল অসমলৈ। ইংৰাজসকলে এওঁলোকক আনিছিল প্ৰলোভন দেখুৱাই। বাগিচাত কাম কৰিলে খোৱা-লোৱা থকা-মিলাৰ বিশেষ সুবিধা পাব বুলি কৈ কোম্পানীৰ চাহাবে আশ্বাস দিছিল। কিন্তু তাৰ সলনি তেওঁলোকে পাইছিল কঠোৰ পৰিশ্ৰমৰ তাড়না। সিহঁতে ওৰে দিন কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰে। আজৰি সময়ত গীত গাই বনুৱাই ভাগৰ পলুৱায়—ৰং-ধেমালি কৰে। বাগিচাৰ বনুৱাসকলে যি গীত গায় তাক ঝুমুৰ বোলে। তেওঁলোকে গোৱা সেই ঝুমুৰ গীততো প্ৰকাশ পায় বাস্তৱ দুখ-কষ্টে ভৰা অন্তৰৰ আবেগ। যথা—

ঝুমুৰ

কড় মাৰা ছালাক-ছুলুক
পাতা তোলা ডগে ডগ্
কলম কৰি গেল হাতেৰ চাম
ৰে বিদেশী শ্যাম—
ফাকি দিয়ে আনিল আসাম।

কপালৰ ঘাম মাটিত পেলাই বনুৱাই চাহ শিল্প গঢ়ে

এই মজুৰসকল অসমলৈ আহি হাড়ে-হিমজুয়ে অসমীয়া হৈ পৰিছে। আহোমসকলৰ দৰে এওঁলোক অসমীয়া হৈ নতুন অসম গঢ়িবলৈ লৈছে। মোৰ বাগানত কাম কৰি এওঁলোকে **অসমক নমুন্ধিশালী** কৰি তুলিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। এই বনুৱাসকলৰ এয়ে ধৰ্ম যে মোৰ শিল্পটোক এওঁলোকৰ নিজৰ শিল্প বুলি ভাবে। বনুৱা হৈ কপালৰ ঘাম মাটিত পেলাই কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰে। মোৰ শিল্পক সৰ্ব্বাঙ্গ-সুন্দৰকৈ গঢ়ি তুলিবলৈ অহোপুৰুষাৰ্থ কৰে।

মজুৰসকলে মোক সদায় সেউজী কৰি ৰাখিবলৈ ভাল পায়। মোৰ কোমল সেউজী পাতবোৰ চিঙ্গি তেওঁলোকে কৰ্তব্য কৰে। কাৰণ পাতবোৰ পুৰঠ হৈ পকিলে মইতো 'সেউজী পাত' হৈ নাথাকে। মোৰ পুৰঠ পকা পাতৰ আদৰ

নাই। মই যাতে চিৰ-সেউজী হৈ সকলোৰে আদৰৰ হৈ থাকিব পাৰোঁ তাৰ বাবে মজুৰসকলে মোক কুঁহিপাততে চিঙ্গি নিয়ে।

মাকৰ মৰম

এওঁলোকৰ তিক্তাসকলক বৰ ভাল লাগে মোৰ। তেওঁলোকে মোক বৰ মৰম কৰে। তেওঁলোকৰ নিজৰ কোলাৰ কেচুৱা এৰি থৈ আহিও মোৰ যত্ন লয়হি। সাধাৰণত নাৰী জাতি হ'ল কোমল অন্তৰৰ আৰু মৰমিয়াল। সাক্ষাৎ মাতৃ-স্বৰূপা। মাকৰ যি মৰম কেচুৱাই পায় মই এওঁলোকৰ পৰাই সেই মৰম পাওঁ।

কৰ্তব্য জীৱনৰ ব্ৰত

মোৰ পাতবোৰ চিঙ্গাটোই মজুৰ তিক্তাসকলৰ কৰ্তব্য। মোৰ পাত চিঙ্গি মজুৰে পায় মজুৰি। তাৰে তেওঁলোকে জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰে। পাত নিচিঙ্গিলে মজুৰি নাপায়। মজুৰে মজুৰি নাপালে পেট-পোহ যাব নোৱাৰে। সেই কাৰণে তেওঁলোকে সদায় কৰ্তব্য কৰে। কৰ্তব্য জীৱনৰ ডাঙৰ ব্ৰত।

কৰ্তব্য কৰি আনন্দ পোৱা যায়

সোৱা মজুৰ কেইই গৰাকীয়ে মোৰ কুঁহিপাতবোৰ চিঙ্গি পাচিত ভৰাই পিঠিত তুলি ৰংমনে মোক লৈ গৈছে। নিজৰ কৰ্তব্য কৰি কিমান আনন্দ পোৱা যায় তাক এই ছবিৰ পৰা বুজা যায়।

মোৰ উন্নতি সাধনত মজুৰসকলে যি বৰঙনি যোগাইছে তাক কবলৈ মোৰ ভাষা নাই। বনুৱাসকলেই মোৰ পৰা গঢ়ি

উঠা শিল্পৰ প্ৰাণস্বৰূপ। তেওঁলোকে হাড়ক মাটি তেজক পানী কৰি মোৰ বাগিচাত কাম কৰে। এনেকৈ কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰি মজদুৰ সকলোৰে মোৰ শিল্প সফল কৰি তোলে।

মোৰ কেঁচাপাতৰ পৰাই উদ্যোগ গঢ়ি উঠে। মোৰ কেঁচাপাতেই মোৰ উদ্যোগৰ কাৰখানাৰ কেঁচামাল। বনুৱাই মোৰ বাগিচাৰ পৰা এই কেঁচামালবোৰ কাৰখানাত দিয়েগৈ। সেই কেঁচামালৰ পৰা মানুহে ভোগৰ সামগ্ৰী তৈয়াৰ কৰে। সেই ভোগৰ সামগ্ৰী বিদেশলৈ বপ্তানী হয়। সেই বপ্তানী বস্ত্ৰপৰা মোৰ খেতিয়ক তথা উদ্যোগৰ মালিকে হাজাৰ-হাজাৰ, লাখ-লাখ, কোটি টকা উপাৰ্জন কৰে। শেষত মোৰ খেতিয়ক হয় পূজিপতি। সেই কাৰণে কৈছোঁ—মই মোৰ গৰাকীক ধনী বনাওঁ। সময়ত মজদুৰসকলৰ সহায়ত, মোৰ পৰা উৎপন্ন হোৱা ভোগৰ সামগ্ৰীৰ ব্যৱসায় কৰি মোৰ খেতিয়কসকলেই হৈ পৰে লক্ষ্মীৰ বৰপুত্ৰ।

তৃতীয় অধ্যায়

কাৰখানাত নিলাই-নিপাতি

মজদুৰে মোৰ কুমলীয়া সেউজীয়া কুঁহিপাতবোৰ চিন্সি নিয়ে। পাচত, সেই পাতবোৰ ওজন কৰা হয়। নিতৌ কোন মজদুৰে কিমানখিনি পাত চিন্সে, তাৰ হিচাব ৰখা হয়। পাতবোৰ ওজন কৰি মজুৰি হিচাব কৰে। হিচাব কৰিহে মজদুৰক মজুৰি দিয়া হয়।

চাহপাত চিন্সা

বাগানত মোক ওজন কৰা শুকীয়া ঘৰ এটিও আছে। বাগানত চাহপাত ওজন কৰাৰ উদ্দেশ্যে বনুৱাসকলে চাহপাত চিন্সি আনি শাৰীপাতি থিয় হয়, পাতৰ পাচি মূৰত লৈ।

সেউজীয়া সতেজ চাহপাতবোৰ ঘৰৰ ভিতৰত নিস্তেজ কৰি লোৱা হয়।

মোৰ কেঁচা পাতবোৰ ওজন কৰাৰ পাচত সেইবোৰ নিস্তেজ কৰিবলৈ কাৰখানালৈ নিয়ে। আজিকালি এটা বৰ ঘৰৰ আহল-বহল কোঠাত মোক নিস্তেজ কৰিবলৈ লয়। এই ঘৰটোৰ ওপৰৰ চালখন বেচ বহল আৰু দীঘল। আগতে প্ৰথম অৱস্থাত মৰাপাটৰ খৈলা তৰি তাৰ তলত মোৰ পাতবোৰ মেলি দি মোক নিস্তেজ কৰিছিল। তাৰ বহুদিন পাচতহে,

লোৰ তাৰৰ তৈয়াৰী চালনীত মেলি দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। পিচে, মোৰ সেউজীয়া সতেজ পাতবোৰ ঘৰৰ ভিতৰতে ৰাখি নিস্তেজ কৰিহে কাৰখানাত দিয়ে। পাতবোৰ চিঙ্গি আনি সেইবোৰ নিস্তেজ কৰি শুকাবলৈ আজিকালি বৰঘৰ সাজিছে। মোৰ জন্মভূমি অসমত এই ঘৰটো চাহপাত মৰা কলঘৰৰ পৰা দূৰৈত বেলেগে সজা হয়। এইটো মস্ত ঘৰ এটা যেনিবা। পাচত ঘৰটোৰ বেৰ হে নাই। পাতবোৰ নিস্তেজ কৰিবলৈ লোৰা তথা মোক শুকোৱা সেই বেৰ নোহোৱা ঘৰটোত কেবা খোটালীৰ আঁতাল আছে। ইয়াক ইংৰাজীত 'বেক' বুলি কয়। অসমীয়াৰ বৰ ঘৰত থকা আঁতালৰ দৰে এইবোৰ আঁতাল নহয়। আচলতে থাক্ হে। ইয়াক অসমত থাক্হে বোলে। সেই 'বেক' অৰ্থাৎ থাক্হেবোৰত মোক ৰাখি নিস্তেজ কৰে অৰ্থাৎ ঘৰৰ ভিতৰতে মোক শুকাই যেনিবা। মোক তেনেকৈ ৰাখি নিস্তেজ কৰাত মোৰ সেউজীয়া পাতবোৰ লেৰেলি যায়। লাহে লাহে সিহঁত কুমলি লেউ-সেউ হয়।

এই অৱস্থাৰ পাচৰ পৰা মোৰ ওপৰত নানা উৎপীড়ন আৰম্ভ হয়। কেঁচাপাত হলেও সিহঁত সজীৱ—সেউজীয়া। তাৰ পাচত পাতবোৰ মজতুৰে হাতেৰে মোহাৰি চেপিবলৈ লয়। ভাবোঁ—ভবিষ্যত কাৰখানাত আক বা মোক কি কৰে? মোৰ কপালত কত যে নিকাৰ ভুঞ্জিবলৈ বাকী আছে! এনেকৈ চেপি মোহাৰি ওঠৰ বা কুৰি ঘণ্টামান মোক নিস্তেজ কৰি ৰখাত মই শুকাই-ক্ষীণাই যাওঁ। ইমান সময় নিস্তেজ হৈ পৰি থকাত শুকাই-ক্ষীণাই মই তেনেই লেৰেলি যাওঁ। তাৰ পাচত মোক ৰোলিং মেচিনত অৰ্থাৎ ঘূৰ্ণায়মান যন্ত্ৰত দিবলৈ কাৰখানালৈ পঠাই দিয়ে।

ৰোলিং মেচিন

এই ৰোলিং মেচিনটো মাটিৰ পৰা তিনি ফুটমান ওখ ঠাইত। দেখিবলৈ ঘূৰণীয়া মেজখনৰ দৰে। ইয়াত মোৰ নানা 'লটি-ঘটি' হয়। বাস্তৱতে এই মেচিনে মোক মঘিমুৰ কৰিবলৈ লয়। যন্ত্ৰত পৰামাত্ৰে মোক ঘূৰাই ঘূৰাই তলৰ পিনে এনেকৈ ঠেলি দিয়ে যে, মই তীখাৰ তৈয়াৰী এখন চলন্ত ঘূৰণীয়া মেজৰ ওপৰত পৰোঁগৈ। এই চলন্ত মেজখনে মোক এনেকৈ চেপি ধৰে যে মই কক্-বকাব ধৰোঁ। সেই যন্ত্ৰেৰে মোক টুকুৰা-টুকুৰকৈ কাটি পেলায়। ইপিনে মেচিনৰ চেপাত পৰি মোৰ পাতৰ ৰসবোৰ ওলাই যায়। মোৰ পাতৰ টুকুৰাবোৰ সেই ৰসত তিতি থাকে। এনেকৈ ৰোলিং মেচিনত মোৰ নানা লটি-ঘটি হোৱাত, মোৰ ওপৰত ৰাসায়নিক প্ৰক্ৰিয়া হয়। এই ৰাসায়নিক প্ৰক্ৰিয়াৰ ফলত মই ভিতৰে ভিতৰে অইন এক মূৰ্ত্তি ধাৰণ কৰোঁ। বিজ্ঞানী তথা ৰাসায়নবিদ সকলে মোৰ এই অৱস্থাক ইংৰাজীত 'ফাৰ্মেণ্টেশ্যন' হোৱা বোলে।

ফাৰ্মেণ্টেশ্যন অৰ্থাৎ ৰাসায়নিক প্ৰক্ৰিয়া

ফাৰ্মেণ্টেশ্যন হোৱা অৱস্থাত মই বিক্ষুব্ধ হওঁ। মোৰ ওপৰত কৰা অত্যাচাৰ উৎপীড়নত মই আক উত্তেজিত হৈ পৰোঁ। যন্ত্ৰৰ ভিতৰৰ পৰা বিদ্ৰোহ কৰি ওলাই আহিবৰ মন যায়। তেনেকৈ চেপি আক কাটি পেলোৱাৰ পাচত মোৰ ওপৰত ৰাসায়নিক প্ৰক্ৰিয়া হোৱাত মই এবিধ জেপেটীয়া বস্ত্ৰৰ স্তূপ হৈ পৰোঁ। মই যেতিয়া জেপেটীয়া বস্ত্ৰ পিণ্ডত পৰিণত হওঁগৈ তেতিয়া মোক এটি অন্ধকাৰ কোঠালৈ

নিয়। সেই কোঠাটো কেৱল ঘিটমিটা একাৰেই নহয়; তেনেই চৈচ।

বোলিং মেচিন অৰ্থাৎ ঘূৰ্ণায়মান যন্ত্ৰত ৰাসায়নিক প্ৰক্ৰিয়া

তাতে মোৰ বাবে বগা বহল আৰু দীঘল দীঘল খাপৰিৰ বিচনা তৈয়াৰ কৰি ৰাখে। সেই বগা খাপৰিৰ বিচনাত মোক শুৱাই থয়। সেই অৱস্থাত মই আগবদৰে সেউজীয়া হৈ নাথাকোঁ। ইতিমধ্যে মোৰ চেহেৰাৰ বহুত পৰিবৰ্ত্তন হয়। ঘিটমিটা একাৰ কোঠাত নিৰ্জ্জন কাৰাবাস ভুগি মই হওঁ বিক্ষুব্ধ। তাৰ ফলত মানুহৰ তেজৰ হেচা বাঢ়ি মুখমণ্ডল বঙা পৰাৰ দৰে মোৰ সেউজীয়া বঙৰ পৰিবৰ্ত্তে মোৰ বঙ হৈ পৰে উজ্জ্বল বঙা। তেজৰ হেচাত যেন মোৰ পাতবোৰ বঙা পৰি গৈছে। এই অৱস্থাতে মেচিনে মোক চেপি আৰু কাটি পেলায়। বোলিং মেচিনে চেপি চেপি মোক শেষত সেবেৰা কৰি পেলায়। শৰীৰত তেজৰ সঞ্চাৰ নাইকিয়া হয়। সজীৱ তেজাল পাতবোৰত কেৱল ৰস জন্মে। পাতবোৰৰ পৰা পানী ওলায়। গোটেই জেপেটীয়া বস্তুটোত ৰস জন্মে। পকা বঙা আপেলবোৰ চেপিলে যেনে গোলক ওলায় মোৰ জেপেটীয়া বস্তু পিণ্ডটোৰ পৰাও ঠিক তেনে গন্ধ বাহিৰ হয়। মোৰ ওপৰত সঁচাকৈয়ে সম্পূৰ্ণভাবে ৰাসায়নিক প্ৰক্ৰিয়া হয়।

মই নিস্তেজ হৈ শুকাই-ক্ষীণাই যোৱাৰ পাচত বোলিং মেচিনত চেপি-খুন্দি কাটি টুকুৰা-টুকুৰ কৰাৰ কথা কৈছোঁক। তাৰ পাচত মোৰ গাত ৰস হৈ মই জেপেটীয়া বস্তুৰ পিণ্ডত পৰিণত হওঁ। মোৰ শৰীৰত ৰাসায়নিক প্ৰক্ৰিয়া হয়। শেষত যেতিয়া ফায়াৰিং মেচিনত জুইৰ তাপ দি মোক

জ্বজ্বৰীয়া কৰি পেলায়, তেতিয়া তাপৰ ক্ৰিয়াত মোৰ গুণ বেচি-কম হয় হেনো। অৱশ্যে ৰাসায়নিক প্ৰক্ৰিয়াৰ পাচত জুইৰ তাপত গৰম কৰি দেই-পুৰি কলা কৰি পেলোৱাৰ পাচত মোৰ পাতৰ অস্থিৰ আকৃতি বদলি যায়। তেতিয়াও হয়তো মোৰ গুণ বেচি-কম হয়।

গ্ৰেডিং অৰ্থাৎ শ্ৰেণীবিভাগ

চালনীৰে চালি সৰু-ডাঙৰ ভিন্ ভিন্ আকাৰত মোক শ্ৰেণীবিভাগ কৰাকেই ইংৰাজীত 'গ্ৰেডিং' কৰা বোলে। মোৰ গুণৰ মান নিৰ্ণয় কৰা পৰীক্ষক আছে। চালনীৰে চালি সৰু-ডাঙৰ আকাৰত শ্ৰেণীবিভাগ কৰিয়েই মোৰ পৰীক্ষক ক্ষান্ত নাথাকে। গুণৰ মান নিৰ্ণয় কৰি মোৰ গ্ৰেডিং কৰোঁতে মোৰ যি বিলাই-বিপত্তি হয় তাক পাচত হে কম। নিজৰ গুণ প্ৰমাণ কৰিবলৈ গৈ কাৰখানাত দস্তৰ মত মই অগ্নি-পৰীক্ষা দিব লগা হওঁ। যান্ত্ৰিক চালনীৰে চালি কাৰখানাত মোক সৰু সৰু আকাৰত শ্ৰেণীবিভাগ কৰোঁতে, সৰু সৰু গুড়ি হৈ যন্ত্ৰৰ সহায়ত মই কাৰখানাৰ পৰা কেনেকৈ বাহিৰ হৈ আহোঁ তাক অলপ পাচত কম।

কাৰখানাৰ ফায়াৰিং মেচিন

কাৰখানাত মোৰ বিলাই-বিপত্তিৰ সীমা নাই। গুণৰ মান নিৰ্ণয় অনুসৰি সেই গ্ৰেডবোৰৰো আৰু নামাকৰণ হয়। কলঘৰৰ ফায়াৰিং মেচিন মানে—জুইৰ যন্ত্ৰ। অৰ্থাৎ জুইৰে পোৰা যন্ত্ৰ। ভয় হ'ল মোক জুইত পেলাই পুৰি 'ছাই' কৰি পেলায় কি জানি? মোৰ কুঁহিপাত পুৰি ছাই হৈ যায় যদি মোৰ উদ্দেশ্য

পণ্ড হব। লক্ষ্য ভ্ৰষ্ট হব। পুৰি ছাই হব নিবিচাৰোঁ। মই বিচাৰোঁ—কলঘৰত ফায়াৰিং মেচিনৰ মাজত থাকিলেও, মোৰ অন্ততঃ অস্থি থাকিব লাগিব—মোৰ কুঁহিপাতৰ ঠাৰিব অস্থি। মোৰ হাড়ত বন গজিলেও মোৰ অস্থিয়ে প্ৰমাণ কৰিব যে—‘অসমৰ চাহপাত মই’। অসমৰ চাহ-বাগিচাৰ ‘সেউজী পাত’। মই কেতিয়াও চীনদেশীয় চাহ নহওঁ। কিন্তু ফায়াৰিং মেচিনত কাৰখানাৰ কলঘৰতে মোক যদি পুৰি ছাই কৰে, মইতো অসমৰ চাহ বুলি প্ৰমাণ কৰিব নোৱাৰিম। সেউজী পাত হৈ মোৰ গুণেৰে জন্মভূমি অসম মাতৃৰ নাম পোহৰ কৰিব নোৱাৰিম। কুঁহিপাতৰ পৰা মই ইমানদিনে যি কষ্ট আৰু ত্যাগ স্বীকাৰ কৰি আহিছোঁ সি কি অথলৈ যাব? মইতো মোৰ ব্যক্তিগত স্বার্থসিদ্ধিৰ বাবে ইমান কষ্ট আৰু ত্যাগ বৰণ কৰা নাই। মোৰ জন্মভূমিৰ নাম ৰখাৰ কাৰণে আজি মই কলঘৰত জুয়ে পোৰা যন্ত্ৰত প্ৰবেশ কৰিবলৈ সাজু হৈছোঁ। এতিয়া মোৰ উপায় কি? কি হব? যোৰ সমস্যাতে পৰিলোঁ। কিন্তু বিপদত ধৈৰ্য্য ধৰিবই লাগিব। ‘মন্ত্ৰৰ সাধন, কিস্মা শৰীৰ পতন’ ইয়াকে সাৰোগত কৰি জন্মভূমি অসম মাতৃৰ চৰণ চিন্তা কৰি ধৈৰ্য্য ধৰিলোঁ।

বিপদত ধৈৰ্য্য

পিচে জানিলোঁ—মোক ফায়াৰিং মেচিনত দিব সঁচা। আচলতে সেই যন্ত্ৰৰ জ্বলাজুইত মোক পেলাই নিদিয়। জুইত পুৰি মোক ‘ছাই’ নকৰে হেনো। জুইয়ে পোৰা যন্ত্ৰৰ সহায়ত কিবা মাপত মোৰ গাত তাপ দিব হেনো। মোক ফায়াৰিং মেচিনত দি পোৰে যদি পোৰক, কিন্তু পুৰি ‘ছাই’ নকৰিলেই

হয়। মই পুৰিগৈ, ভস্ম হব নিবিচাৰোঁ। মোৰ উদ্দেশ্য সাধনৰ বাবে আৱশ্যক হলে জুইৰ তাপতো যন্ত্ৰণা ভুগিবলৈ সাজু আছোঁ।

কলঘৰৰ ফায়াৰিং মেচিনত থাকে কেতবোৰ চলন্ত পাত্ৰৰ প্ৰস্তু। উক্ত চলন্ত পাত্ৰবোৰত মোক ঢালি দিয়ে। জ্বলন্ত জুইৰ—ফায়াৰিং মেচিন। সেই চলন্ত পাত্ৰবোৰ জুই যেন গৰম। এই গৰম চলন্ত পাত্ৰবোৰ যান্ত্ৰিক কলত অহা-যোৱা কৰি থাকে। যান্ত্ৰিক কলত জ্বলন্ত জুইত চলন্ত পাত্ৰবোৰ চলি থাকে। সেই গৰম পাত্ৰবোৰৰ ওপৰেদি জুইৰ মাজে মাজে মই বগাই বগাই যাওঁ। এইদৰে বগাই বগাই মই তলত পৰোঁ গৈ। সেই জুইৰ মাজে মাজে যোৱা চলন্ত পাত্ৰত, জুইৰ তাপ লাগি, মোৰ প্ৰাণবায়ু উৰি যাব খোজে। কাৰখানাত জুইৰ মাজতে মোক এনেকৈ দাৰুণ যন্ত্ৰণা দিয়ে। মোৰ সেউজীয়া বৰণ সেবেৰা হৈ যায়। তেনেই মলিন হৈ পৰোঁ। মই দেই-পুৰি জব্-জৰীয়া হওঁ। কষ্টত ক’লা হৈ যাওঁ। শেষত চাহ-পাত মৰা কলঘৰত মোক এনেকৈ মাৰে। মেচিনত মাৰি ‘চন্‌চনীয়া’ কৰি পেলায়।

কলঘৰৰ কথা ভাবি মোৰ অন্তৰখনে কান্দি উঠে। কলঘৰত কতযে যন্ত্ৰণা ভুগিছোঁ। কত কষ্টযে বৰণ কৰিছোঁ। তথাপি মই লক্ষ্যভ্ৰষ্ট হোৱা নাই। জীৱনৰ লক্ষ্য সাধনৰ বাবে মই দুঃখ জয় কৰিবই লাগিব। ফায়াৰিং মেচিনত পেলাই জুইৰ তাপদি শুকাই চন্‌চনীয়া কৰি পেলালে মোক। জুইৰ তাপত মই কলা হৈ গলোঁ। জব্-জৰীয়া হৈ পৰিলোঁ। তাৰ পাচত মোক কাৰখানাত থকা অইন এটা ঘৰলৈ নিয়ে।

যান্ত্ৰিক চালনীৰে চালিব ধৰে

সেই ঘৰত যন্ত্ৰচালিত চালনীৰে মোক চালিব ধৰে। লোৰ তাঁৰেৰে তৈয়াৰী এই চালনীবোৰ। এই চালনীবোৰ আৰু একে নহয়। চালনী বুলিলেই ফুটা থাকে। কথাতে কয় চালনীৰ ফুটা। এই চালনীবোৰতো আছে বহু ফুটা। কোনোখন চালনীৰ ফুটাবোৰ অলপ ডাঙৰ ডাঙৰ, আকৌ কোনোবাখন চালনীৰ ফুটাবোৰ সৰু সৰু। কোনো কোনো চালনীৰ ফুটাবোৰ ইমান সৰু যে দেখাত বেজীৰ দৰে। তেনেই অকণ-অকণ। চকুৰে মণিব নোৱাৰি। যন্ত্ৰত চালনীবোৰ এনেভাবে লগোৱা আছে যে, সেই লোৰ তাঁৰৰ চালনীৰে তাত যি কোনো শুকান জব্জৰীয়া বস্তু চালিব পাৰি। চালনীৰ ফুটাবোৰ সৰু-ডাঙৰ কাৰণে সেই অনুপাতে বস্তুবোৰ চালনীৰ ফুটাৰে সৰকি পৰে। এতেকে এই চালনীবোৰৰ তলত সৰু-ডাঙৰ আকাৰত, সেই ফুটাবোৰেৰে বস্তুবোৰ সৰকি সৰকি ভিন্ ভিন্ আকাৰত গুড়ি-গুড়ি হৈ বাহিৰ হৈ আহে।

মোক সেই যান্ত্ৰিক চালনীবোৰৰ ওপৰত পেলাই দিয়ে। ভূমিকম্পই জোকাৰি দিয়াৰ দৰে, যন্ত্ৰচালিত সেই চালনীবোৰে মোক জোকাৰি জোকাৰি শেষ কৰি পেলায়। এনেকৈ ভিন্ ভিন্ চালনীত যান্ত্ৰিক উপায়েৰে মোক ভিন্ ভিন্ কৈ চালি উলিয়ায়। মোক যান্ত্ৰিক চালনীৰে চালি পেলোৱাত মই ভিন্ ভিন্ আকাৰত ভিন্ ভিন্ শ্ৰেণীত ভাগ হৈ পৰোঁঁক। এনেকৈয়ে যান্ত্ৰিক চালনীৰে মোক ভিন্ ভিন্ আকাৰত শ্ৰেণী বিভাগ কৰি উলিয়ায়। আৰু তাৰ পৰা শ্ৰেণী বিভাগৰ আৰু মানৰ নিৰ্ণয় কৰা হয়। মানৰ গুণ অনুসৰি শ্ৰেণী বিভাগৰ পাচত মোৰ নামাকৰণ হয়। এনেকৈ 'গ্ৰেড্' কৰি কাৰখানাত

মোক নামাকৰণ কৰিলে মই হওঁ মানুহৰ ভোগৰ সামগ্ৰী। মোৰ কেঁচা সেউজীয়া পাতবোৰ কাৰখানাত দি, চাহপাত মৰা কলঘৰত মোৰ পৰা শোধিত দ্ৰব্য তৈয়াৰ কৰে। কাৰখানাত মই যেতিয়া শোধিত দ্ৰব্যৰ ৰূপ লওঁ, তেতিয়া মই যন্ত্ৰৰ পৰা শুকান জব্জৰীয়া হৈ ভিন্ ভিন্ আকাৰত বাহিৰ হৈ আহোঁ। এইবোৰৰ নমুনা বেলেগ বেলেগকৈ ৰাখে।

ইয়াৰ পাচতহে মোৰ সোৱাদ লোৱা পৰীক্ষকে মোৰ পৰীক্ষা কৰে। এতিয়া আৰু মই গছৰ সেউজীয়া কুমলীয়া কেঁচা পাত নহওঁ। মোৰ আৰু আগৰ ৰূপ নাই। তেনেই বদলি গৈছে। এতিয়া মেচিনৰ মাজত পৰি মোৰ পাতৰ অস্থিহে আছে গৈ। মোৰ গুণ নিৰ্ণয় কৰি শ্ৰেণী বিভাগ কৰি নামাকৰণ কৰিবলৈ হলে মোৰ পৰীক্ষকে চায় (১) মোৰ ৰং, (২) সমৰূপাকৃতি, (৩) মেচিনে চেপি খুন্দি পকাই থোৱা মোৰ ভাজ, (৪) মেচিনৰ পৰা ওলাই অহাৰ পাচত পাক খাই থকা অস্থিৰ আগ, (৫) মোৰ গোন্ধ বা স্বৰভি।

সোৱাদ লৈ পৰীক্ষকৰ দ্বাৰা গুণ নিৰ্ণয়

মোৰ গুণ নিৰ্ণয় কৰি গ্ৰেড্ বা শ্ৰেণী বিভাগকৈ নামাকৰণ কৰোঁতে মোৰ পৰীক্ষকে উক্ত পাঁচ লক্ষণ চাই হে উতলা পানীত মোক পেলাই দি মোৰ পৰা পানীয় দ্ৰব্য তৈয়াৰ কৰে। সেই পানীয় দ্ৰব্য মোৰ পৰীক্ষকে খাই সোৱাদ লৈহে মোৰ গুণ নিৰ্ণয় কৰে। সোৱাদ লৈ পৰীক্ষকে কেনেকৈ মোৰ গুণৰ মান নিৰ্ণয় কৰে তাক চমুকৈ কওঁঁক।

মোৰ সোৱাদলোৱা পৰীক্ষক

মই যেতিয়া কাৰখানাত শোধিত দ্ৰব্যৰ ৰূপ লৈ যন্ত্ৰৰ পৰা জৰ্জৰীয়া শুকান হৈ ওলাই আহে তেতিয়া উক্ত লক্ষণবোৰ চাই মোৰ নমুনা বেলেগ বেলেগ পাত্ৰত পৰীক্ষকে ৰাখে। নমুনাবোৰৰ প্ৰত্যেকটো নমুনা উতলা পানীত পেলাই মোৰ পৰা চাহপানী তৈয়াৰ কৰে। চাহাবসকলে এই চাহ-পানীক 'লিক'ৰ' বোলে।

পৰীক্ষকে প্ৰথমে সেই লিক'ৰৰ বৰণ কেনে হয় তাক পৰীক্ষা কৰে। মই থাকিব লাগে উতলা পানীৰ মাজত। উতলা পানীত থাকি মই মোৰ লিক'ৰৰ সৃষ্টি কৰোঁ। এই লিক'ৰেই পানীয় দ্ৰব্য। এই পানীয় দ্ৰব্যৰ ৰং চাই মোৰ পৰীক্ষকে মোৰ গুণ নিৰ্ণয় কৰি মোৰ 'গ্ৰেড'ৰ নামাকৰণ কৰে। গতিকে এই পানীয় দ্ৰব্যৰ ৰং সৃষ্টি কৰোঁতে মোৰ হয় বাস্তৱত অগ্নি পৰীক্ষা।

অসমৰ হাবি-বননিৰ উদ্ভিদ মই। বাগানত চাহ গছ হৈ থাকোঁতে 'ক্লৰোফাইল' নামৰ এবিধ সেউজীয়া পদাৰ্থই মোৰ আহাৰ তৈয়াৰ হোৱাত সহায় কৰিছিল। সেই 'ক্লৰোফাইল'ৰ সহায়ত মই আহাৰৰ যোগান পাইছিলোঁ। মই এতিয়া শোধিত দ্ৰব্যৰ ৰূপ লৈছোঁ। শেষত মানুহৰ ভোগৰ সামগ্ৰী হলোঁহি। মোৰ সোৱাদ লোৱা পৰীক্ষকৰ মতে মোৰ গাত (ক) ক্লৰোফাইল অৰ্থাৎ সেউজীয়া পদাৰ্থৰ ৰং আৰু সোৱাদ অকণমানো থাকিব নালাগিব, (খ) মোৰ 'লিক'ৰ' অৰ্থাৎ পানীয় দ্ৰব্যৰ ৰং হব লাগিব তামৰ দৰে উজ্বল।

পৰীক্ষকে 'লিক'ৰ'ৰ ৰং চাই মোৰ গুণৰ মান নিৰ্ণয় কৰিলে যেনিবা। কিন্তু মোৰ গাত থকা 'ক্লৰোফাইল' অৰ্থাৎ সেউজীয়া

পদাৰ্থৰ সোৱাদ অকণমানো নাথাকিব বুলি পৰীক্ষকে কবলৈ হলে মোৰ পানীয় দ্ৰব্যৰ সোৱাদ লবই লাগিব। এতেকে মোৰ গুণৰ মান নিৰ্ণয়ৰ পৰীক্ষাত, পৰীক্ষকে মোক প্ৰথমে চকুৰে দেখি লয়, বিশেষ পৰ্য্যবেক্ষণ কৰে। মোৰ 'লিক'ৰ' মুখেৰে খাই সোৱাদ লয়। ইংৰাজীত চাহাবসকলে ইয়াক টি টেষ্টিং বোলে। এই পৰীক্ষকজনক কণ্ট্ৰ'ল মোৰ সোৱাদ লোৱা পৰীক্ষক।

টি টেষ্টিং

প্ৰথমে উতলা পানীত মোক পেলাই দিয়ে। চাহৰ উতলা গৰম পানী। সেই উতলা গৰম পানীত মোক ৰাখে। তেনেকৈ উতলা পানীতে মোক কিছু সময় ৰাখে। এইয়া জানো মোৰ অগ্নিপৰীক্ষা নহয়? অলপ সময়ৰ পাচত সেই গৰম পানীৰ ৰং তাম-বৰণীয়া হয়। ই এক প্ৰকাৰৰ মদিৰা। বিলাতী চাহাবসকলে এই মদিৰা পান কৰি অপাৰ আনন্দ লাভ কৰে। মোৰ পাতৰ পানী পান কৰিলে ৰাগী নধৰে। বৰং সেই পানীয় দ্ৰব্যই গা-মন ৰঞ্জিত হৈ কৰায়। এয়ে মোৰ বিশেষ গুণ। সেই সুৰভিত গৰম পানীৰ সোৱাদ লৈ পৰীক্ষকে মোৰ গুণৰ মান নিৰ্ণয় কৰে। ভোগৰ সামগ্ৰী হিচাবে গুণৰ মান অনুসৰি মোৰ নামাকৰণ কৰে।

ৱেষ্টিং অৰ্থাৎ সান-মিহলি

মই অসমৰ সুকীয়া সম্পদ। মোৰ শ্ৰেণীৰ একেজাতীয় বিদেশী বস্ত্ৰৰ সৈতে মোক মিহলাই পেলালে মোৰ সোৱাদ অইন ৰকমৰ হয়। মোৰ ৰঙৰ জেউতি সুকীয়া। মোৰ জাতীয় বিদেশী বস্ত্ৰৰ সোৱাদ থাকিব পাৰে। কিন্তু মোৰ

নিচিনা ৰূপ নাই। কেৱল ৰঙৰ কাৰণেই একেজাতীয় বিদেশী বস্তুৰ লগত মোক মিহলায়। এনেকৈ মান-মিহলি কৰাকেই চাহাবসকলে 'ৱেণ্ড' কৰা বোলে। পৰীক্ষকে একেজাতীয় বিদেশী বস্তুৰ লগত ৱেণ্ড কৰিও মোৰ সোৱাদ লয়। তেতিয়া হলে সোৱাদ লোৱা পৰীক্ষকে সেই লিক'ৰত এৰাঁগাখীৰ দি পৰীক্ষা কৰে। কিয়নো গাখীৰ দি মোৰ মদিৰা পান কৰিহে পৰীক্ষকে প্ৰকৃত সোৱাদ অনুভব কৰে। কিন্তু মোক অকলে সোৱাদ লৈ পৰীক্ষা কৰিবলৈ হলে মোৰ গৰম লিক'ৰত এৰাঁগাখীৰ দিব নালাগে। গাখীৰ নোহোৱাকৈয়ে পৰীক্ষকে পৰীক্ষা কৰি মোৰ গুণৰ মান নিৰ্ণয় কৰে। বিনা গাখীৰে মই গুণে-গোন্ধে সুৰভিত।

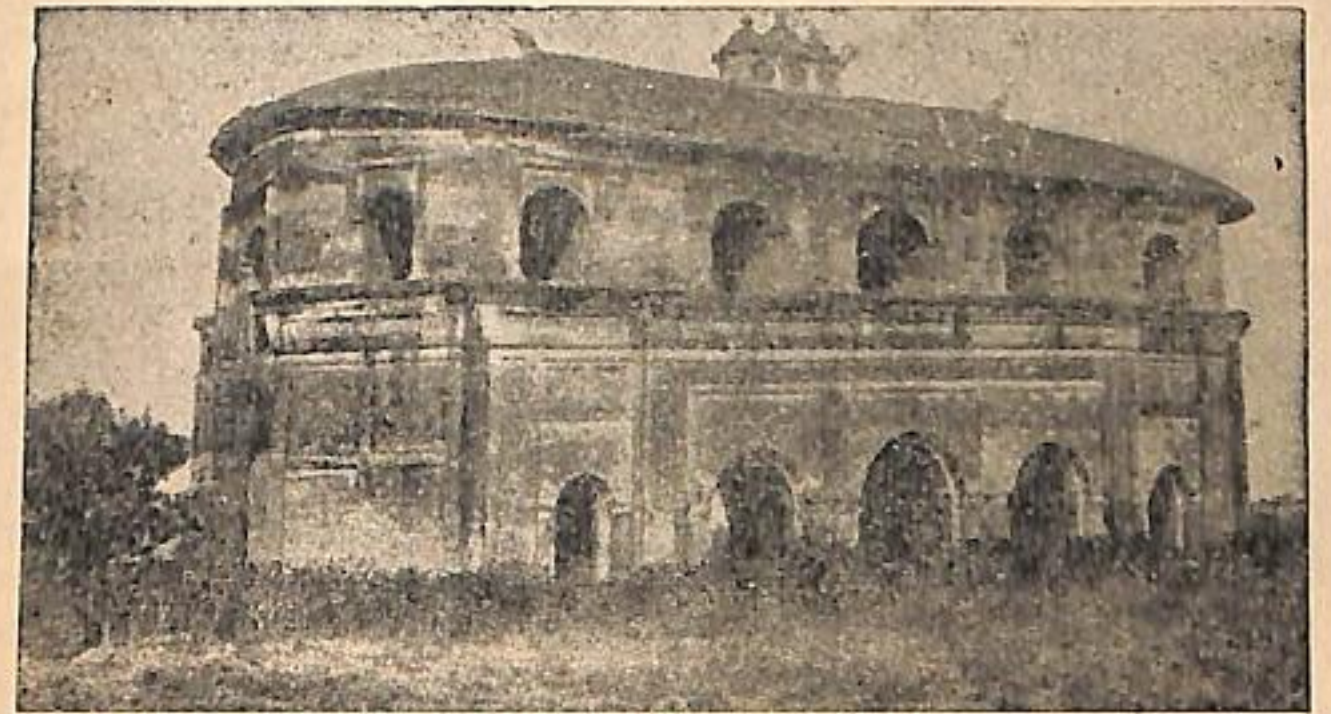
এনেকৈয়ে হয় মোৰ অগ্নি পৰীক্ষা। মোৰ ৰূপ-গুণ পৰীক্ষা কৰি মোৰ সোৱাদ লৈ মোক শ্ৰেণী বিভাগ কৰে। মোৰ গুণানুসৰি ঘিমানবোৰ শ্ৰেণী বা গ্ৰেডৰ নামাকৰণ কৰিছে তাৰ ভিতৰতে উৎকৃষ্ট গ্ৰেডটোৰ নাম হ'ল 'অৰেঞ্জ পিকো'। অৰেঞ্জ পিকো নামেৰে মই আজি সৰবৰহী। আজি এই নামেৰে মই মানুহৰ ভোগৰ সামগ্ৰী।

মোৰ কেঁচা পাতৰ পৰা পণ্য তৈয়াৰ কৰাৰ উদ্দেশ্যে পোন প্ৰথমে চাহ কোম্পানীৰ চাহাবসকলে চীনদেশৰ পৰা চীনা মিস্ত্ৰী আনিছিল। বস্তুৰ বজাৰত মানুহৰ ভোগৰ সামগ্ৰীক পণ্য বোলে। কাৰখানাত নানা দুখ-কষ্ট আৰু যন্ত্ৰণাৰ মাজেৰে মই মানুহৰ ভোগৰ সামগ্ৰী হওঁ। চীনা মিস্ত্ৰী আহি প্ৰথমতে মোৰ বাগিচাৰ কলঘৰত কাম কৰিছিল।

অসমৰ প্ৰথম চাহ আবিষ্কৰ্তা

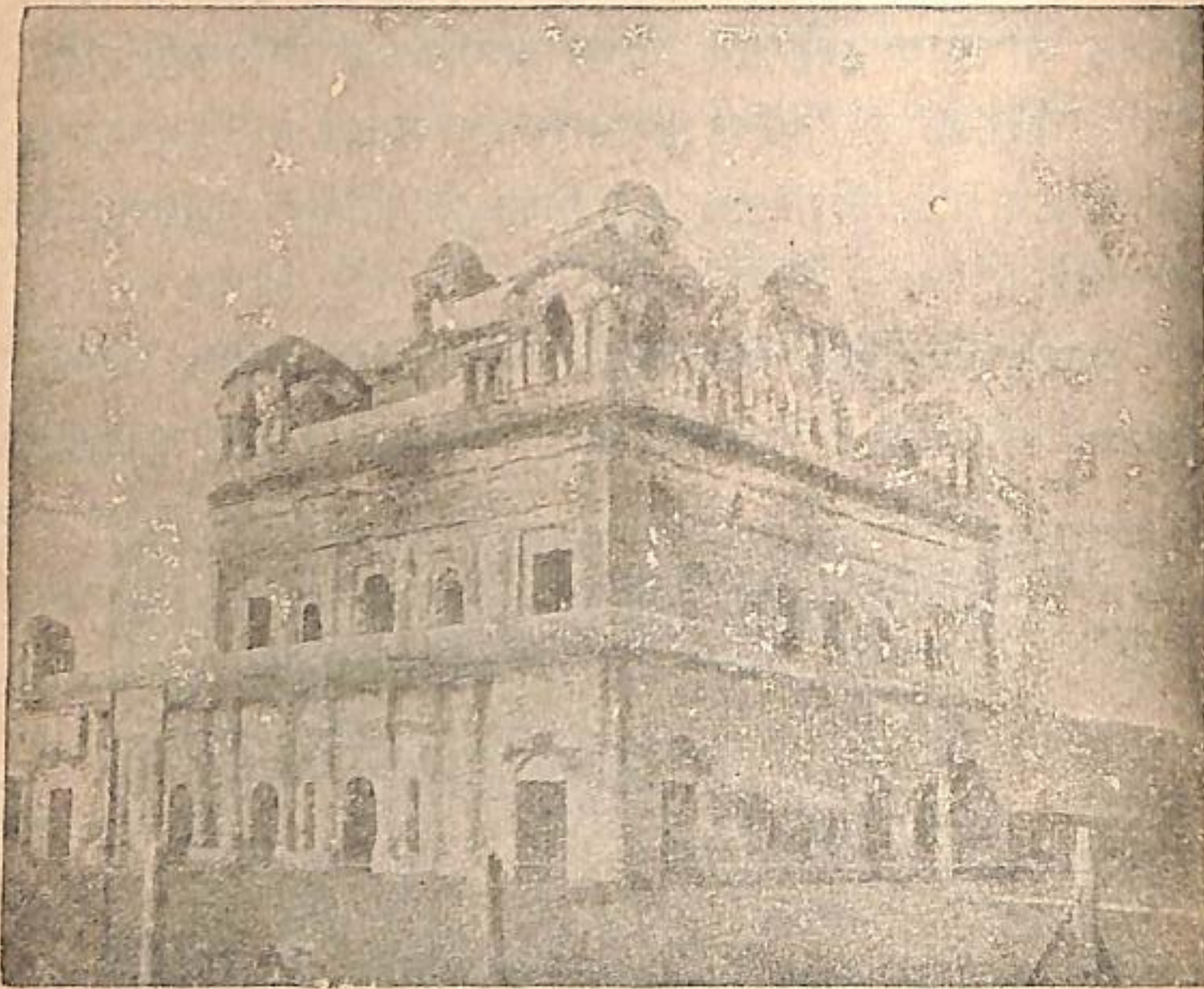
আগতে কৈছোঁ যে চীন দেশতেই পোন প্ৰথমে চাহ আবিষ্কাৰ হৈছিল। চীনাসকলেই চাহৰ বজাৰত একচেতীয়া বেপাৰ কৰিছিল। ভাৰততো প্ৰথম মণিৰাম দেৱানেই বৃটিছ-সকলক অসমৰ চাহপাতৰ সন্ধান দিছিল। শদিয়াত বৃটিছৰ বাহৰত চিংফোৰ বিচাগামে যেতিয়া চীনদেশীয় 'ফানাপো' বুলি মাত লগাই উঠিছিল; তেতিয়া মণিৰাম দেৱানেই অসমৰ চাহপাতৰ গুণৰ কথা কৈ চাহাবক বুজাই দিছিল। সেই কাৰণে অসমত মণিৰাম দেৱানক প্ৰথম অসমৰ চাহ আবিষ্কৰ্তা বুলি কয়। এইটো নুই কৰিব নোৱাৰি যে অসমৰ মাটিত কোনে পোনপ্ৰথমে চাহ উলিয়ালে এই বিষয় লৈ আজিও তৰ্কালোচনা হৈ আছে।

অসমত মোৰ বৃদ্ধি আৰু উন্নতিৰ বাবে ব্ৰিচ্ চাহাবে অহো-পুৰুষাৰ্থ কৰিছিল। তেওঁৰ যত্নতে ডিব্ৰুৰ দাঁতিয়ে দাঁতিয়ে

শদিয়া, ত্ৰিপুৰা, মণিপুৰ অঞ্চলত চাহ খেতি আৰম্ভ কৰা হৈছিল। শেষত স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰ সিংহৰ ৰাজ্য, তাহানিৰ বংপুৰ, বৰ্তমান শিৱসাগৰত মোৰ বিকাশ, ক্ৰমোন্নতি আৰু

খেতিৰ বহুল প্ৰচাৰ হবলৈ ধৰিলে। চাওঁতে চাওঁতে বৃটিছ সকলে মোৰ খেতিৰ বাবে সদৌ শিৱসাগৰ জিলাখন দখল কৰি পেলালে। এতেকে আজি শিৱসাগৰ জিলাৰ নাজিৰা অঞ্চলত মোৰ বাগানৰ সংখ্যা যে বৰ বেচি, তাৰ মূল কাৰণ এয়েই। স্বৰ্গদেৱ পুৰন্দৰ সিংহৰ ৰাজধানী আছিল তাহানিৰ ৰংপুৰ— আজিৰ শিৱসাগৰ। আহোম ৰজাৰ ৰংপুৰৰ কাৰেং ঘৰৰ ভগ্নাৱশেষে প্ৰবল প্ৰতাপান্বিত আহোম ৰজাৰ অতীত গোঁৱৰ

কাহিনীৰ পুৰণি স্মৃতিৰ কথা আজিও ৰিঙিয়াই কয়। সৌৰা ৰংপুৰৰ কাৰেংঘৰৰ ভগ্নাৱশেষৰ ছবি। সেই বিক্ৰমশালী আহোম ৰাজ্যতে, অসমৰ নানা ঠাইত, বৃটিছসকলে বাগিচা পাতি ক্ৰমশঃ মোৰ খেতিৰ বিস্তাৰ কৰিছিল।

চতুৰ্থ অধ্যায়

(১)

ভাইচৰয়ৰ চাহ মেলত

বৰ্তমান ভাৰতৰ ৰাজধানী দিল্লী। কিন্তু বৃটিছ শাসনৰ আদি ছোৱাত ভাৰতৰ ৰাজধানী আছিল কলিকতা। তেতিয়া বিলাতত আছিল মহাৰাণী ভিক্টোৰীয়া—বৃটিছ সাম্ৰাজ্যৰ সম্ৰাজ্ঞী।

বিদেশী চাহাবসকলে মোক ভোগৰ সামগ্ৰী কৰি উলিয়া সময়ত, ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ সজ্জাই ভাৰত শাসন কৰিছিল। তাৰ পাচত ভাৰতত স্থায়ী বিদেশী শাসনৰ প্ৰধান মুখ্য শাসন-কৰ্ত্তাজনক ‘ভাইচৰয়’ বোলা হৈছিল। ভাইচৰয়ে তেতিয়া ভাৰতৰ ৰাজধানী কলিকতাত থাকি দেশৰ শাসন-প্ৰশাসন চলাইছিল।

ইং ১৮৩৬ খৃষ্টাব্দত ভাৰতৰ ভাইচৰয় আছিল লৰ্ড অ’কল্যাণ্ড (Lord Auckland)। অসমত থকা চাহাবসকলে লাহে লাহে মোৰ গুণৰ মোল বেচ বুজি পালে। মই যে নিভাঁজ অসমীয়া তাক তেওঁলোকে ভালকৈ বুজি উঠিল। নিভাঁজ অসমীয়া মানে—মই হাড়ে-হিমজুৰে অসমীয়া—অসমত বাস কৰোঁ—মই অসমৰ খাটি সম্পদ। মোৰ গুণানুসৰি মান নিৰ্ণয় কৰি মোক ভিন্ ভিন্ গ্ৰেডত শ্ৰেণী বিভাগ কৰাৰ কথা আগতে কৈছোঁইক। চীনদেশীয় চাহৰ সৈতে মোৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই। মই যে অসমৰ চাহপাত সেইটো মোৰ নিজ গুণেৰে

প্ৰমাণ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছোঁহঁক। এতিয়া চাহাবসকলে মোৰ জন্মভূমি অসমৰ নামটো আগত ৰাখি মোক মাতে। অসম মাতৃৰ নামেৰে মোৰ নামাকৰণ কৰোঁতে মই গোঁৱৰ অনুভৱ কৰোঁ। শেষত মোৰ গুণৰ গৰিমা ভাৰতৰ তেতিয়াৰ ৰাজধানী কলিকতাত বিয়পি পৰিল। এদিন হঠাতে শুনিবলৈ পালোঁ অসমৰ কমিচনাৰ চাহাবে মোক হেনো ভাৰতৰ ৰাজধানী কলিকতালৈ পঠাব। ৰাজধানীত ভাইচৰয়ৰ চাহ মেলত মোক হেনো আনুষ্ঠানিক ভাবে আদৰিব। ভাইচৰয় স্বয়ং লৰ্ড অ'কল্যাণ্ডে মোৰ ৰূপ-বং-গৰিমাৰ ওপৰত অভিমত ঘোষণা কৰিব হেনো। এই খবৰ শুনি মই আনন্দ পালোঁ সঁচা, কিন্তু লগে লগে ভয় পালোঁ। কাৰণ, ভাইচৰয় চাহাবে যদি মোৰ গুণৰ প্ৰশংসা কৰে, তেন্তে মই মৰিও অমৰ হৈ থাকিম। কিয়নো মোৰ নামৰ সৈতে জড়িত আছে মোৰ জন্মভূমিৰ নাম। গতিকে মোৰ আনন্দ। আকৌ ভয় হ'ল—ইয়াকে ভাবি যে, যদি ভাইচৰয় চাহাবে মোৰ গুণ-গৰিমাৰ কথা নকয়। বৰং মোৰ কিবা দোষ দেখি যদি বেয়া বোলে। তেতিয়া মই জীৱনত কৰা ইমান কষ্ট ত্যাগ সকলো অথলে যাব। তাতে আকৌ মোৰ নামৰ সৈতে জন্মভূমিৰ নামটো জড়িত। সেই কাৰণে ভাইচৰয় চাহাবে মোক বেয়া বুলি অভিমত প্ৰকাশ কৰিলে মোৰ জন্মভূমি অসম মাতৃক অইনে হয় জ্ঞান কৰিব। এইবোৰ অলীক চিন্তাৰ কাৰণে মোৰ অন্তৰত অতি ভয় হ'ল।

অসমৰ কমিচনাৰ চাহাবে—‘অসমৰ চাহপাত’ এই জয়-পত্ৰিকা আঁকি কলিকতালৈ মোক পঠাই দিলে। মই গৈ কলিকতা পালোঁ। ভাইচৰয়ৰ চাহ মেলত যথাসময়ত মোক আনুষ্ঠানিক ভাবে আদৰিলে। চাহাবৰ চাহ-মেলৰ আড়ম্বৰৰ কথা নেদেখা-

জনক বুজোৱা কঠিন। সঁচাকৈ এই চাহ-মেলৰ সম্পূৰ্ণ বিৱৰণ মই আজিও দিব নোৱাৰোঁ। চাহ-মেলত খোৱা ভোগৰ সামগ্ৰী-বোৰৰ নাম মুখস্থ নাই। চাহ-খোৱা টেবুলত থকা আহিলাপাতিৰ আটাইবোৰৰ নাম পাহৰি গৈছোঁ। আজি মোৰ মনত নাই।

পিচে কলিকতাত থকা ভাইচৰয় লৰ্ড অ'কল্যাণ্ডে ‘আসাম টি’ অৰ্থাৎ মোক, এবিধ উৎকৃষ্ট চাহপাত বুলি ঘোষণা কৰিলে। মই আৰু এতিয়া চিংফো পাহাৰত থকা জঙ্গলী বনৰ পাত নহওঁ। চাহাবে মোৰ নাম ৰাখিলে—‘আসাম টি’—অৰ্থাৎ অসমৰ চাহপাত মই। এতিয়া মই মানুহৰ ভোগৰ সামগ্ৰী। স্বয়ং ভাইচৰয় চাহাবে মোক ভোগ কৰিলে। তেওঁ পৰম আপ্যায়িত হ'ল। স্বয়ং ভাৰতৰ ভাইচৰয়ে মোৰ গুণৰ প্ৰশংসা ৰাজধানীত ঘোষণা কৰিলে। সেই ঘোষণা শুনি মই গোঁৱৰাৱিত বোধ কৰিছিলোঁ। তেতিয়া মোৰ চিকুণী দেশ অসমী আইলৈ কৰঘোৰে প্ৰাৰ্থনা জনাইছিলোঁ। মই অসমত জন্মলাভ কৰি সৰ্গোৰে কৈছিলোঁ—অসম। স্বৰ্গতো অধিক জন্মভূমি মোৰ।

(২)

বিদেশ যাত্ৰা

এনে এটি গোঁৱৰৰ দিন পাৰ হোৱাৰ পাচত আৰু এটি দিন আহিল যিদিনা মই দেশ এৰি বিদেশলৈ যাব লগীয়াত পৰিলোঁ। শুনিলোঁ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ চাহাবসকলে মোক হেনো বিলাতলৈ নিব।

ভাইচৰয় চাহাবে মোৰ গুণ গৰিমা ঘোষণা কৰাৰ পাচত বিলাতত থকা বণিক-বেপাৰী-সদাগৰসকলে মোক চাবলৈ হেঁপাহ কৰিছে হেনো। সেইকাৰণে বিলাতত মোক তেওঁলোকে ক'ত

বাখিব তাৰো আগতীয়া বন্দবস্ত কৰিলে। বিলাতী চাহাবসকলে সকলো বকমৰ আঁচনি আগ ধৰি কৰে। তাকেইপৰিকল্পনা কৰা বোলে। আজিকালি আমাৰ দেশতো ভাৰত চৰকাৰে দেশৰ উন্নয়নমূলক কামবোৰ পৰিকল্পনাৰে কৰিবলৈ লৈছে। সেই কাৰণেই আমি আজি ভাৰতত পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ কথা শুনিছোঁহঁক।

জাহাজত যাত্ৰীৰ বিছনা

কোম্পানীৰ চাহাবসকল মহাবেপাৰী। সেই কাৰণে তেওঁলোকে চাহপাতৰ কাৰবাৰৰ কেন্দ্ৰ, লণ্ডনৰ মিক্টিং লেনৰ বিজ্ঞীভৱনত মোক বখাটো ঠিক কৰিলে। সময়ত মোক বিদেশলৈ পঠোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। যোৱাটো ঠিক হ'ল। মই হেনো জাহাজেৰে যাব লাগিব। ভাবিছিলোঁ—জাহাজত যাম যিহেতু, সাগৰ-মহাসাগৰৰ ঠাণ্ডা হাওৱাত জাৰ পাব পাৰোঁ। সেই কাৰণে লেপ-তুলিৰ বিচনাখন লগত নিব লাগিব। পাচতহে জানিলোঁ যে, বিদেশলৈ জাহাজত গলে লগত বিচনা-পাতি একোই নিব নালাগে। জাহাজ কোম্পানীয়ে থকা-খোৱা-লোৱা-শোৱা প্ৰভৃতিৰ বাবে সকলো ব্যৱস্থা কৰে। মাথোঁ জাহাজ কোম্পানীক নিৰ্দিষ্ট সময়ত জাহাজৰ যাত্ৰীয়ে ভ্ৰমণ খৰচৰ বাবদ নিকপিত হাৰত টকা দিব লাগে।

বিদেশী মুদ্ৰাৰ ব্যৱস্থা

দেশে দেশে মুদ্ৰা বেলেগ। এটা কথা আক। আমাৰ ইয়াতহে টকা-পইচাৰ ব্যৱহাৰ। বিলাতত টকা-পইচাৰ ব্যৱহাৰ নাই। বিদেশত বিদেশী মুদ্ৰাহে লাগে। প্ৰত্যেক দেশতেই নিজৰ নিজৰ মুকীয়া মুদ্ৰা আছে। বিলাতৰ মুদ্ৰাক ফাৰ্লিং

বোলে। অৰ্থাৎ বিলাতী মুদ্ৰাবোৰৰ নাম হ'ল—পাউণ্ড-চিলিং-পেন্স ইত্যাদি। পেনিটো হ'ল যেনিবা—মহাৰাণী ভিক্টোৰীয়াৰ দিনৰ ভাৰতীয় মুদ্ৰা তামৰ ডবল পইচাটোৰ সমান। যি দেশত যি মুদ্ৰা চলে, সেই মুদ্ৰাৰ ব্যৱস্থা কৰিহে সেই দেশলৈ যাব লাগে। ইফট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ খৰচত মোক বিলাতলৈ নিব, যিহেতু মোৰ বাবে যিমানখিনি বিদেশী মুদ্ৰা লাগিব তাৰো ব্যৱস্থা কোম্পানীৰ দ্বাৰা কৰা হ'ল।

কাৰবাক চৰকাৰ বা কোনো কোম্পানীয়ে বিদেশলৈ পঠালে, সেই কোম্পানী বা চৰকাৰৰ পৰা সকলো সুবিধা পোৱা যায় হেনো। গতিকে মই বিলাতলৈ যোৱাৰ বিষয়ে একোকে ভাবিব নালাগিল। কোম্পানীয়েই যাবতীয় সকলো বন্দবস্ত কৰিলে। এতেকে কোম্পানীয়েই মোৰ বিদেশলৈ যোৱা, বিদেশত থকা-মিলা-খোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে।

বিদেশলৈ যোৱা 'পাৰপত্ৰ'

সকলো বিষয়েই সুন্দৰভাৱে বন্দবস্ত কৰা হ'ল। কেৱল মই জাহাজত উঠিলেই হ'ল। আনকি মোৰ 'পাচপোৰ্ট' অৰ্থাৎ পাৰপত্ৰখনো কোম্পানীয়ে সাজু কৰি ৰাখিছিল। গতিকে মই বিদেশলৈ যাওঁতে মোৰ 'পাৰপত্ৰ'খনৰ বাবেও মই বিশেষ একো কৰিবলগীয়া নহল। কোম্পানীয়ে মোৰ বাবে 'পাৰপত্ৰ' বন্দবস্ত নকৰাহেঁতেন, ছমাহমান আগৰ পৰা—পাচপোৰ্ট দিয়া আঞ্চলিক অফিচৰ সৈতে লেখালেখি কৰিব লাগিলহেঁতেন।

জাহাজত থকা ঠাই

বিলাতৰ চাহাবসকল প্ৰায়েই মিতব্যয়ী। সস্তা হলেও তেওঁলোকে কেতিয়াও অলাগতিয়াল বস্তু নিকিনে। কোম্পানীৰ

চাহাবসকল আৰু হিচাবী। মোৰ বাবে জাহাজত সৰু কাঠৰ কম এটাৰ বন্দবস্ত কৰা হ'ল। জাহাজত ঠাই সীমিত। যাত্ৰী সকলে ইচ্ছামতে জাহাজত ধোলাই বিচনা কৰি যাব নোৱাৰে। জাহাজত সৰু সৰু কোঠাত, মাপৰ বিচনা তৈয়াৰ কৰি ৰাখে। তেনে কোঠাক 'কেবিন' বোলে। সেই কেবিনত থকা মাপৰ বিচনাতহে শুব লাগে।

দেশ ভ্ৰমণ কৰিলে নানা কথা শিকিব পাৰি। কোম্পানীৰ চাহাবসকলে দেশ বিদেশ ঘূৰি ফুৰিছে। তেওঁলোকে সমুদ্ৰ-যাত্ৰাৰ কথাবোৰ ভালকৈ জানে। সেই কাৰণেই হবলা তেওঁলোকে মোৰ বাবে জাহাজত মোক লগা ঠাইখিনিৰ মাপত জাগা ঠিক কৰিছিল। মোৰ কাৰণে জাহাজত যিখিনি ঠাইৰ বন্দবস্ত কৰিছিল সেই ঠাইডোখৰৰ মাপ আছিল—ঠিক পাতল কাঠৰ চাহ-বাকচটো ৰাখিব পৰা ঠাইখিনিৰ সমান। গতিকে সেই মাপৰ কাঠৰ অকণমান কম এটাতে কেৱল মোক থাকিবলৈ দিয়া হৈছিল। অৱশ্যে চাহ-পেটিৰ বাকচটোৰ সমান মাপৰ ঠাইত মোৰ হলে একো অসুবিধা হোৱা নাছিল। মোৰ বাবে চাহপেটিৰ সমান মাপৰ ঠায়েই যথেষ্ট আছিল। তেনেকৈ ইফ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ চাহাবে জাহাজত থকা-মিলাৰ বন্দবস্ত কৰি মোক কলিকতালৈ পঠাই দিলে।

জাহাজত চি-চিক্‌নেচ

কলিকতা পাই ভাবোঁ—অসীম সাগৰত অকণমান জাহাজখনত যাম কেনেকৈ? সাগৰত যাওঁতে মাজ বাটতে 'চি-চিক্‌নেচ' অৰ্থাৎ 'সাগৰ যাত্ৰাত হোৱা বেমাৰ' হয় হেনো। হঠাৎ যদি যাওঁতে জাহাজত মই বেমাৰত পৰোঁ তেন্তে কোনে মোক চিকিৎসা কৰিব? সিও এক চিন্তা হ'ল মোৰ।

পাচতহে জানিলোঁ সাগৰত জাহাজ যাত্ৰীৰ সকলোৰে হেনো প্ৰথম প্ৰথম দুইদিন মানহে 'চি-চিক্‌নেচ'ত ভুগে আৰু বমি কৰে। গত হেনো জ্বৰ জ্বৰ ভাব হয়। দুই তিনদিনৰ পাচত হেনো সেই বেমাৰ আপোনা আপুনি ভাল হয়। জাহাজৰ বুকুতে 'ডিম্পেনচাৰী' হিম্পিতেলও আছে হেনো। গতিকে জাহাজত বেমাৰ হলেও চিকিৎসাৰ বাবে চিন্তাৰ কাৰণ নাই। বিদেশ ভ্ৰমণকাৰীসকলে কয় যে সমুদ্ৰ-যাত্ৰাৰ সমান হেনো আৰাম-দায়ক আৰু সুখকৰ যাত্ৰা নাই।

ধন-জন-জীৱন-যৌৱন লৈ মানুহৰ গৰ্ব অনর্থক

কলিকতা এৰি বঙ্গপোসাগৰেৰে ভাৰত মহাসাগৰৰ বুকুত জাহাজত উঠি যাবলৈ ধৰিলোঁ। এইয়ে সেই ভাৰত মহাসাগৰ—অসীম অনন্ত। ভাৰত মহাসাগৰৰ চোত উঠি যাবলৈ ধৰিলোঁ। তেতিয়াহে বুজিলোঁ ভগৱানৰ সৃষ্টিৰ বহুস্ত বুজা কঠিন। সাগৰৰ বুকুত থাকি পাৰ দেখি পোৱা নাযায়। ই সঁচাকৈ অপাৰ—অসীম। হিমালয়ৰ শৃঙ্গৰ দৰে ওখ হৈ সাগৰৰ চো আছে। তেতিয়া আমাৰ জাহাজখনে টলং-ভলং কৰে। অসীম সাগৰৰ বুকুত জাহাজে যেতিয়া টলং-ভলং কৰে, তেতিয়া বাস্তৱত বেচ বুজা যায় মানুহৰ গৰ্ব ক'ত? ধন-জন-জীৱন-যৌৱন লৈ মানুহে অনর্থক অহঙ্কাৰ কৰে। সকলো অনিত্য। সংসাৰ যে অনিত্য, সাগৰ-যাত্ৰা নকৰিলে মানুহে সহজে সেইটো বুজিব নোৱাৰে। ভগৱানৰ কি অদ্ভুত সৃষ্টি! তাকে ভাবি দিন-ৰাতি অবিৰাম গতিত উঠি গৈ আছে। লগুন চহৰৰ অভিমুখে।

অৱশেষত লগুন বন্দৰ পালোঁ। তাৰ পাচত জাহাজৰ পৰা নামিলোঁ। জাহাজৰ পৰা নামিয়েই টেম্‌চ নদীৰ এখন নাৱত

উঠিলোঁ। লগুন চহৰৰ বিশ্ববিখ্যাত চাহ-পাতৰ বজাৰলৈ সেই নাওখনত মোক টেম্‌চ্ নদীৰে লৈ গ'ল। তাৰ পাচত ল'ৰিৰে লৈ লগুনৰ মিঞ্চিং লেনত মোক ৰাখিলে। মিঞ্চিং লেনৰ দুয়ো দাঁতিত প্ৰাসাদ সদৃশ কেবা মহলাৰো বিৰাট অট্টালিকাবোৰ। এই বিৰাট বিৰাট ঘৰবোৰৰ এটি ঘৰৰ কোঠাত মোক ৰাখিছিল।

‘নীলাম’

সেইদিনাই ‘সন্ধিয়াৰ বাতৰি’ত প্ৰকাশ হ’ল যে বিলাতৰ মিঞ্চিং লেনৰ চাহৰ বজাৰত, বিলাতৰ বণিক-সদাগৰসকলে নীলামত মোক কিনিব। নীলাম কৰি বস্তু কিনোতে, বণিক-সদাগৰসকলৰ মাজত কোনে বেচি দাম দি বস্তু কিনিব পাৰে, তাৰেই প্ৰতিযোগিতা হয়। ‘নীলাম’ত যিয়ে মোৰ বাবে বেচি দাম দিব পাৰিব, সেয়ে মোক খৰিদ কৰি লৈ যাব। ইংৰাজ চাহাবসকলে খায় চীনৰ সুগন্ধি চাহ। কাৰণ চীনদেশীয় চাহৰ সুকীয়া গন্ধকে আছে—ৰং সিমানে উজ্বল নহয়। মইতো বিখ্যাত মোৰ বগুৰ কাৰণে। অৱশ্যে মোৰ যে সৌৰভ নাই তেনে নহয়—মোৰ যি সৌৰভ আছে সি অতি মূঢ়। এয়ে মোৰ বিশেষত্ব। মই গা আৰু মন ৰঞ্জিত কৰাওঁ। চাহাবসকলৰ কোনোৱে যদি মোক নিকিনে? তেন্তে মই মিঞ্চিং লেনৰ সেই বিৰাট ঘৰটিৰ কোঠাটোতে পৰি থাকিব লাগিব। মই গেলি-পঁচি যাম—কোনো কথা নাই। কিন্তু মোৰ নামৰ সৈতে যে মোৰ জন্মভূমি—‘অসম’ৰ নাম জড়িত আছে। গুণহীন বুলি এই বিদেশত মোৰ যদি সমাদৰ নহয়! তেতিয়া মোৰ জন্মভূমিক লোকে যে তাচ্ছিল্য কৰিব। জন্মভূমিৰ প্ৰতি এই অৱমাননা মই সহিম কেনেকৈ? ইত্যাদিবোৰ ভাবে মোক জুৰি দি ধৰিলেহি।

লগুনৰ মিঞ্চিং লেনত নীলামত মোৰ বিক্ৰী

সিদিনা ইং ১৮৩৯ খৃষ্টাব্দৰ দহ জানুৱাৰী। সেইদিনৰ তাৰিখটো আজিও মোৰ বেচ স্মৃতিৰ ভাৱে মনত আছে। মোৰ জন্মভূমি—‘অসম’ৰ নামেৰে লগুনত প্ৰথম মোক চিঞৰি মাতিলে। ইংৰাজীতে—চিঞৰা শুনিলোঁ—‘আসাম্-টি’। এই আঘাৰ মাত শুনি মোৰ যে কেনে লাগিছিল তাক কবলৈ মোৰ ভাষা নাই। মোৰ জন্মভূমি অসমৰ নাম চিঞৰি মোক বিদেশৰ লগুন-চহৰত নীলাম কৰিবলৈ উলিয়ালে। নীলামত ডাক হ’ল। ওপৰত কোৱা চিন্তাত মোৰ বুকুখনে ধান বনাদি ভয়ত ধিপ্-ধিপাব ধৰিলে। কিন্তু মই দেখি আচৰিত হলোঁ যে মোক কিনিবলৈ লগুন চহৰৰ চাহ-বেপাৰীয়ে মিঞ্চিং লেনত হেতা-ওপৰা লগালে। অৱশেষত, এক পাইকাৰী সদাগৰে নীলামত ডাক কৰি চৰা-দামত মোক কিনি ললে। নীলামত মোৰ বিক্ৰী হ’ল। বিলাতৰ বাতৰি কাকতৰ জৰিয়তে আৰ্থিক জগতৰ বিশ্বৰ বজাৰত মই জনাজাত হৈ পৰিলোঁ।

মোৰ জন্মভূমি, ‘অসম’ৰ নাম মোৰ গুণৰ কাৰণে বৈ-বৈ গ’ল। অসম মোৰ জন্মভূমি হলেও মই বিদেশত ভাৰতৰ অমূল্য সম্পদ বুলি স্বীকৃতি পালোঁ। তেতিয়া মই লগুন চহৰত ভাৰতৰ—‘আসাম-টি’ নামেৰে সৰ্গোৰে বুকু ফিন্দাই ফুৰিবলৈ ধৰিলোঁ। তাৰ পাচতেই পাইকাৰী বেপাৰীৰ পৰা খুচুৰা ব্যৱসায়ীসকলে মোক কিনিলে। লগুনৰ চাহৰ দোকানত মই খুচুৰা ব্যৱসায়ীৰ বৰ আদৰৰ হৈ পৰিলোঁ। লগুন চহৰৰ চাহ-পাতৰ খুচুৰা দোকানত ‘এক পাউণ্ড’ ওজনৰ পেকেট’ত ‘আসাম্-টি’—অৰেঞ্জ পিকো’—বিক্ৰী হব ধৰিলে। যি সকলে চাহৰ লিকৰ’ৰ ৰং আৰু গন্ধ ভাল পায়, তেওঁলোকে অসমৰ

চাহপাতহে কিনিবলৈ ললে। মোৰ স্মৃতিত যদিবা পান কৰি ভোগকাৰীয়ে তৃপ্তি লাভ কৰিবলৈ ধৰিলে।

খুচুৰা দোকানীৰ পৰা এজন ইংৰাজ চাহাবে মোক এক-পাউণ্ডৰ পেকেট এটাত টেম্‌চ্ নদীৰ স্মৃতিৰে যোৱা গাড়ীত লৈ গৈছিল। সেই চাহাব জনৰ ওচৰতে বহিছিল বাকী যাত্ৰী কেইগৰাকীমান। তেওঁলোকে মোৰ পিনে একেথৰে চাই আছিল। এজনৰ হাতত 'বাণিজ্যিক বাতৰি' এখন আছিল। সিদিনা সেই বাতৰিখনতে মোৰ কথাও প্ৰকাশ হৈছিল। লগুন চহৰত বাণিজ্যিক বাতৰি, দৈনিক বাতৰি প্ৰভৃতি সংবাদ-পত্ৰ বহুতো।

সাংবাদিকৰ কৰ্ত্তব্য

সেই দেশত সাংবাদিকসকলে সুন্দৰভাৱে সমালোচনা কৰি সত্যৰ প্ৰচাৰ কৰে। মোৰ জন্মভূমি আমাৰ অসমত তেতিয়াও সাংবাদিক নাছিল। দৈনিক বাতৰি কাগজ ওলোৱা দূৰৰ কথা সাপ্তাহিক কাগজও ওলোৱা নাছিল। যদি মোৰ জন্মভূমি অসমত প্ৰকৃত সাংবাদিকৰ কৰ্ত্তব্যৰে এখন দৈনিক বাতৰি কাকতে মোৰ প্ৰচাৰ কৰিলেহেঁতেন! সেই সময়ত সাংবাদিকৰ প্ৰকৃত কৰ্ত্তব্য কোনেৰে নকৰিলে। অসমৰ কোনো এজন সাংবাদিকে যদি কোম্পানীৰ চৰকাৰৰ পৰা 'চাহ-কমিটীৰ প্ৰতিবেদন'খন খৰচি মাৰি সুন্দৰকৈ সমালোচনা কৰি সত্যৰ প্ৰচাৰ কৰিলেহেঁতেন? চাহ-কমিটীয়ে অসমৰ চাহপাতৰ মূল-কথাবোৰ বিবেচনা কৰা নাছিল। মোৰ গুণানুসৰি অসমৰ সাংবাদিকে যদি মোৰ মূল্য দিলেহেঁতেন, তেন্তে আজি মোৰ এনে বিলাই-বিপত্তি নহলহেঁতেন! বিলাতত থকা ইংৰাজ চাহাবসকলে বাস্তৱতে মোৰ গুণৰ মূল বুজিছিল। সেই কাৰণে

লগুনৰ প্ৰচাৰ বিভাগে আমাৰ প্ৰচাৰ কৰি জগতক জনাই দিছিল—অসমত আমাৰ অস্তিত্ব।

লগুনত সকলোৰে মোক আদৰ কৰিছিল। মোৰ গুণৰ স্বীকৃতি দিছিল। 'কমাৰ্চিয়েল্ নিউজ্' অৰ্থাৎ বাণিজ্যিক বাতৰিত সঘনে মোৰ প্ৰচাৰ হৈছিল। ঠিক সেই সময়তে, ইংৰাজ চাহাব এজনে মোক পাউণ্ডৰ পেকেট এটাত লৈ ফুৰিছিল। গতিকে সেই টেম্‌চ্ নদীৰ স্মৃতিৰে যোৱা যাত্ৰীৰ মাজৰে এজনৰ হাতত আছিলোঁ পাউণ্ডৰ পেকেটত 'আসাম-টি'—অ'ৰেঞ্জ পিকো—অৰ্থাৎ স্বয়ং মই। আন এজন যাত্ৰীৰ হাতত থকা বাণিজ্যিক বাতৰিত ভোটোঙ্গা-ভোটোং আখৰেৰে মোৰেই প্ৰচাৰ হৈছিল। এই দুটিৰ যোগাযোগে টেম্‌চ্ নদীৰ স্মৃতিৰে যোৱা গাড়ীৰ ডাবাত থকা বাকী যাত্ৰীৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছিল।

এই প্ৰসঙ্গতে প্ৰশ্ন এটা উঠাটো স্বাভাৱিক। কি প্ৰশ্ন? সেই প্ৰশ্নটো হ'ল এই, টেম্‌চ্ নদীৰ স্মৃতিৰে যোৱা যাত্ৰীৰ সমাবেশ হ'ল কেনেকৈ? ময়েই নো সেই যাত্ৰীৰ কোলাত উঠিবলৈ পালোঁ কেনেকৈ? টেম্‌চ্ নদীৰ স্মৃতিৰে যোৱা গাড়ীত গলোঁ কেনেকৈ? কওঁ বাক।

টেম্‌চ্ নদীৰ স্মৃতিৰে যোৱা ৰেলগাড়ী

প্ৰথমতে লগুন চহৰ পাওঁতে টেম্‌চ্ নদীৰ স্মৃতিৰে যোৱা নাছিলোঁ। জাহাজৰ পৰা বোজাই কঢ়িওৱা নাওত পানীৰ ওপৰে ওপৰে ওপঙি আহিছিলোঁ। কিন্তু, এই চাহাবসকল—টেম্‌চ্ নদীৰ স্মৃতিৰে যোৱা বিজুলী সঞ্চাৰিত ৰেলত গৈছিল। বিলাতত ইয়াক 'আণ্ডাৰ-গ্ৰাউণ্ড ৰেলওয়ে' অৰ্থাৎ মাটিৰ তলৰ ৰেলগাড়ীৰ পথ বোলে। এই গাড়ীত যাত্ৰীয়ে বেচি বস্তু লগত নিব নোৱাৰে। এই গাড়ীত কেৱল যাত্ৰীয়ে

অহা-যোৱা কৰে। আনকি এই গাড়ীৰ 'ড্ৰাইভাৰ' অৰ্থাৎ গাড়ীৰ চালকজনৰ কামৰ ভিতৰতো যাত্ৰী যাব পাৰে। কিন্তু যাত্ৰীয়ে সেই কামত ধূমপান কৰিব নোৱাৰে। পিচে এই আণ্ডাৰ-গ্ৰাউণ্ড্ বেলণ্ডেৰখন' বিজুলী সঞ্চালিত গাড়ী। টেমচ্ নদীৰ পানী—তাৰ তলত মাটি—সেই মাটিৰ মাজে মাজে স্তব্ধ। সেই স্তব্ধেৰে যায় এই বিজুলী সঞ্চালিত গাড়ী। ড্ৰাইভাৰজনে এই বিজুলী সঞ্চালিত গাড়ীখন চলায় কেনেকৈ? বাস্তবতে তেওঁ একো কৰ্ত কৰিব নালাগে। এই গাড়ীখন চলাওঁতে ড্ৰাইভাৰজনে কৰে কি? ঘড়ী-ঘণ্টা চাই ঠিক সময়ত তেওঁৰ কামত থকা বিজুলী সংযোগ থকা এটি বুটাম টিপি দিয়ে। সেই বুটামটোত হেঁচা পৰাৰ লগে লগে গোটেই গাড়ীখনৰ আটাইবোৰ ছুৱাৰ-খিৰকী বন্ধ হৈ যায়। আৰু গাড়ীখন দ্ৰুতগতিত তুৰন্তে চলি যায়। সেইদৰে তাৰ পাচৰ ফেচন পালে এই গাড়ী বখাবলৈ হলে, ড্ৰাইভাৰজনে অইন এটা বুটাম টিপি দিয়ে। সেই বুটামত হেঁচা পৰাৰ লগে-লগে তৎক্ষণাত গাড়ীখন থামে। মুহূৰ্ত্ততে গাড়ীৰ সকলো ছুৱাৰ-খিৰকীবোৰ একে সময়তে খোল খাই যায়। তেতিয়া যাত্ৰীসকলে তুৰন্তে এই গাড়ীত উঠা-নমা কৰে। এই গাড়ীত যোৱা যাত্ৰীয়ে হাতত কঢ়িয়াই নিবপৰা কম বস্তুহে অনা-নিয়া কৰে। গতিকে ইংৰাজজনে কেৱল মোকেই মৰম কৰি কোলাত তুলি লৈ গৈছিল। এই টেমচ্ নদীৰ স্তব্ধেৰে নিতৌ অহা-যোৱা কৰে—লগুনৰ বিৰাট জনতাৰ হাজাৰ-হাজাৰ লাখ-লাখ নাগৰিক।

টেমচ্ নদীৰ স্তব্ধৰ আশ্চৰ্য্য কাৰুকাৰ্য্য

টেমচ্ নদীৰ স্তব্ধ পৃথিবীৰ ভিতৰত সাতোটা আশ্চৰ্য্য বস্তুৰ ভিতৰত এটি। এই টেমচ্ নদীৰ স্তব্ধৰ কাৰুকাৰ্য্যৰ কথা

ভাবিলে আচৰিত হব লাগে। মইয়ে অবাক হলোঁ। আশ্চৰ্য্য কাৰুকাৰ্য্য ইয়াৰ। ইয়াক নিৰ্ম্মাণ কৰোঁতে কত ইঞ্জিনীয়াৰে, কত বাস্তকাৰে, কত বিজ্ঞানীয়ে কত বৈজ্ঞানিক কল-কৌশল খটুৱাইছে তাক ভাবিব নোৱাৰি। কত কোটি কোটি টকা এই নিৰ্ম্মাণকাৰ্য্যত খৰচ কৰিছে তাক কল্পনাই কৰিব নোৱাৰে। এই সৰু যুক্তৰাজ্যখন। ইয়াত এই অদ্ভুত নিৰ্ম্মাণ কাৰুকাৰ্য্য কৰি তোলে কেনেকৈ? ইমান অজস্ৰ ধন খৰচ কৰিছে এই টেমচ্ নদীৰ স্তব্ধ নিৰ্ম্মাণত। এওঁলোকে কত পায় ইমান ধন-সোণ?

বৃটিছসকল বিদেশলৈ যায় বাণিজ্য কৰিবলৈ। ইংৰাজসকলে বিদেশলৈ গৈ নিজদেশলৈ নিশ্চয় ধন-সোণ উপাৰ্জন কৰিবলৈ আহে। এওঁলোক বিদেশলৈ গৈ বেহা-বেপাৰ কৰে। বিদেশত বেপাৰ বাণিজ্য কৰে কেনেকৈ? বিদেশত থকা জলজ-বনজ-খনিজ সম্পদবোৰৰ উৎসৰ পৰা খেদে। সেইবোৰৰ পৰা তেওঁলোকে গঢ়ি তোলে নতুন নতুন শিল্প। সেই শিল্পজাত পণ্যৰ বেপাৰ কৰে। বেপাৰত ধন ঘটে। সেই ধন বিদেশৰ পৰা নিজদেশলৈ আনে। এওঁলোকে নিজদেশত সেই ধনেৰে গঠন-মূলক কাম কৰে। গঠনমূলক কাম কৰোঁতে বৃটিছসকলে জাতীয় চৰিত্ৰৰ চিনাকি দিয়ে। মই তাত যি দেখিছিলোঁ আৰু মোৰ ক্ষুদ্ৰবুদ্ধিৰে যি বুজিছিলোঁ তাকেহে কৈছোঁক।

জাতীয় চৰিত্ৰ গঠন

স্বদেশত যেতিয়া বৃটিছসকলে দেশৰ হকে কাম কৰে, তাত তেওঁলোকৰ দেশপ্ৰেমৰ চানেকি পোৱা যায়। তেওঁলোকে কাম কৰে আন্তৰিকতাৰে। কামৰ বেলিকা কামেই কৰে; কেতিয়াও সময় অব্যবহৃত নকৰে। কামৰ বেলিকা গল্প পাতি সময় অপব্যয় নকৰে। এওঁলোকৰ মানত সময় অমূল্য

ধন। যথা সময়ত কৰ্মক্ষেত্ৰত হাজিৰ হয়। সদায় সময়ানুবৰ্ত্তিতা পালন কৰে। মনপুতি কৰ্ত্তব্য কৰে। কৰ্ত্তব্যপালন কৰোঁতে নিয়ম মানি চলে। এওঁলোক কৰ্ত্তব্যপৰায়ণ। সদায় নিয়মানুবৰ্ত্তী হৈ চলে। কৰ্ত্তব্য কৰোঁতে ওপৰৱালাৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা আৰু সন্মান ৰাখি কাম কৰে। সন্মান বা শ্ৰদ্ধা জোৰ কৰি আদায় কৰা বস্তু নহয়। নিজৰ গুণ আৰু মহানুভবতা আৰু সাধুতাৰ পৰা মানুহ শ্ৰদ্ধাৰ পাত্ৰ হয়। সেই কাৰণে সেই দেশত ওপৰৱালা কৰ্মচাৰী বা বিষয়াইও ভেমপাতি নাথাকে। তলতীয়া কৰ্মচাৰীৰ প্ৰতি তেওঁলোক সদায় সহানুভূতিশীল। তলতীয়া কৰ্মচাৰীৰ গুণৰ প্ৰশংসা কৰে। কৰ্মদক্ষতা স্বীকাৰ কৰে। প্ৰত্যেক মানুহ কৰ্ত্তব্যপৰায়ণ। সেই দেশত ওপৰৱালাই কৰ্ত্তব্যপৰায়ণতাৰ বাবে তলতীয়া কৰ্মচাৰীক পুৰস্কাৰেৰে উৎসাহিত কৰে। কৰ্মক্ষেত্ৰত মানবীয়তাৰ নিদৰ্শন পোৱা যায়। দেশৰ গঠনমূলক কামত প্ৰত্যেকৰ দেশপ্ৰেম দেখা যায়। সেই কাৰণে সকলোৰে দেশৰ গঠনমূলক কাম কৰে। দেশাত্মবোধ আৰু দায়িত্বৰে প্ৰত্যেকে নিজৰ কৰ্ত্তব্য কৰে। তাৰ নাগৰিকসকলে কৰা সকলো কামত সাধুতাৰ পৰিচয় পোৱা যায়। সময়ানুবৰ্ত্তিতা নিয়মানুবৰ্ত্তিতা, আৰু আন্তৰিকতাৰে সকলো ক্ষেত্ৰতে নাগৰিকে সাধুতাৰে নিজৰ কৰ্ত্তব্য পালন কৰে। বৃটিছ জাতিৰ জাতীয় চৰিত্ৰৰ এয়ে বিশেষত্ব।

টেমচ্ নদীৰ নিৰ্মাণ কাৰ্য্যৰ উল্লেখ কৰোঁতে বৃটিছ জাতিৰ জাতীয় চৰিত্ৰৰ বিশেষত্ব ওলাই পৰিল। এই জাতিটোৰ জাতীয় চৰিত্ৰৰ বিশেষত্ব থকা কাৰণে বৃটিছ জাতি পৃথিবীৰ ভিতৰত এটি শ্ৰেষ্ঠ জাতি বুলি অগ্ৰগণ্য। ওপৰত উল্লেখ কৰা গুণবোৰ ব্যক্তিগত জীৱনৰ চৰিত্ৰ গঠন কৰোঁতে আহৰণ

কৰিব নোৱাৰিলে, বাস্তৱতে কোনো এক জাতিৰ জাতীয় চৰিত্ৰ গঠন হ'ব নোৱাৰে।

পিচে, বৃটিছসকলে ভাৰতলৈ আহি অসমত কৃষিজাত সম্পদ হিচাবে বিচাৰি পালে মোক। মোৰ পৰা এওঁলোকে গঢ়ি তুলিছে এই নতুন শিল্প। উদ্যোগৰ কাৰখানাত গঢ়ি উঠা মই আজি শিল্পজাত পণ্য। বৃটিছে মোৰ কেঁচা কুঁহিপাতৰ পৰা ভোগৰ সামগ্ৰী কৰি মোক বিশ্বৰ বজাৰত বিক্ৰী কৰিছে। মোক বিক্ৰী কৰি অজস্ৰ ধন ঘটিছে। এনেকৈয়ে বৃটিছ জাতিয়ে পৃথিবীৰ প্ৰায় দেশবোৰত নতুন নতুন শিল্প গঢ়ি তুলিছে। উদ্যোগ-কাৰখানাবোৰত মানুহৰ তৃপ্তি সাধনৰ বাবে নিতৌ নতুন নতুন ভোগৰ সামগ্ৰী তৈয়াৰ কৰিছে। তাৰ পৰা সেই দেশতে ধন ঘটিছে। বিদেশৰ পৰা সেই ধনবোৰ আনিছে লগুনলৈ। ইংলণ্ডৰ উন্নতি সাধনত সেই ধন খৰচ কৰিছে। টেমচ্ নদীৰ সুবঙ্গৰ দৰে পৃথিবীৰ ভিতৰত আচৰিত বস্তু নিৰ্মাণ কৰিছে। মই ভাবোঁ—মোৰ বজাৰখন লগুনৰ মিকিঙ লেনত নহৈ যদি বোম্বে বা কলিকতাত হ'লহেঁতেন, তেন্তে মোৰ পৰা অৰ্জিত বহু ধন মোৰ দেশ, ভাৰততে থাকি গ'লহেঁতেন। মোৰ স্বদেশ—মোৰ জন্মভূমি, ভাৰতবৰ্ষখন আৰু বেচি সমৃদ্ধিশালী হ'লহেঁতেন।

(৩)

মহাৰাণীৰ ৰাজপ্ৰাসাদত

মহাৰাণীৰ বাসভৱন—‘বাকিংহাম পেলেচ’

বিলাতলৈ গৈ মিকিঙ লেনত যি যশ বা খ্যাতি অৰ্জন কৰিলোঁ তাক কলোঁহঁক। কিন্তু এই খ্যাতি বা যশ সহজে লাভ

কৰা নাই। কাৰখানাত নানা বিলাই-বিপত্তি ভুগি জীৱনত নানা লটি-ঘটিৰ পাচত, মোৰ জন্মভূমি অসম মাতৃৰ নাম উজ্জ্বল কৰি ৰখাৰ উদ্দেশ্যে নানা কষ্ট আৰু ত্যাগ স্বীকাৰ কৰি এই যশ অৰ্জন কৰিছোঁহঁক। তাতোকৈ গোৰুৰ কথা এই যে লণ্ডনৰ ৰাজপ্ৰাসাদ 'বাকিংহাম'ত মহাৰাণী ভিক্টোৰীয়াক বিশেষভাবে আপ্যায়িত কৰিছিলোঁ। তেতিয়া ভাৰতৰ সম্ৰাজ্ঞী আছিল ৰাণী ভিক্টোৰিয়া। এই গৰাকী ৰাণীৰ বাসভৱনৰ নাম—বাকিংহাম পেলেচ। পোন প্ৰথমে, ধুনীয়া ধুনীয়া ৰঙা ইটাৰে গাঁঠি, এই বাকিংহাম পেলেচটো নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। অতি মনোৰমকৈ এই বাসভৱন সজা হৈছিল। ইং ১৭০৩ খৃষ্টাব্দত ডিউক অফ্ বাকিংহামে বৰ্তমান প্ৰাসাদ থকা এই বিৰাট অঞ্চলৰ মাটিৰ দাগটো কিনি লৈছিল। মহাৰাণী ভিক্টোৰিয়াৰ স্মৃতি-চিহ্ন স্বৰূপে এই প্ৰাসাদটো ইমান ধুনীয়াকৈ ৰখা হৈছে যে, পৃথিৱীৰ নানা দেশৰ পৰা যোৱা দৰ্শকসকলৰ লণ্ডন চহৰত থকা ই এটি নয়ন তৃপ্তিকৰ আনন্দদায়ক চাবলগীয়া বস্তু।

ৰাণীৰ বাসভৱন—'বাকিংহাম পেলেচ'ত

এদিন গধূলি মহাৰাণীক আপ্যায়িত কৰাৰ উদ্দেশ্যে ৰাণীৰ ৰাজপ্ৰাসাদলৈ মোক লৈ গ'ল। গৰ্বত যদিও মোৰ বুকু ফুলি আছিল তথাপি ৰাণীৰ বাসভৱনত প্ৰবেশ কৰি পেটে-পেটে মোৰ ভয় হৈছিল। ইমান ডাঙৰ ঘৰত মই কাহানিও সোমাই পোৱা নাছিলোঁ। শুনিছিলোঁ—অসমৰ আহোম স্বৰ্গদেউৰ সাততলীয়া তলাতল ঘৰ ৰংপুৰত আছিল। তালৈ মোক কোনোৱে লৈ যোৱা নাছিল। গতিকে সিদিনা বাকিংহাম পেলেচত সোমাই ৰাণীৰ ঘৰটোৰ ভিতৰ চ'ৰা দেখি বৰ আচৰিত হৈছিলোঁ। এই বাসভৱনৰ এগাবটা বিৰাট ফেট্ কম। প্ৰাসাদত ৰাজকীয়

কাৰ্য্য চলাবলৈ যিবোৰ কমত ৰজা-ৰাণীয়ে নিতৌ যাবতীয় কৰ্তব্য কৰে সেই বিৰাট কোঠাবোৰেই ফেট্ কম। এই বাস ভৱনৰ চাৰিটা কম আহলে-বহল আৰু অতি বিৰাট সিহঁতৰ স্নকীয়া নাম আছে। যেনে :—(১) মিউজিক কম অৰ্থাৎ গান-বাজনা কৰা কম। (২) বগা বৈঠক কম—ইংৰাজীত এই কমটোক 'হোৱাইট ড্ৰইং কম' বোলে। (৩) থ্ৰোন্ কম অৰ্থাৎ ৰাজসিংহাসন থকা কম। (৪) 'ব্লু ড্ৰইং কম' অৰ্থাৎ নীলা বৈঠক ঘৰ।

এই প্ৰাসাদটোত ৰাজভৱন হিচাবে আগৰ কেবাগৰাকী ৰজাইও বাস কৰা নাছিল। আনকি চতুৰ্থ উইলিয়ামেও এই প্ৰাসাদত বাস কৰা নাছিল হেনো। কেৱল মহাৰাণী ভিক্টোৰীয়াই এই প্ৰাসাদটোত ইংৰাজী ১৮৩৭ খৃষ্টাব্দত বাসভৱন হিচাবে থাকিবলৈ লৈছিল।

ৰাণীৰ বাসভৱনত চিকমিকাই থকা খোলা আলমাৰী। তাৰে এটা খোটালাত মোক ৰাখিছিল। 'বাকিংহাম পেলেচ'ত জ্বলি থকা বিজুলী চাকিৰ পোহৰ—মোৰ কমটোত পৰে। কমটো পাতল কাঠৰ। বাৰ্নিচ কৰা। বাৰ্নিচ কৰা কাঠত দিয়া পেইণ্ট—আয়নাৰ দৰে স্বচ্ছ। এনেকৈ ৰং কৰা হৈছে যে তাত নিজৰ প্ৰতিবিম্ব দেখা যায়। মোৰ নেম প্লেট অৰ্থাৎ আসাম-টি—অৰেঞ্জ পিকো—আখৰ কেইটিত বিজুলী চাকিৰ পোহৰ পৰি জিলিকি আৰু উজ্জ্বল হৈ উঠে। চিৰচেনেহী অসমী আইৰ নামটি দেখি মই আনন্দতে আত্মহাৰা হওঁ। ভাবোঁ—ক'ত আছিলোঁ মই আৰু আজি ক'ত আছোঁহি? সেই নিশা মোৰ মুঠেই টোপনি নাছিল। ৰাণীক দৰ্শন পোৱাৰ আশাত উজাগৰে থাকিলোঁ। শুনিছিলোঁ মহাৰাণী ভিক্টোৰীয়া, ইংলণ্ডেশ্বৰী

হেনো সাক্ষাৎ দেবী—কৰুণাময়ী। এতেকে বাণীৰ সাক্ষাৎ পাবলৈ ব্যাকুল চিত্তে বাতিটো কটালোঁ।

বাতি পুৰাল। মহাৰাণীৰ পালেং চাহ খাবৰ সময় হ'ল। সিদিনা বাতিপুৰাৰ পালেং চাহ—‘অসমৰ অৰেঞ্জ পিকো’ৰে তৈয়াৰ কৰা হৈছিল। উতলা পানীত ‘অৰেঞ্জ পিকো’ দি অলপ সময় বখাৰ পাচতেই দুই মিনিটৰ ভিতৰতে উজ্বল তাম-বৰণীয়া বঙৰ লিক'ৰ হ'ল। তাত খাটি গৰম গাখীৰ অলপ দিয়া মাত্ৰে চাহৰ বং হাঁহকণীৰ কুহুমৰ দৰে উজ্বল হৈ পৰিল। সেই সুৰভিত মদিৰাৰ বং যেন পকা সুমথিৰাৰ বঙহে। সেই চাহৰ বঙে বাণীৰ ফুলাম-পিয়লাৰ জেউতি চৰাইছিল। অসমৰ অৰেঞ্জ পিকো কোন্ তাক বোধকৰো বিশেষ পৰিচয় কৰিবৰ আৰু আৱশ্যক নাই।

বাণীৰ শোৱা কোঠালৈ মোক লৈ গ'ল। পৰিচাৰিকাই বাণীৰ পালেঙ্গৰ ওচৰলৈ মোক আগবঢ়াই থৈ আহিল। মোক দেখিয়েই মহাৰাণীয়ে আনন্দৰ হাঁহি এটা মাৰিলে। ভাৰতৰ পূব প্ৰান্ত সুদূৰ অসমৰ পৰা মই গৈ ৰাজভৱনত বাণীৰ দৰ্শন লাভ কৰাত, বাণীয়ে মোক মৰমেৰে আলু-ফুলকৈ ধৰিলে। বাণীয়ে মৰমিয়াল হাতখনেৰে ধৰি মোক লাহেকৈ এটি চুমা খালে। বাণী ইমান দয়ালু যে অতি আদৰেৰে বাৰে বাৰে মোক চুমা খাবলৈ ধৰিলে। ইপিনে চাওঁতে চাওঁতে বাণীৰ সমুখত দিয়া চাহ কাপ শেষ হ'ল। অসমৰ অৰেঞ্জ পিকোই ৰাজপ্ৰাসাদত বাণীক আপ্যায়িত কৰিলে। বাণীৰ পৰা পালোঁ মই মাকৰ মৰম। হঠাতে শুনিবলৈ পালোঁ—এঘাৰি সাদৰী মৌসনা মাত। কৰুণাময়ী বাণীয়ে মোক কোৱা যেন পালোঁ—‘সুন্দৰ’! কোন? মই সুন্দৰ! মোৰ গুণৰ প্ৰশংসা!! ‘আসাম-টি’ৰ গুণ-গৰিমা!!!

সেই সুন্দৰ শব্দটি শুনি মই মোৰ জীৱন সাৰ্থক মানিলোঁ। মোৰ অতীত জীৱনৰ দুখ-কষ্ট লঘু-লাঞ্ছনা আৰু ত্যাগৰ দাৰুণ যন্ত্ৰণা পাহৰি গলোঁ। মোৰ জন্মভূমিৰ নামেৰে জড়িত মই। সিদিনা বিদেশত মোৰ গুণৰ প্ৰশংসা শুনি মই মোৰ চিৰচেনেহী অসমী আইৰ কথাহে বাৰ বাৰ স্মৰণ কৰিছিলোঁ। কুঁহিপাতৰ পৰা ভোগৰ সামগ্ৰী হোৱালৈ, মোৰ ওপৰেদি যোৱা বতাহ-ধুমুহা আৰু অগ্নিপৰীক্ষাৰ বিলাই-বিপত্তিবোৰ যেন একোৰেই নহয়; মই তাকেহে মাথে। অনুভব কৰিছিলোঁ। জন্মভূমি অসমৰ গোঁৱৰ অক্ষুণ্ণ ৰাখিবলৈ যাওঁতে, যি দুখ-কষ্ট-ত্যাগ আৰু যন্ত্ৰণা বৰণ কৰিছিলোঁ, সিদিনা ৰাজপ্ৰাসাদত লাভ কৰা ৰাজ সন্মানৰ তুলনাত, সেই দুখ-কষ্ট-ত্যাগ-বিলাই-বিপত্তিৰ দাৰুণ যন্ত্ৰণা যেন মোৰ কাৰণে একোৰেই নহয়।

ত্যাগৰ বিনিময়ত—জন্মভূমিৰ নাম উজ্জ্বল কৰিব পাৰি, যি সুখ-শান্তি আৰু অনাবিল আনন্দ পোৱা যায় তাক প্ৰকাশ কৰিবলৈ ভাষা নাই। তাক মাথোঁ। অন্তৰতহে অনুভব কৰা যায়। সেই গোঁৱৰৰ অনুভূতিত অপাৰ আনন্দ পোৱা যায়—আনন্দই হিয়া নধৰা হয়। সেই কাৰণেই সেইদিনটো আছিল মোৰ অতি গোঁৱৰৰ দিন। বাস্তৱতে লগুনত সেইদিনা মোৰ জন্মভূমি অসমৰ নামত মই পিন্ধিছিলোঁ বিজয়ৰ জয়মালা। মই কোন? মই মানুহ নহওঁ! জীৱজন্তু নহওঁ! মোৰ ওপজা ঠাই এই অসমৰে প্ৰাকৃতিক সম্পদ মই! অসমীয়া ৰাইজৰ অতি চেনেহৰ—অতি মৰমৰ আৰু সকলোৰে চিৰ পৰিচিত!! জগতত বিখ্যাত অসমৰ চাহপাত মই!!!

নির্দেশক গ্রন্থাবলী

BIBLIOGRAPHY

1. The Assam Review—September, 1934.
 2. Sri Benudhar Sarma—Maniram Dewan.
 3. Harold H. Mann—The Early History of Tea Industry
in North East India.
 4. Wight. W.—Proceeding of Ninth Annual Conference
1941—Indian Tea Association.
 5. Tubbs F. R.—Investigation on the Planting, Pruning
and Plucking of the Tea-Bush.
 6. T. EDEN—TEA
 7. H. A. Antrobus—The History of the Assam
Company 1839-1953.
 8. Mrs, L. A. Ehsanullah—Article on 'Tea Growing In
Assam.'—Assam TRIBUNE [20-12-64.]
-